



Національний університет
водного господарства
та природокористування

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**



Національний університет
водного господарства
та природокористування

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

**ЗБІРНИК ТЕЗ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

«ЛЮДИНА У СВІТІ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ»



Національний університет «Острозька академія»

Кафедра культурології та філософії

Рівненський інститут Київського університету права НАН України

Кафедра гуманітарних дисциплін

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Кафедра українознавства і філософії

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Кафедра філософії

Херсонська державна морська академія

Кафедра гуманітарних дисциплін



м. Рівне, 16 травня 2019 року



Людина у світі духовної культури. Всеукраїнська студентська науково-практична конференція (Рівне, 16 травня 2019 року). Збірник тез конференції (в електронному вигляді): НУВГП. Рівне: Національний університет водного господарства та природокористування, 2019. 99 с.

Збірник містить тези доповідей за матеріалами III Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Людина у світі духовної культури», що відбулася 16 травня 2019 року на базі Національного університету водного господарства та природокористування за такими науковими напрямками: філософія, етика, естетика, етика ділового спілкування, культурологія та релігієзнавство. Висвітлюються актуальні питання проблемності людського буття та морально-ціннісних орієнтацій людини в сучасному світі.

Для викладачів, аспірантів, студентів і всіх небайдужих до світоглядно-філософської та гуманітарно-методологічної думки.

Редакційна колегія:

Наконечна Ольга Павлівна – співголова програмного комітету, зав. кафедри філософії Національного університету водного господарства та природокористування, д. філос. н., професор.

Залужна Алла Євгенівна – професор кафедри філософії Національного університету водного господарства та природокористування, д. філос. н.

Коберська Тетяна Ананіївна – доцент кафедри філософії Національного університету водного господарства та природокористування, к. філос. н.

Сарнавська Оксана В'ячеславівна – доцент кафедри філософії Національного університету водного господарства та природокористування, к. філос. н.

Шадюк Тамара Адамівна – старший викладач кафедри філософії Національного університету водного господарства та природокористування, к. філос. н.

УДК 130.122

ББК 87

Затверджено вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування
(протокол № від червня 2019 р.)

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори та їхні керівники.



ВІТАЛЬНЕ СЛОВО д. філос. н., проф. зав. каф. філософії Наконечної О.П.....	6
Антонюк В. В. Наук. керівник: к. філос. наук, ст. викл. Шадюк Т. А. ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ КУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ	8
Вербіцька Т. С. Наук. керівник: к. філос. наук, доцент Цимбалій І. П. АКТУАЛЬНІСТЬ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ МИСЛИТЕЛІВ МІЛЕТСЬКОЇ ШКОЛИ	11
Веремейчик С.В. Наук. керівник: д. філос. наук, проф. Залужна А.Є. ПІДХОДИ М. БЕРДЯЄВА ДО ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ	13
Вишневська А.В. Наук. керівник: к. філос. наук, доцент Мельничук М.С ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТА МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОГО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ	16
Герасименко А. С. Наук. керівник: д. філос. н., професор Залужна А.Є. ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОСТІ В АСПЕКТІ СПІВІДНОШЕННЯ ПСИХІЧНОГО ТА ФІЗИЧНОГО В ПРАЦЯХ Г.І ЧЕЛПАНОВА	19
Гонтар М. А. Наук. керівник: к.філос.наук, доцент Холодинська С. М. АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ ХАРАКТЕР ФІЛОСОФІЇ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ	21
Довгаль Л. В. Наук. керівник: к. філос. наук, доцент Коберська Т. А. КОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ У ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ	24
Загорулько Н. А. Наук. керівник: к. і. наук Панченко Ю.В. СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В КРАЇНАХ ЄС	27
Задорожна І. Д. Наук. керівник: д. філос. н., професор Наконечна О. П. РЕЛІГІЯ В ЖИТТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ	29
Захарченко А. А. Наук. керівник: д. філос. наук, професор Бойко О. П. ДЕСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ: ФІЛОСОФСЬКО- АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ	32
Караміна К. О. Науковий керівник: к. філос. наук, доцент Цимбалій І. П. ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ФІЛОСОФІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ СХОЛАСТИКИ	34
Коберський Ю.М. Наук. керівник: к. філос. н., доцент Коберська Т. А ІГРОВИЙ ДИСКУРС У СУЧАСНОМУ СИМУЛЯТИВНОМУ СВІТІ	36

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ

МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР..... 38

Костюченко Т.

Наук. керівник: к. і. н., ст. викл., Панченко Ю.В.

ПРОБЛЕМА АЛКОГОЛІЗМУ НА ТЛІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЦВІТАННЯ В

ЄВРОПІ.....40

Косюк К.С.

Наук. керівник: д. філос. н., професор Наконечна О. П.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІЛОСОФІЇ, АРХІТЕКТУРИ ТА НАУКИ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ.....42

Криськова С. А.

Наук. керівник: д. і. н., доцент Криськов А.А.

ПРИРОДА ЯК ОБ'ЄКТ АНІМІЗМУ І ПОЛІТЕЇЗМУ 44

Крисюк І.Ю.

Наук. керівник: к. філос. н., доцент Коберська Т. А

ВІРТУАЛЬНІСТЬ ТА КІБЕРКУЛЬТУРА45

Лещенко Д. О.

Науковий керівник: к. і. н., доцент Безлуцька О. П.

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В

СУДНОВОМУ ЕКІПАЖІ...48

Мартинюк В. І.

Наук. керівник: к. філос. н., доцент Коберська Т. А

ДО ПРОБЛЕМИ ДІАЛОГУ: КОМУНІКАТИВНА ФІЛОСОФІЯ... 50

Мітін В. Ю.

Наук. керівник: канд. філос. наук, доцент Коберська Т.А.

ПОСТМОДЕРНІ ОЗНАКИ В АРХІТЕКТУРІ 52

Мовчан Г. В.

Наук. керівник: к. філос. н., доцент Холодинська С.М.

СЕНС ЖИТТЯ ЯК ФУНКЦІЯ БУТТЯ ЛЮДИНИ55

Муляр В. Г.

Наук. керівник: к. філос. н., ст. викл. Шадюк Т. А.

РЕЛІГІЙНІСТЬ У КОНТЕКСТІ САКРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ..... 57

Новікова С. Є.

Наук. керівник: к. філос. н., доцент Холодинська С. М.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛІБЕРАЛІЗМУ ТА КОМУНІТАРИЗМУ ЯК НАПРЯМІВ

ТЕОРІЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ 60

Онищук В. О.

Наук. керівник: к. філос. н., доцент Українець С. Я.

АНТРОПОЦЕНТИЧНІ КОЛІЗІЇ РЕНЕСАНСУ:ПРОБЛЕМА СТАТУСУ ЛЮДИНИ..... 63

Панчук Т. В.

Наук. керівник: д. філос. н., професор Наконечна О. П.

СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА РЕЛІГІЇ67

Прокопчук В. Ю.

Наук. керівник: д. філос. н., професор Залужна А. Є.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ.....	70
<p>Рожок В. В. Наук. керівник: к. і. н., ст. викл., Панченко Ю.В.</p>	
ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ДО ПОЛЬЩІ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНИ.....	73
<p>Романюк О. Р. Наук. керівник: к. філос. н., доцент Коберська Т. А</p>	
КОМУНІКАТИВНІ МЕТОДИКИ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ.....	76
<p>Фещенко А. В. Наук. керівник: к. філос. н., доц. Цимбалій І. П.,</p>	
ОСОБЛИВОСТІ ВЧЕННЯ ПРО БЕЗСМЕРТЯ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ, СПОГЛЯДАЛЬНЕ ЖИТТЯ ТА ЛЮБОВ У ФІЛОСОФІЇ М. ФІЧІНО.....	78
<p>Шопін І. А. Наук. керівник: д. філос. н., доцент Лещенко А. М.</p>	
РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТЕРЕОТИПУ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ.....	80
<p>Яцук А. О. Наук. керівник: к. філос. н., доцент Коберська Т. А</p>	
ЕКЗИСТЕНЦІАЛ ТРИВОГИ ЯК МІРА СЬОГОДЕННЯ.....	82
<p>Ящук І. Р. Наук. керівник: к. філос. н., доцент Коберська Т. А</p>	
ПОСТМОДЕРНИЙ ДИСКУС	84
<p>Крестянінова А.А. Наук. керівник: к. філос. н., доц. Гаєвська С.Р.</p>	
ГУМАНІЗМ В КОНТЕКСТІ НООСФЕРНОГО СВІТОБАЧЕННЯ.....	87
<p>Струк Ж.М. Наук. керівник: к. філос. н., доц. Гаєвська С.Р.</p>	
ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ АНТРОПОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ	89
<p>Студент Галичак Н.М . Наук. керівник: асистент Чоп Т. О.</p>	
ГІПОТЕЗА СИМУЛЯЦІЇ	92
<p>Студентка Островська О.А. Наук. керівник: асистент Чоп Т. О.</p>	
КОНЦЕПЦІЯ ВОЛОНТЕРСТВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ СКАУТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ»	94
<p>Студентка Болюх Д.І. Наук. керівник: асистент Чоп Т. О.</p>	
ЕМОЦІЇ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ	96
<p>Аспірантка Трофімчук Н.В. Наук. Керівник: проф. Залужна А.Є.</p>	
ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІКО- ГУМАНІТАРНИХ ТА ІНЖЕНЕРНИХ КОЛЕДЖІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ.....	97



ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

ДУХОВНІ ВИМІРИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Шановні учасники конференції!

Плюралізм і суперечливість сучасної епохи знову і знову демонструє, що будь-які пророцтва про «кінець філософії» зазнають невдач, оскільки саме здатність до філософування, до запитування про світ і самого себе є універсальною людською ситуацією. Про це свідчать і учасники конференції, які тут зібрались, не байдужі до філософії.

Світ і людина постають незавершеними і безмежними у своїх характеристиках, проявах, тому і філософія постає «відкритою системою знань»: як наука, пізнання і осмислення світу у його багатовимірності, метод пізнання і як знання про Людину, її цінності, таїну людського буття, що потребує нашої інтелектуальної уваги і поваги, напруги і зацікавленості. Чи повинна філософія прагнути до практичного результату і яким він має і може бути? Чи можна (і чи треба) сформулювати фундаментальне питання (сучасної) філософії? Чи можна говорити про прогрес у філософії? Ці та багато інших питань потребують свого обговорення.

Виникаючи як автономний акт мислення, як рефлексія, що змінює безпосереднє емпіричне ставлення до світу, як мудрість, філософія з самих початків створює той інтелектуальний настрій, який фіксує особливе місце людини в світі, її здатність до самовизначення в ньому. Філософія у її сутнісному мудрісному вимірі орієнтує крім суцього на можливе, добродіє, що має тісний зв'язок як з практикою життя, так і з цілісністю духу, розвитком запитального потенціалу людини. Здатність людини ставити питання, шукати відповіді, розвиваючи власні здібності, є супроти догматичною дією, що веде до творчості у всіх сферах життєдіяльності.

Діалогічність, як внутрішня полемічність, внутрішнє мислення, виявляє те, що філософське мислення можливе лише як живий акт мислення, що потребує співбесідника (як внутрішнього, так і зовнішнього). Діалогічність виступає як спосіб відшукування, оформлення і перетворення смислів, вимагає відваги і мужності «тримати думку». Це сумарна дія на ґрунті визнання самодостатності і самоправності кожного з учасників, що приводить до народження і зростання смислу та активної життєтворчості.

Філософування шляхом створення можливостей діалогу сприяє формуванню того, щоб людина, не боячись плюралізму сутностей, була



здатною до їх сприйняття, відкриття і використання у своїй власній смислотворчості, долаючи почуття невпевненості чи неспроможності. Філософія відіграє значну роль у становленні людини, громадянина, особистості (протягом життя) завдяки людиноцентричності, формуванню креативного середовища. Сприяючи розвитку здатності людини до пізнання і саморозвитку через смислопрояснення і смислозакріплення власного ціннісного вибору, «значущості оволодіння чимось», філософія вчить цінувати свій власний ціннісний суверенітет. А результативність власних зусиль закріплює віру в свої сили і довіру до себе та інших, та вчить людину бути критичною і готовою до системних змін у плюральному, стохастичному світі, «жити „вчасно!» (М. Мамардашвілі). Адже саме ця неконечність, неостаточність, таїна світу відкриває для людини різні шляхи її самореалізації, сприяючи збереженню свободи як сутнісного екзистенціалу людського буття та усвідомлення відповідальності як за власну самореалізацію, так і за долю світу, природи, культури, людства.

Наконечна Ольга Павлівна
завідувач кафедри філософії НУВГП,
доктор філософських наук, професор





ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ КУЛЬТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ

Студент Антонюк В.В.

*Наук. керівник: к. філос. н., ст. викл. Шадюк Т. А.
Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Усвідомлення своєї особистості відбувається із плином часу, в процесі дорослішання. Згідно з аналогією, людство загалом пройшло довгим шляхом природно-соціального розвитку, історичної самоідентифікації, відокремивши себе спочатку від природного середовища, а потім проголосивши повагу до чужої індивідуальності, утверджуючи водночас як ситуативну міжлюдську комунікацію, так і позачасовий творчий діалог культур, різноманітні форми взаємодії минулого, сучасного і майбутнього. Епоха Античності, Середні віки, доба Відродження, Просвітництво, німецька класична філософія, XIX-XX ст. – такі етапи дозрівання людства й, зрештою, цей процес триває і нині.

Існують певні якості, які характеризують особистість людини, становлять культурний код особистості, засвідчують міру її вrostання в культуру та здатність відособлюватися від неї у структурі буття, пориваючи з тривіальним і закостенілим. Людина формується у конкретному історичному часі. Він, своєю чергою, матеріалізується через «тіло культури», тобто весь попередній досвід, культурну традицію, загальнокультурну атмосферу. Кожна культурно-історична епоха ознаменувалася власними особливостями й сутнісно-світоглядними досягненнями щодо визначення людини та її місця у світі. Оскільки світогляд античності був космогонічним, то людина уявлялася частиною впорядкованого світу (космосу), ланкою загальної гармонії на протигагу хаосу. Світогляд Середньовіччя був теоцентрично зорієнтований, вважалося, що справжнім буттям є Бог (теос), тому наслідком зміщення акцентів є потрактування людини як раба Божого. Культура Середньовіччя передусім є культом, служителем якого є людина як захисник і поборник релігійної істини. Гуманісти Відродження вперше в історії західної культури проголошують антропоцентризм (людині належить чільне місце в ієрархії світових сутностей), ставлять у центр світу особистість, яка поєднує у собі почуттєве, інтелектуальне і творче начала [1].

У самопізнанні людства вирізняється оригінальністю епоха Просвітництва та німецької класичної філософії. Для Йоганна-Готфріда Гердера, Іммануїла Канта, Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля людина цікава передусім як суб'єкт культури, творчої діяльності. Особистість – втілення творчої спрямованості людини вільної у своїх рішеннях, а культура – це звільнення людини через творчість. Представники



романтичного напрямку в філософії XIX ст. (Йоганн Готліб Фіхте, Фрідріх Шеллінг, Карл Вільгельм Фрідріх фон Шлегель та ін.) проголошують культ особистості, яка розуміється як рідкісна та виняткова істота, котра має творчу інтуїцію. Трагічним гуманізмом, відчуттям болю й провини людської особистості, самотності й страждання людини в світі просякнуті ідеї філософів екзистенціалістів Франца Кафки, Лева Шестова, Миколи Бердяєва, Жан-Поля Шарль Емара Сартра, Альбера Камю.

Слід відмітити, що проблема особистості є центральною у творчості представників персоналізму, у межах якого вона постулюється як найвища духовна сутність, первинна творча реальність (Микола Бердяєв, Еммануель Муньє, Жан Лакруа). Успадковуючи й творчо інтерпретуючи здобутки попередників, кожен із філософів творив власну модель особистості згідно з духовно-інтелектуальними викликами свого часу.

У сучасній гуманітаристиці поняття «людина», «індивід», «індивідуальність» і «особистість», класично розмежовуються. Людина вважається якісно специфічним видом у розвитку живих організмів на Землі, природно-соціальною істотою, суб'єктом суспільно-історичної діяльності і культури, тобто, з одного боку, це – біологічна істота, з іншого – творець специфічного світу, який є результатом творчої діяльності всього людства.

Найбільш різючі відмінності зосереджуються в поняттях індивіда й особистості. Індивід – поняття, яке вказує на приналежність даної конкретної людської істоти до людського роду. Поняття «індивід» несе в собі як ознаку цілісності суб'єкта, так і наявність у нього особливих (індивідуальних) властивостей. Але, вживаючи слово «індивід», ми робимо акцент на родових ознаках, а не на особистісних властивостях. Відтак, «індивідуальність» означає унікальність здібностей і задатків людини, чим визначається її неповторність. Особистість – це форма поєднання індивідуально-неповторного та суспільно-людського. Це сукупність соціально-значущих рис, які характеризують індивіда. Особистість є якісним рівнем особи, цілісною системою інтелектуальних, морально-етичних та соціокультурних якостей людини, що характеризують її як суб'єкта суспільної діяльності й невинного саморозвитку.

Пояснюючи поняття «особистість» через поняття «людина», можна сказати, що особистістю є людина зі сформованим світоглядом (системою поглядів на світ), самосвідомістю і здатністю до творчої самореалізації через діяльність [2]. Водночас особистість є буттям можливостей, оскільки продукує ймовірнісні зміни, віртуальні світи й завжди залишається непередбачуваною, суперечливою та неостаточною.

У смислову структуру особистості неодмінно входить самосвідомість, самоприсутність [3], що являє собою спосіб свідомого зв'язку з самим собою, свідомість і оцінку людиною самої себе як суб'єкта практичної, пізнавальної, культурної діяльності. На шляху самоусвідомлення як особистісного увиразнення, людина обов'язково стикається з визначенням своєї самості, окремості, індивідуальності (що



розуміється як одиничність, неповторність, винятковість) і спільності, подібності до інших.

До культурно-історичних якостей особистості належить ціла конструктивів різновекторного спрямування. Одним із них є здатність до судження як основа інтелектуальної культури людства. Здатність до судження можна визначити як здатність людини до розумового акту, який виражає його ставлення до певного об'єкта, коли людина в процесі оцінювання об'єкта підключає свої знання, сумніви, досвід, впевненість або віру. Здатність до судження лежить в основі моральної рефлексії і формування смаку.

Моральна рефлексія – якісна характеристика особистості, здатної осмислити і оцінити власні вчинки. Моральна рефлексія є характерною рисою високорозвиненої особистості, оскільки вона є вираженням потреби людини у самооцінці (в тому числі, і у вигляді самопокарання). Другою складовою моральної рефлексії (крім здатності судження) є совість: здатність особистості здійснювати етичний самоконтроль. Совість стає вирішальною особистісною якістю, коли людина потрапляє в ситуацію вибору.

Даючи оцінку смакам людини, оточуючі відмічають: «поганий смак», «добрий смак», «несмак». Смак являє собою здатність людини до сприйняття і оцінки естетичних якостей явищ та предметів і розмежування прекрасного та потворного.

Будучи приналежністю, частиною особистостей, що спілкуються одна з одною, ці якості впливають на створення певних соціальних інститутів і стають рушієм та барометром їх розвитку. Так, моральність, совість, моральна рефлексія лежать у основі правового устрою суспільства, здатність судження забезпечує розвиток наук, смак впливає на розвиток мистецтва.

Формуючись як особистість, людина відчуває на собі безліч культурних впливів. Це і досвід загальнолюдської культури, і конкретно-історичний час, в якому вона живе, і національна культурна атмосфера, як її безпосереднє культурне оточення і середовище, в якому відбувається пробудження людини до культурного життя. До числа найважливіших культурних детермінантів особистості, сформованих традиційно й закладених у культурно-історичному коді західно-європейської цивілізації належать інтелектуальні здібності, морально-етична та естетична рефлексія, що специфічно визначають людину та об'єктивуються в філософській думці та артефактах культури.

1. Безклубенко С.Д. Стан та перспективи розвитку культурології. Культура і сучасність. Альманах. К., 2000. № 1. С. 22-28.
2. Богуцький Ю.П. Проблеми історичної культурології в аспекті збереження самобутності української культури. URL: [http:// who-is-who.ua/main/page/Olimp2009/2/397](http://who-is-who.ua/main/page/Olimp2009/2/397).
3. Кросбі Дж. Суб'єктність /Досвід людської особи: Нариси з філософської антропології. Львів: Свічадо, 2000. 388 с.



АКТУАЛЬНІСТЬ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ МИСЛИТЕЛІВ МІЛЕТСЬКОЇ ШКОЛИ

Студентка Вербіцька Т. С.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Цимбалій І. П.,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
м. Київ

Мілетська школа філософії є найпершою філософською школою Стародавньої Греції; крім того, мілетських мислителів називають родоначальниками європейської філософії і науки взагалі. Мілетська школа також є першою натурфілософською школою, її засновником вважається філософ Фалес., а його послідовниками – мислителі Анаксимандр та Анаксімен.

Ця школа з'явилася в VII столітті до нашої ери в найбільшому на свій час культурному і торговому центрі Стародавньої Греції – Мілеті, розташованому в Іонії. Мілетські філософи, власне кажучи, уперше сформулювали цілий ряд наукових положень у загальнотеоретичній формі, розробили загальні наукові концепції, поклавши тим самим початок перетворенню науки на теоретичний базис існування людства. У сферу інтересів школи входили явища природи, весь матеріальний світ. Фалес і його послідовники намагалися з'ясувати наступні питання:

- Які причини існування речей і природних явищ?
- Що є першопричиною всього сущого?
- Які закони існування світу?

У вченнях мілетських філософів вперше висувається низка фундаментальних метафізичних концептів: походження речей шляхом поєднання і роз'єднання різноякісних начал, зміна речей шляхом внутрішніх змін їх субстанції; ідея універсального всесвітнього закону; принцип єдності мікро- і макрокосму; виділення чотирьох стихій (Вогонь, Повітря, Вода, Земля) як головних складових Всесвіту.

Мілетці першими почали пошук первинного елемента, з якого складаються інші елементи і, в кінцевому підсумку, всі предмети в світі. Фалес вважав, що все складається з води. Анаксімен вважав, що все складається з повітря. Фалес перетворив свою думку з випадкового, часткового за своїм характером і значенням здогаду в універсальний, раціонально осмислений принцип пояснення виникнення всього сущого. Як субстанцію «воду» не можна прямо ототожнювати з водою як з однією з чотирьох стихій природи, оскільки вона має здатність змінюватися, переходити в інші стихії – повітря, вогонь, землю. Очевидно, положення Фалеса, що «вода є основою всього сущого» – його єдине достовірне філософське судження.



Постановка й вирішення логічно первинної, найбільш фундаментальної проблеми філософії – проблеми субстанції – обов’язково спричинює постановку питання про джерела руху й зміни всього сущого. Фалес вважав, що саме душа є джерелом руху й усіх змін. Таким чином, його внесок у розвиток філософії полягає у висуненні й вирішенні (інше питання, наскільки воно є задовільним) двох фундаментальних філософських проблем: проблеми субстанції і проблеми джерела руху.

Отже, Мілетська філософська школа здійснила великий крок до розвитку математики й натурфілософії в Стародавній Греції. Представники школи першими почали записувати власні міркування в прозовій формі та використовувати специфічну термінологію. Вони запровадили матеріалістичне, без участі богів чи яких-небудь надприродних сил, пояснення походження й будови світоустрою. Ідеї філософів Мілетської школи щодо першооснови речей та будови Всесвіту мали розвиток у філософських системах наступних поколінь філософів.





ПІДХОДИ М. БЕРДЯЄВА ДО ФОРМУВАННЯ ЦІЛІСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Здобувач кафедри філософії Веремейчик С.В.
Наук. керівник: д. філос. н., проф. Залужна А.Є.
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

На сьогодні у процесі стрімкого розвитку людства перед сучасним суспільством постає проблематика усвідомлення передумов виникнення та наслідків глобальних криз. Екологічні катастрофи, проблеми здоров'я, перенаселеність і тероризм – ось найважливіші питання нашої ери. Відповідно виховання особистості є чи не найважливішим питанням, що заслуговує підвищеного інтересу з нашої сторони. Адже причиною і наслідком вищенаведених явищ є людина як результат вольового вибору. Відмітимо, що розгляд даного питання не обійшов своєю увагою і М.О.Бердяєв, видатний філософ українського походження.

Основною проблемою в процесі дослідження людини Микола Олександрович вважав проблему особистості. Так, для подолання власних деструктивних нахилів (гріховності) М.О.Бердяєв пропонував творчість, як спосіб за допомогою якого людина долала своє «єго» на шляху до Божественного образу і тим самим знаходить в собі сили стати творцем. Тому особистість, як уособлення духовного екзистенціалу, в першу чергу є індивідуальністю, що не підкорюється ні природним стихіям, ні суспільству в його найгірших проявах. Варто відмітити, що творчість, в дискурсі бердяєвської філософії, потрібно розглядати як процес безперервного розвитку та самопокращення. Саме тому, зупинка персонального росту, припинення творчого акту призводить до поступового згасання особистості. Бердяєв не раз підкреслював, що феномен особистості потрібно розглядати через призму творчого акту: «Творчий акт реалізує нове, те, чого не було донині в світі. Але він припускає творчий суб'єкт, в якому дана можливість самовизначення та самозвеличення полягає в творінні неіснуючого. Це є найбільша таємниця людського існування» [1]. У даному напрямі необхідно звернути увагу на те, що суть явища самовдосконалення полягає у парадоксі заперечення суспільства і в його одночасній потребі для реалізації власного покликання.

Дослідження особистості у контексті суспільних процесів ставить питання про цілісність сутності самої людини. Тому, слід відмітити, що дослідження проблематики людини лише з позицій антропологічних наук, тобто як одного із багатьох об'єктів оточуючого нас світу, призводить до втрати даної цілісності. Оскільки формувати образ людини як сукупність



душі (психіки) і тіла означає позбавити її духу, що рівносильно матеріалізації людської природи. Тому для Бердяєва питання людини – це в першу чергу взаємозалежність душі і тіла від духу. «Духовний елемент в людині означає, що людина є не лише природною істотою, але має у собі надприродний елемент. Людина з'єднується з Богом саме через духовний елемент» [1]. Відповідно цілісність людської особистості формується через акт творіння і саме в тому випадку, коли дух опанувавши тілом і душею формує чітку ієрархію, руйнування якої поступово призводить до моральної деградації.

Не менш важливу роль у процесі формування індивіда відіграє етична система М.О.Бердяєва, яка формує трьохрівневу структуру розвитку людської моралі, а саме: етика закону, етика спокути і етика творчості. Першим етапом і найбільш поширеним є етика закону у образі державної законотворчості. Наступний етапом є факт принесення спокутної жертви Ісуса Христа, коли Бог приносить свою безневинність на страждальний хрест, як безцінну плату за все людство, звільняючи його тим самим від первородного гріха. І третім завершальним етапом – є творча місія людини, де людина, як образ і подоба Бога, перемагає гріховність власним актом творчості, на зразок особистої святості, і відкриває собі шлях у вічність. Парадоксальність такої етики полягає в тому, що Бердяєв відмовляється від цілі, як етичної домінанти, а телеологічність прирівнює до об'єктивації, відповідно в основі такої етики лежить не ціль, а екзистенціал духу та енергії [2, с. 82]. Отже, свобода вибору, підпорядкована вищій цілі, перестає бути вільним волевиявленням і по своїй суті стає необхідністю, що обумовлюється метою. Тому в даному контексті філософування важлива не свобода сама по собі, а швидше якісний склад людського духу, іншими словами значення має не ціль, а дух. Тому етична система Бердяєва є шляхом, а не метою, оскільки мораль як самоціль позбавляється свого справжнього призначення.

Узагальнюючи вищенаведене, можна сказати, що етична система М.О.Бердяєва у своїй онтологічній сутності є вченням про призначення і покликання людини. Відмінність підходів філософа від інших соціальних та філософських концепцій полягає в тому, що основою для наступних економічних та соціальних змін Бердяєв вважав саме викорінення власної гріховності. Тобто шлях викорчовування зла носить чітко заданий вектор, що слугує орієнтиром у процесі формування морального образу особистості. Оригінальність побудови такого етичного вчення можна висловити через екзистенціалізм творчості та волі. Духовне та енергетичне в протилежність об'єктивному телеологічному розумінню свободи визначає основну суть Бердяєвської аксіології «філософії життя духу». Отже, сенс життя, рівносильно як сенс формування та виховання індивіду знаходить своє вирішення у творчому поклику Бога до людини. Відповідно відновлення втраченого Божественного образу ґрунтується на свободі вільного вибору правильного шляху, на якому ціль та засоби тотожні у своїй основі. Саме тому, можна стверджувати, що для Бердяєва



формування особистості є явищем виявлення істинної людської сутності, як елемент присутності божественного у людській природі.

1. Бердяев Н.А. Проблема человека. URL: <http://kph.npu.edu.ua!/e-book/clasik/data/berd/chel.html> (дата звернення: 09.05.2019).
2. Бердяев Н.А. О назначении человека. Опыт парадоксальной этики // Бердяев Н.А. О назначении человека. Опыт парадоксальной этики. М.: Республика, 1993. С. 19-252





ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТА МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНОГО ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Студентка Вишнеvsька А.В
Наук. керівник: к. філос. н., доц. Мельничук М.С
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Виховання формує особистість, сприяє її розвитку, орієнтує на процеси, які ще не визріли, але перебувають у стадії становлення. Виділяють дві основні концепції виховання: технократичну і натуралістичну. Технократична концепція виховання бере початок у поглядах Дж. Локка, який вважав, що в людей немає ніяких вроджених ідей і їхня поведінка, думки та почуття формуються під впливом зовнішнього середовища. Пізніше цей напрямок розвивали Дж. Уотсон та Б. Скінер. Натуралістична концепція стверджує, що дитина розвивається спонтанно, сама по собі, як органічно зростає рослина. Основи натуралістичної концепції були закладені в теорії природного виховання Ж.-Ж. Руссо. Далі її розвивали Л. Толстой, К. Вентцель, Дж. Дьюї, С. Френе, представники гуманістичної психології А. Маслоу, К. Роджерс. Ефективність виховного впливу залежить від ряду умов і обставин. Відомий рос. педагог і психолог Л. Виготський обґрунтував закономірність, згідно з якою мета і методи виховання мають відповідати не тільки досягнутому дитиною рівню розвитку, а «зоні її найближчого розвитку».

Проблеми морально-етичного виховання на сучасному етапі розвитку українського суспільства є досить актуальними. У вирі кардинальних змін (політичних, соціальних, економічних) відбувається перегляд вартісних набутоків, стрімка переоцінка цінностей. Дуже важливою проблемою наразі є не розгубити духовні надбання, не замулити криниці неперехідних істин, загальнолюдських вартостей, прадавніх культурних традицій, адже саме це є одним з критеріїв розвитку особистості.

Особистість – це стійка система соціально значущих рис, що характеризують індивіда як члена суспільства або спільності. Особистість визначається даною системою суспільних відносин, культурою і зумовлена також біологічними особливостями. Особистість є системним явищем, що визначає самосвідомість людини, відносини з іншими людьми, поведінку. Основою розвитку особистості є моральне та естетичне виховання.

Моральне виховання - спільна виховна діяльність навчального закладу, сім'ї, громадськості, що має на меті формування стійких



моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності.

Мораль – система ідей, принципів, законів, норм і правил поведінки та діяльності, які регулюють гуманні стосунки між людьми за будь-якої ситуації на демократичних засадах. Зміст і форми цього аспекту моралі – принципи, формулювання – визначаються людьми. Через це вони по-перше, не є абсолютно доскональними, ідеальними, а по-друге – залежать від світогляду, культури і традиції того чи іншого народу, його історії та ментальності.

Моральність охоплює моральні погляди, переконання, почуття, стосунки, поведінку людей. Моральна свідомість – одна зі сторін суспільної свідомості, яка у вигляді уявлень і понять відображає реальні стосунки й регулює моральний бік діяльності людини. Як складне утворення, моральність об'єднує моральну діяльність, моральні відносини, моральну свідомість. Саме форми моральної свідомості у вигляді відповідних уявлень (норм, принципів, ідеалів, понять добра і зла, справедливості і несправедливості) передбачають моральні дії, мотивують і оцінюють їх.

Естетичне виховання – це цілеспрямований процес формування здатності переживати і оцінювати прекрасне в різних сферах людської діяльності. Особливостями є емоційність, осмисленість, оцінний момент і активність. В процесі сприйняття мистецтва беруть участь відчуття людини, її уява і пам'ять, мислення і мовлення. Від рівня розвитку психічних процесів залежить повнота і глибина естетичного виховання.

Категорія естетичного представляє предметно-чуттєве втілення тих сторін об'єктивних суспільних відносин, які сприяють гармонійному розвитку особистості, її творчій діяльності та відображають прагнення до створення прекрасного. Існує також суб'єктивна сторона естетичного. Вона полягає в отриманні насолоди від результатів творчої діяльності в усіх галузях важливим моментом розвитку особистості виступає її висока моральна свідомість. Ця якість наділена естетичним ставленням людини до світу.

Отже, на нашу думку, кардинально розділяти такі поняття як естетичне і моральне виховання не слід, так як вони є тією константою, що сприяє становленню людини як особистості. Моральне та естетичне виховання мають багато спільного. Естетичний ідеал є й критерієм моральності. Єдність краси і моральності глибоко впливає на людину, її почуття, думки і поведінку. Рівень морального розвитку людини визначає її життєві цілі і установки, духовні цінності. Моральні переконання, в свою чергу, здійснюють вплив на естетичний смак, потреби особистості. Людина через сприйняття прекрасного починає глибше проникати у суть речей, осмислювати їх і на цій основі у неї з'являються моральна спрямованість, й виробляється свій власний, категоричний імператив.



1. Глазунова Л. Естетика з пелюшок : Про проблеми естетичного виховання // Освіта. 1993. № 9. С.11.

2. Моральна основа особистості та умови її формування URL:
<http://vkba.zz.mu/gallery/moral.pdf>

3. Спивак В.А. Личность и ее этические особенности URL:
https://studme.org.etika_i_estetika





ПРОБЛЕМА ОСОБИСТОСТІ В АСПЕКТІ СПІВВІДНОШЕННЯ ПСИХІЧНОГО ТА ФІЗИЧНОГО В ПРАЦЯХ Г.І. ЧЕЛПАНОВА

Аспірантка кафедри іноземних мов Герасименко А.С.
Наук. керівник: д. філос. н., проф. Залужна А.Є.
*Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне*

Одним із головних шляхів розвитку освітньої системи постає проблема осмислення та аналізу теоретичних та практичних здобутків минулого, де історичні, науково-педагогічні та філософські знання виступатимуть частиною самопізнання людства та особистості зокрема. Дане питання набуває широкого обговорення наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Саме у цей період основні напрямки розвитку педагогічної науки були сфокусовані на пізнанні людини й питання щодо виявлення закономірностей впливу на особистість задля вирішення виховних та навчальних проблем.

Властиво, що проблема особистості надзвичайно цікавить вітчизняного вченого Г. І. Челпанова, яка розглядається ним в аспекті співвідношення психічного та фізичного у праці «Душа та мозок». Мислитель вважає, що завдяки зусиллям волі здійснюється усвідомлення людиною свого внутрішнього світу й підпорядкування тіла своєму «Я». Й саме таке уявлення цілісного «Я» в синтезуванні уявлень про внутрішній світ та власного тіла і постає в розумінні вітчизняного філософа особистістю [1]. Вітчизняний філософ показує, що особистість ні в якому разі не може бути простим поєднанням окремих явищ і станів психіки, оскільки вони забезпечуються існуванням цілісності душевного життя, яка і є основою особистості.

Г. Челпанов у площині взаємодії метафізики та гносеології з психологією, обґрунтував наукову неспроможність «психології без душі» та «психології без допущення гіпотези душі» [2, с. 73], постулюючи необхідність активного начала. Адже людина, осмислюючи думки, почуття, бажання уявляє щось те, яке «мислить», «почуває», «має бажання», яке у філософській традиції називається суб'єктом, «Я», «душею. У цьому контексті душа мислиться як середовище, в якому знаходяться душевні явища і тлумачиться вченим як «певна єдність, в якій знаходяться уявлення, яка містить в собі уявлення, яка комбінує та пов'язує» [2, с. 76]. Вчений вважає, що саме душа є носієм душевних явищ, які в свою чергу постають виявленням душі, а тому психологія і повинна займатись дослідженням природи та властивостей душі. Саме на основі співвідношення матеріальних та духовних начал в людині обґрунтовується інтегральний принцип єдності душі та особистісної тотожності.



Ідеї Г. Челпанова мали значний вплив на духовно-моральні орієнтири становлення академічної філософської думки України та виявилися співзвучними методологічній переорієнтації світової гуманітаристики ХХ ст., й саме у плані тематизації онтологічних, психологічних та антропологічних питань сприяли становленню професійної педагогіки, філософії та психології. А проблематизовані Г. Челпановим питання антропологічних засад педагогічного знання та особливостей його співвідношення з філософськими та психологічними підходами потребує подальших наукових розвідок.

1. Челпанов Г. Мозг и душа. Критика материализма и очерк современных учений о душе / Георгий Челпанов. 5-е изд. М., 1912. 319 с.
2. Челпанов Г. И. Об отношении психологии к философии / Г. И. Челпанов. Сборник статей (Психология и школа). М., 1912. 71-83 с.





АНТРОПОЦЕНТРИЧНИЙ ХАРАКТЕР ФІЛОСОФІЇ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ

Студентка Гонтар М. А.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Холодинська С. М.
*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»,
м. Маріуполь*

Важливим етапом розвитку філософської думки є філософія доби Відродження, котра принесла нові погляди на світ і людину. У період з XIV по XVI ст. розповсюджувалася філософія гуманізму. У межах цієї філософії людина посіла особливе місце в моделі Всесвіту. Це визначило характерну рису гуманістичної філософії Відродження – антропоцентризм, тобто зосередження уваги на людині, спроба побачити в ній найкраще, помістити її в центр Всесвіту. Людина стала розглядатися не просто як носій цінностей певної соціальної групи, а як індивідуальність, як неповторна й унікальна особистість.

У перекладі з італійської термін «гуманізм» означає «вчення про людину». Видатний італійський гуманіст Франческо Петрарка визначив його як «ревниве вивчення всього того, що становить сутність людини».

У своєму розвитку філософія гуманізму пройшла чотири етапи:

1. ранній гуманізм (кінець XIII – середина XIV століття); 2. цивільний гуманізм (70-ті роки XIV – початок 30-х рр. XV століття); 3. пізній гуманізм (50-ті роки XV – 30 роки XVI століття); 4. пантеїзм і натурфілософія XV–XVI ст.

Найбільш яскравими представниками раннього гуманізму були поети Данте Аліг'єрі (1265–1321) та Франческо Петрарка (1304–1474).

Заслугою Данте є розробка концепції про взаємодоповнювальні – земної (фізичної, смертної) та божественної (безсмертної) – засадах людини. Відповідно до цього розподілу він розрізняє два види людського блаженства. Доля смертної, земної природи людини полягає в набутті знань. Знання є «вища досконалість нашої душі, в якій перебуває вище людське щастя», – вважає поет. Цим і пояснюється прагнення до знання кожної людини. Знання, накопичене за все життя, і є блаженство. Доля божественної, або безсмертної, природи людини – це досягнення божественних сутностей, споглядання Бога. Досягнення цього виду блаженства недоступно людині за життя.

Тому, з одного боку, людина повинна прагнути до посмертної відплати, дбати про спасіння своєї душі; з іншого – активно домагатися щастя через придбання знань у своєму земному житті. Земне та божественне не суперечать одне одному, перше не підпорядковується другому. Данте визнає самостійність і цінність земного існування особистості.



Ф. Петрарка у своїх поглядах близький до Данте, але при цьому він іде значно далі в оцінці пізнавальних здібностей людини. Людський розум він розглядав як «могутнє знаряддя безсмертя», але це безсмертя полягає, перш за все, у творчій спадщині людини, у культурній традиції, що залишають після себе люди. У цьому Петрарка був правий – прикладом тому служить його особисте звернення до античності як до культурної традиції (до нього на античність дивилися як на авторитет) і його поетичні твори, які не втратили своєї актуальності й сьогодні.

У першій половині XV століття характерною рисою флорентійського гуманізму стає громадянська спрямованість, видатними представниками і теоретиками якої були канцлери Флорентійської республіки Ключчо Салютаті (1331–1406) і Леонардо Бруні (1374–1444). Прекрасні знавці античності, вони намагалися відродити в Італії традиції давньогрецької полісної демократії. Їх зусиллями була створена ідеальна модель людини – патріота та громадянина. З точки зору Л. Бруні, покликання людей – діяти на славу держави, господарями якої вони самі є в умовах демократії. Лише в такій державі людина може розвивати свої здібності та наблизитися до досконалості.

Після приходу сімейства Медічі до влади у Флоренції гуманізм починає перероджуватися. Сутність цього процесу полягає у втраті почуття міри, гармонії. Мета виховання всебічно розвиненої та духовно збагаченої людини піддалася деформації й перетворилася на виховання художника-митця, рівного у своїх творчих можливостях Богу. Це була заявка на неможливе: небезпечна для людини претензія на її перетворення в надлюдину. У результаті людина опинилася відірваною і від людських, і від християнських коренів.

Прикладом ренесансного обожнювання людини може слугувати трактат флорентійського гуманіста Джаноццо Манетті «Про гідність і перевагу людини» (1457). Манетті називає людину «образом і подобою Бога», «смертним Богом», наділеним божественним розумом, який має «чудову міць», є гідним послідовником і продовжувачем земного творіння Бога. У цьому трактаті безмежно звеличена людина ще не заміщає Бога. Вона всього лише ставиться поруч з ним, тому Манетті наполегливо проводить думку про співавторство. Таким чином, людина поки що не втрачає свій духовний зв'язок із Богом, а значить, і зі створеною ним природою. Однак незабаром результатом цього обожнювання буде відрив людини від Бога, руйнування його образу як носія загального морального закону, і почнеться ескалація деструктивних засад у самому гуманізмі.

Найважливішим напрямком філософії Відродження був *пантеїзм* – філософське вчення, згідно з яким Бог і природа збігаються один з одним, складають єдине ціле. Видатним представником пантеїзму був німецький філософ і математик Микола Кузанський (1401–1464), заслуга якого полягає в тому, що він зумів узгодити християнсько-релігійну ідею про Всесвіт зі зростаючим прагненням вчених до емпіричного дослідження. Він розробив вчення про абсолютний максимум і абсолютний мінімум та



їх збіг у Єдиному. Це вчення він виклав у трактаті «Про збіг протилежностей». Якщо цю концепцію спроектувати на філософську антропологію, то з неї випливає, що Бог, як у частині світобудови, присутній у кожній людині. Тому завдання людини – йти шляхом внутрішньої досконалості, знаходити в собі та розвивати ті начала, які зближують її з Христом. Проголошене вченим дбайливо-побожне ставлення людини до себе, до інших людей, до природи актуально й сьогодні, у період загострення глобальної екологічної й антропологічної кризи.





КОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ У ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Студентка Довгаль Л. В.
Наук. керівник: к. філос. н., доц. Коберська Т. А.
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Концептуальною базою нейролінгвістичне програмування є синтез положень філософії, лінгвістики, гештальтпсихології, нейрофізіології особистості, збагачений досягненнями у галузі інформаційних наук. Майкл Гріндер та Лінда Лойд відзначають, що НЛП буквально «вивчає слова та нерви» [2, с. 8]. Де «нейро» вказує на відношення до мислення або чуттєвого сприйняття, що відбуваються у нервовій системі й відіграють значиму роль у формуванні людської поведінки. Термін «лінгвістичний» фіксує мовні моделі, які впливають на взаєморозуміння між людьми, а «програмування» націлює на той спосіб, за допомогою якого упорядковується наше мислення, включаючи почуття та переконання, щоб у результаті досягти поставлених цілей [1; 2]. Загалом НЛП – це набір умінь, технологій та моделей, орієнтованих на те, щоб мислити і діяти в цьому світі максимально ефективно. Основний принцип якого – свідомість і тіло є частинами однієї керованої системи, в основі якої лежить глибоке переконання, що сама людина, може розпочати роботу з впливу на сенсорні канали, які блокують її розвиток чи викликають страх, що дуже важливо у лікуванні та фізичній реабілітації. Адже на сьогодні вже не є задовільною реабілітація лише фізичного стану пацієнтів. Без врахування психічного статусу особи, її соціальної адаптації неможливо говорити про повноцінне відновлення функціонування особистості. Все це зумовлює актуальність дослідження проблем та впровадження у повсякденну практику методів психо-фізичної реабілітації.

НЛП здатне допомогти людям позбутися нав'язливих страхів, відновити їхню правильну орієнтацію у світі, вибудувати більш комфортну модель поведінки. Даний метод використовує увесь спектр комунікативних засобів й сприяє: підвищенню самооцінки і впевненості; контролю над власними страхами і фобіями; вибудовуванню здорових і міцних взаємин з оточенням; розумінню стратегічних цілей та довгострокових планів; загалом розкриттю потенціалу і ефективному його використанню. Реабілітаційні заходи проводять для відновлення позитивного відношення хворого до родини, суспільства, життя та попередження формування психічного дефекту в хворого зі схильністю до самоізолювання. В медицині НЛП застосовується при лікуванні алкоголізму, наркоманії, тютюнопаління, неврозів, шизофренії, адаптації



хворого до змінених умов життя, які виникли у результаті хвороби і багатьох інших проблем. Технологія нейролінгвістичного програмування дозволяє вилікувати психіку людини, змінити її ставлення до негативних подій або трагічних ситуацій, загоїти минулі душевні рани, що перешкоджає отримувати задоволення від життя. Близьким у психотерапії, є й метод логотерапії, заснований В. Франклом, що ґрунтується на системі філософських, психологічних і медичних поглядів на природу людини, центральним компонентом якої є прагнення до сенсу. Саме сенс може заповнити пустку, позбавивши людину зневіри та безглуздя власного існування. Основним завданням фізичної реабілітації і є знаходження шляхів повернення людини із обмеженим функціонуванням в соціум, до участі у суспільному житті [3, с. 20-23].

Особливістю даних метод є як використання сугестивних впливів, так і пропонування вибору необхідної для людини програми, що прагне управляти людською свідомістю, формуючи усвідомлені стратегічні цілі, завдяки запитанням (поставленим так, щоб підтримати людину і водночас стимулювати її рефлексію), шляхом підбору кодових фраз, голосу, звукосполучень, інтонації, тембру, пози, міміки, жестів мовця, а також зображень та іншої атрибутики. І якщо переконання - вплив на свідомість людей, звернене до їх власного критичного сприйняття, то сугестія - вплив на свідомість людини, при якому відбувається некритичне сприйняття одержуваної інформації. Як відзначає Е. Е. Шуберт, під сугестивною мовою розуміється „вербальний вплив на психіку людини, пов'язаний зі зниженням свідомості та критичності при сприйнятті навіюваного змісту, що не потребує ні логічного аналізу, ні оцінки» [4, с. 5]. Відмічено, що установки, впроваджені за допомогою переконання, контролювати легше, ніж ті, що були привнесені способом навіювання. Загалом, щоб налагодити найбільш ефективний контакт з пацієнтом, реабілітолог повинен виявити його домінуючу систему сприйняття (модальність) і використовувати усі комунікативні засоби на: лексико-семантичному, просодичному, соматичному, морфо-синтаксичному та екстралінгвістичному рівнях впливу. Тривала активна лікувальна практика приводить до компенсації психічного стану, що дає можливість пацієнту тримати під власним контролем остаточні прояви своєї хвороби чи психологічних розладів. На цьому етапі проводиться стимуляція соціальної активності хворого з метою відновлення соціальних зв'язків з оточенням.

Отже нейролінгвістичне програмування та логотерапія постають потужними комунікативними засобами впливу на мислення, емоції та поведінку окремих людей, груп та мас у тому числі й у фізичній реабілітації.

1. Баксанский О. Е. Нейролингвистическое программирование как практическая область когнитивных наук. Вопросы философии. 2005. № 1. С. 82-100
2. Гриндер М. НЛП в педагогике / М. Гриндер, Л. Ллойд. М. : Институт общегуманитарных исследований, 2001. 320 с.



3. Волошко Л. Б. Предметно-змістовні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії. Системний підхід у професійній підготовці фахівців галузевих напрямів (20 квітня 2017 року): Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція з проблем вищої освіти і науки (дистанційна форма). 2017. Випуск 2. С. 20-23.
4. Шуберт Э. Э. Дискурсные единицы, уровни, приемы и принципы речевого воздействия в когнитивном аспекте: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19. Краснодар, 2006. 20 с.





СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В КРАЇНАХ ЄС

Студентка Загорулько Н.А.
Наук. керівник: к. і. н., Панченко Ю.В.
*Сумський державний університет,
м. Суми*

Проблема безпліддя є одним з небезпечних захворювань репродуктивної функції людини, в сучасному суспільстві проживає мільйони безплідних чоловіків та жінок. Сьогодні у світі активно розвиваються методи допоміжної репродукції щодо терапії жіночого і чоловічого безпліддя. Спектр допоміжних репродуктивних технологій значно розширився, а характер їх застосування став масовим. В результаті цього виникає цілий комплекс проблем як соціального, юридичного, так і етичного характеру. Сурогатне материнство є одним з найбільш ефективних способів подолання проблеми безпліддя, проте, це і самий спірний як у соціальному, так і в етичному плані метод допоміжних репродуктивних технологій. Ставлення країн ЄС до цього методу є доволі неоднозначним, і через це виникає так соціальна проблема Європи, як міграція безплідних пар з метою звернення до послуг сурогатної матері в тих країнах, де це регламентовано законодавством.

Сурогатне материнство – це допоміжна репродуктивна методика, при використанні якої жінка на добровільних засадах погоджується завагітніти з метою виносити і народити біологічно чужу їй дитину, яка буде потім віддана на виховання іншим особам – генетичним батькам. В рамках Європейського Союзу даний інститут не має чіткого законодавчого регулювання, що сприяє соціальному напруженню і створенню низки проблем. Методи штучного запліднення в межах міжнародного права регулюються кількома директивами, що базуються на документах Парламентської асамблеї Ради Європи (згідно резолюцій прийнятих 16 березня 1969 року Європейським парламентом, і рішеннями Комісії з прав людини 1971 і 1976 років). А також Конвенціями щодо захисту прав і гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини і про права людини та біомедицину. Дані документи базуються на положеннях, що лише побічно торкаються проблеми сурогатного материнства, а саме тези щодо недопущення використання медичних технологій, спрямованих на надання допомоги по продовженню свого роду.

Але у 1989 році приймають документ, що закріплює нові правові норми штучного запліднення та можливості сурогатного материнства при одночасній відповідності двом умовам: сурогатна мати не повинна



отримувати матеріальної вигоди від даної операції, а також вона має право після пологів залишити дитину собі.

Внаслідок того, що в даний час в праві Європейського Союзу відсутній єдиний, обов'язковий для всіх його держав-членів документ, який би дозволяв або забороняв сурогатне материнство, виникає низка соціальних проблем в країнах ЄС. Заборона або відсутність законодавчого регулювання сурогатного материнства в ряді європейських країн веде до того, що дані відносини все частіше характеризуються присутністю «іноземного елемента». Безплідні пари змушені тимчасово їхати до тих держав, де сурогатне материнство дозволено. Однак, повернувшись на батьківщину, вони стикаються зі серйозною проблемою: жінка з безплідною пари повинна документально оформити материнство над генетично своєю дитиною.

Далі ще виникає соціально-етичне питання, пов'язане з визначенням істинної матері дитини: та жінка, яка народила дитину, повинна вважатися його матір'ю чи та, чий генетичний матеріал дав життя дитині. Відповідь на це питання залежить від виду сурогатного материнства: традиційного (сурогатна матір є одночасно і генетичної матір'ю) або нетрадиційного (безплідна подружня пара генетично пов'язана з дитиною). Звісно ж, що сурогатна мати може вважатися юридичною тільки в разі, якщо яйцеклітина для ембріона була взята з її організму. Якщо донором є жінка з безплідної пари, то матір'ю дитини є саме вона.

Наступна проблема сурогатного материнства пов'язана з правовим захистом таких соціальних груп як сурогатна мати і батьки замовники послуг. Сурогатна мати, яка з власної волі погодилася на реалізацію даного методу репродуктивних технологій, є більш захищеною в порівнянні з батьками замовниками, так як вона має право не віддавати дитину безплідній парі.

Крім того, у зв'язку з легалізацією одностатевих шлюбів у ряді європейських країн, одностатеві пари отримали можливість реалізації програми сурогатного материнства. Дана ситуація вимагає соціального та юридичного оформлення і розтлумачення основних соціальних дефініцій даної ситуації – інститут одностатевого партнерства, інститут одностатевої сім'ї.

Таким чином країнами ЄС не вирішено цілу низку соціальних проблем сурогатного материнства. Більшість країн вважають сурогатне материнство не етичним безпосередньо в рамках відносин матері та дитини. Такі країни як Данія, Норвегія, Австрія, Німеччина, Швейцарія, Італія, Франція сурогатне материнство заборонено. До поглиблення проблеми приводе і відсутність єдиного документу, що прописував би відносини в цій сфері соціального життя, який регламентував би сурогатне материнство.



РЕЛІГІЯ В ЖИТТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Студентка Задорожна І. Д.
Наук. керівник: д. філос. н.,
професор, завідувачка кафедри філософії Наконечна О. П.
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Сучасний світ плюральний, неієрархічний, сповнений дихотомій, а людина – це пілігрим. ХХІ століття – вік прогресу, але водночас час насилля, жорстокості, війни. В сучасних умовах проблема взаємовідносин прагматичного суспільства та релігії, проблема місця релігії в житті людини набуває нових вимірів, зокрема використання духовного потенціалу релігії з метою поліпшення морально-психологічного клімату у суспільстві. Сучасна молодь впевнено відходить від авторитету минулого і прагне вибудувати новий світогляд в якому релігійна віра є тим моментом, над яким вона почала задумуватись.

В історії світського і теологічного осмислення релігії було багато різних підходів і часто відбувалось їх протиставлення. Донедавна, релігія визначалась як система "невіглаських" уявлень про світ і людину. Звідси впливають різні думки, уявлення та ставлення до релігії та релігійної віри зокрема. Для одних релігійна віра – це моральний регулятор: «Віра — це мораль людини. Віруюча людина не робитиме багато такого, що робить невіруючий»; «Якщо людина вірить в Бога, то вона має якісь заборони, котрі не може переступити... Віра допомагає людині бути чеснішою, поряднішою й доброзичливішою до інших людей» [1]. Для інших – віра – це те, що передалося з батьками, а отже стало частиною сімейної традиції, те, що не вимагає роздумів, те, що лише обмежує своїми рамками. Карл Маркс і Зігмунд Фройд стверджували: «Релігія – опіум народу», «Релігія – колективний невроз». На відміну від них Карл Юнг вважав, що релігійний архетип – це вроджена характеристика особистості.

Релігійна віра формує духовність. Духовність – це справжність емоцій та почуттів, це ідеал, до якого прагнула й прагне людина у власному розвитку, це орієнтація на вищі, абсолютні цінності. У психології духовність – це прояв зрілості психіки особистості. У філософії, духовність розглядається як одне з найважливіших універсальних визначень людини, в якій їй розкривається зміст буття в його достотності та формується здатність конструктивно та творчо ставитись до свого буття, здійснювати вибір власного образу, форм життєдіяльності [2, с. 11].

Релігія для сучасної людини надає смисложиттєві орієнтири. У світі де існує величезна кількість соціальних груп, а це означає і величезна кількість інтересів, а головне – ідеалів. Людина губиться у розмаїтті



прикладів для наслідування. Релігія ж допомагає віднайти той ідеал, що приведе до спасіння. Важливо, що виконуючи релігійні закони людина не відчуватиме себе на хибному шляху. Однією з історичних місій релігії, що набуває в сучасному світі все більшої актуальності, є формування відчуття єдності людського роду, значущості неперехідних загальнолюдських моральних норм і цінностей.

Саме релігія нагадує людині про милосердя, любов до ближнього, допомагає вирватись із сумбуру життєвої рутини, допомагає знайти душевний спокій, духовні люди придуть на допомогу у лиху годину, віруючі люди більш чуйні, ніж атеїсти. Однак релігія може бути виразником зовсім інших настроїв, зокрема фанатизму, непримиренності до людей іншої віри, бути причиною виникнення протиріч на релігійному ґрунті у соціальних групах.

У наш час технології охопили усі сфери людського життя. Це й стосується релігії. До прикладу, з'явилася можливість подати записки, «відвідати» богослужіння, посповідатися онлайн, через мережу Інтернет. Науковий прогрес перевершив людину (винайдення штучного інтелекту – роботу Софії).

Філософ і психолог ХХ століття Еріх Фромм зазначає, що гуманістичні релігії (на відміну від авторитарних) виконують у суспільстві роль психотерапії. Адже загрозою ХХІ ст. серед захворювань є депресія. Соціальні дослідження показали, що з депресією краще справляються віруючі люди, вони краще зберігають відчуття сенсу життя, отримують підтримку релігійної громади; серед віруючих людей менше суїцидів, адже віруюча людина усвідомлює, що самогубство – це гріх і це стримує її від останнього кроку. Кожній людині потрібно у щось вірити. Релігія дає таке почуття віри, що змушує людину робити звершення у житті, розвиватися, ставати кращою. Без віри людину охоплює почуття спустошення безцільності свого існування. Релігійний філософ Павло Флоренський доводив, що саме релігія створює культуру, складає її зміст, виконує ті самі функції, що й мистецтво, наука, мораль. Похідним тут є етимологічне виведення ним поняття «культура» з слова «культ». Оскільки слово «культура» має корінь «культ», вважав православний мислитель, то й сама культура, культурні цінності є лише похідними культу [3, с. 313].

На противагу вищезазначеному можна стверджувати, що орієнтуючись на філософію, ми позбавляємось чітко регламентованих норм релігії і вільні самі пізнавати. Філософія і релігія допомагають зробити відчутним простір духовної ситуації, розширити її горизонти, стверджуючи, що людина сама повинна відкрити для себе істину, опираючись на свій досвід, долю, традицію. При цьому „філософія завжди у вигляді зусиль окремої людини, прагне здійснити універсальність, зберегти відкритість людини, вичленити просте, концентрувати його і уявити в його незбагненності» [2, с. 4].

Отже, новітній світ дає людям можливість сповідувати різні релігії, або ж відкидати будь-які вірування, йти за трансцендентним, іманентним.



Релігія спрямовує, допомагає, лікує, формує індивіда. Релігія має різні аспекти, а чи будуть вони позитивними, чи негативними залежить від самого пілігрима.

1. Людина і світ. 2002. № 2. URL:
https://risu.org.ua/ua/library/periodicals/lis/lis_2002/lis_02_02/34228/
2. Наконечна О.П. Філософія та релігія як типи духовності. Вісник товариства російської філософії при Українському філософському фонді. Полтава, 2007.
3. Флоренський, Павло Олександрович. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). Київ: Абрис, 2002.
4. Фромм Э. Психоанализ и этика М.,1993.





ДЕСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ: ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Студентка Захарченко А. А.

Наук. керівник: д. філос. н., проф. Бойко О. П.

*Сумський державний університет,
м. Суми*

Глибокі соціальні зміни, які відбуваються у світі, змушують по-новому поглянути на ряд феноменів, дослідженню яких раніше приділялося недостатньо уваги. Один з них – деструктивна діяльність людини. До сьогодні не існує єдиного загальноприйнятого визначення. Як один з варіантів, деструктивність – (від лат. destructio – руйнування, порушення нормальної структури чого-небудь) – негативне ставлення людини спрямоване зовні, на зовнішні об'єкти, або всередину, на самого себе. При цьому соціокультурні традиції визначають як відношення людей до деструкції, так і уявлення про те, де можлива деструктивна діяльність, а де ні. В різних суспільствах складаються і різні механізми впливу на його членів з ціллю регуляції деструктивної діяльності. Для України дана проблема особливо актуальна, тому що в країні, яка перебуває в умовах досить тривалого процесу трансформації, практично не існує загальноприйнятої системи цінностей, яка б стримувала руйнівні тенденції, закладені в природі людини.

Моральні, релігійні і правові норми, які покликані сприяти зниженню деструктивності, не в змозі повністю запобігти їй. Навіть найкомфортніші умови існування не призводять до зниження деструктивності, причому вона проявляється не тільки по відношенню людей один до одного: і природне середовище, і пам'ятки культури, і найпростіші предмети піддаються безглуздому руйнуванню. З огляду на сучасний рівень розвитку техніки і технології, деструктивна діяльність становить реальну загрозу не тільки для окремих соціальних груп, а й для всього людства.

Необхідність в дослідженні назріла ще й тому, що в період становлення інформаційного суспільства значно зростає ступінь впливу індивіда на соціум, а отже, наслідки деструктивної діяльності можуть бути абсолютно непередбачуваними.

У сучасних соціокультурних контекстах значно посилюється і водночас проблематизується людиновідтворювальний потенціал. Це задає передумови для поглиблення розуміння багатовимірності сутності і призначення людини. Згубні звички, бездуховність, дегуманізація розважальних практик, недоторканність приватного життя як здобуток демократії є не тільки цивілізаційним надбанням, а й ризиком, бо саме тут



послаблюється самоконтроль і самоспостереження людини за своїми діями і вчинками.

Одна з найбільш відомих теорій, яка пояснює наявність руйнівного начала в природі людини, – концепція засновника психоаналізу З. Фрейда, який вважав, що вся людська поведінка є результатом складної взаємодії двох інстинктів (Ероса і Танатоса). Концепцію З. Фрейда підтримує відомий психолог і психотерапевт Е. Берн.

Дослідженням деструктивності займався відомий представник Франкфуртської школи Е. Фромм. На його думку конфлікт між прагненням до свободи та прагненням до безпеки має найбільш мотиваційну силу у житті людини. Саме цей конфлікт і породжує деструктивну діяльність, яку Е. Фромм назвав «втеча від свободи», коли втрачається відчуття належності, здатність до ідентифікації. Саме тотальне відчуження і породжує деструктивну діяльність.

Досліджуючи феномен деструкції, особливої уваги заслуговують доробки Е. Дюркгейма, який підкреслював, що саме в умовах ціннісно-нормативної кризи в суспільстві підвищується тенденція до деструкції, яку він назвав аномією[1]. Досить цікаві доробки екзистенціально орієнтованих філософів, які досліджували людину в екстремальних умовах, в ситуаціях граничного вибору між життям та смертю (М. Гайдеггер, А. Камю).

В цілому всі праці, які так чи інакше торкаються проблеми деструктивної діяльності людини, можна розділити на дві групи. До першої слід зарахувати праці дослідників, які вважають, що деструктивність – це властивість, закладена в самій природі людини і її повністю викоринити неможливо [2; 3]. До другої групи належать дослідження, в яких наголошується, що прагнення до руйнування не властиве людині від початку. Воно набувається в процесі життя в результаті незадоволення індивідом основних потреб і є наслідком фрустрації. А отже, змінюючи умови існування, через культурацію та соціалізацію можна впливати на деструктивну діяльність людини [4; 5].

Для нас важливо звернути увагу на ті проблеми щодо деструктивної діяльності, які соціокультурна діяльність може виправити або послабити, а для цього потрібно з'ясувати їх причини: відсутність можливостей для творчої самореалізації; нарцисизм; відчуття ізольованості і «нікчемності», поширення свободи, яка несе не тільки позитивні зміни, але і призводить до втрати почуття безпеки і приналежності до соціуму; самотність, власна незначущість і відчуженість.

1. Дюркгейм, Э. Норма и патология. // Социология преступности. М., 1996. С. 39-44.
2. Лоренц К. Так называемое зло. К естественной истории агрессии // Обратная сторона зеркала. М, 1998. С. 61–242.
3. Фрейд З. Будущность одной иллюзии // Сумерки богов. М., 1989. С. 94-142.
4. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. М., 1994. 447 с.
5. Maslow A.H. Toward a Psychology of Being. New York, 1968.



ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ У ФІЛОСОФІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ СХОЛАСТИКИ

Студентка Караміна К. О.

Науковий керівник: к. філос. н., доц. Цимбалій І. П.,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ

Третій період у розвитку філософії епохи Середньовіччя був названий *схоластиком*, що означало – «шкільна філософія» і являв собою філософське вчення, котре мало за мету – обґрунтування і захист теології, релігійного світогляду. Тому основними проблемами, на які звертали увагу представники схоластики, були: примат віри над розумом, віри над знанням, наукою; теоцентризм; бог як абсолютна сила й абсолютна влада: бог як буття, істина і благо тощо.

П'єр Абеляр (1079-1142) – один з найвидатніших представників Середньовічної філософської схоластики. Він відомий в історії не тільки своїми філософськими поглядами, але і цікавим життєвим шляхом, який описав в автобіографічному творі «Історія моїх страждань».

П. Абеляр був переконаний в тому, що, будь-яку релігійну догму, будь-які суперечності, які містяться в християнському віровченні, можна охопити, тобто, пояснити розумом: «... розум прозирає і просвічує навіть таємне» [1]. Він звертав увагу на безліч суперечностей у Святому письмі, але вважав, що саме через них й проявляється божественна глибина, бо там, де немає суперечностей, на його переконання, немає й думки.

Основним принципом етичної концепції П. Абеляра було твердження про повну моральну відповідальність людини за свої вчинки – як добрі, так і гріховні. Цей принцип – продовження концепції філософа в сфері гносеології, тобто, визначення суб'єктивної ролі людини в пізнанні. Діяльність людини визначається її намірами. Сам по собі жоден вчинок не є ні добрим, ні злим. Все залежить від намірів. Гріховний вчинок – той, що здійснений всупереч переконанням людини. Так, П. Абеляр вважав, що язичники, які переслідували Христа, не робили ніяких гріховних дій, тому, що ці дії не суперечили їх переконаннями. Також не були грішні і античні філософи, які хоч і не були прибічниками християнства, але діяли відповідно до своїх високих моральних принципів. П. Абеляр піддав сумніву твердження про спокутувальну місію Христа, яка трактувалась як зняття гріха Адама і Єви з роду людського. Христос, на думку філософа, був прикладом високої моралі, яку має наслідувати все людство. П. Абеляр вважав, що людство успадкувало від перших людей не схильність до гріха, а лише здатність каятися в ньому. Згідно з вченням П. Абеляра, божественна благодать потрібна людині не для здійснення добрих вчинків,



а в якості нагороди за їх здійснення. Все це суперечило поширеним тоді релігійним догмам і було засуджено Санським собором як єресь.

Ще одним з видатних представників філософії Середньовіччя був Фома Аквінський (1225 – 1274). Основою для його філософської системи послугувала філософія Аристотеля. Ф. Аквінський намагався поставити філософію на службу релігії, одночасно проводячи розмежування між філософією і релігією, між знанням і вірою, доводячи можливість гармонії між знанням і вірою, а також необхідність їх співіснування. Відповідно, він розрізняв істини розуму і одкровення. «Більшість релігійних догм – над розумні, їх неможливо досягнути людським розумом, але цілком можливо – божественним. Тому їх слід приймати на віру. І саме тому теологія, яка має справу з божественними над розумними істинами, вища за філософію» [2].

Людина, на думку Ф. Аквінського, має раціональну природу, бо розум є наймогутнішою природою людини. Призначення людини – розуміти і діяти з розумінням. Людині природним чином властиво досягати мету, до якої тяжіє будь-яка річ, природний порядок речей, завершенням якого є вище благо – Бог. В земному вимірі розум знає добро й зло у речах і діях, що нижче Бога, а тому наша воля вільна хотіти чи не хотіти щось із земних цінностей. Це і є суть вільної розумної волі: розум – причина свободи. Людина вільна в тому сенсі, що, йдучи до мети, вона веде себе сама. Людина грішить саме тому, що вільна – вільна віддалятися від мети й забувати універсальні закони, які відкриваються розумом і Одкровенням. Для Ф. Аквінського виток фізичного і морального зла – можливість кінечного буття, в межах якого нам знайомі мутації й смерть, свобода раціональних істот, які не визнають своєї спорідненості з Богом. Зло – в нескореності Богу, втраті зв'язку й пам'яті про фундаментальну залежність від нього. Корінь зла – в псуванні духу й свободи.

Отже, порівнюючи дві протилежні точки зору видатних мислителів епохи Середньовіччя на одну й ту ж фундаментальну філософську проблему людини, можемо знаходити спільні і відмінні моменти. Можемо підтримувати видатних мислителів у їх міркуваннях або ж критикувати. Проте, однозначно можемо стверджувати тільки те, що філософія, збагатившись надбаннями видатних мислителів все ж не прийшла до остаточного вирішення вічної проблеми і не знайшла загальноприйнятої відповіді на питання «Що таке людина?»

1. Татаркевич В. Історія філософії: Т.1: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. Львів: Свічадо, 2006. С. 288.

2. Розова Т.В., Шинкарук О.В. Філософія Середньовіччя: навчальний посібник. Одеса: Юридична література, 2000. С. 12.





ІГРОВИЙ ДИСКУРС У СУЧАСНОМУ СИМУЛЯТИВНОМУ СВІТІ

Студент Коберський Ю.М.
Наук. керівник: к. філос. н., доц. Коберська Т. А
*Національний авіаційний університет,
м.Київ*

Особливої актуальності у сучасній культурі набуває захоплення ігровим принципом. Гра виступає одним із способів орієнтації у симулятивному світі, задовольняючи потребу людей у творчій реалізації, комунікації та створює таке умовно-символічне середовище, яке радикально перетворює сталі виміри людського буття, простір і час.

Комп'ютерні технології постають носіями, що втілюють кібервіртуальність, яка створюється у процесі моделювання потенційних ситуацій розвитку реального світу. Це – «паралельний світ» людського буття, світ творчої фантазії. Водночас віртуальна реальність – ідеальний світ, створений не у відповідності до логічної реальності об'єктивного світу, а згідно логіки комп'ютерних технологій.

Завданням даної розвідки є здійснення філософської рефлексії феномену гри в контексті віртуалізації соціальних відносин та визначення наслідків формування віртуально-мережевої свідомості особистості в умовах граїзації.

Активізація ігрового дискурсу в сучасній культурі спричинила зацікавлення багатьох дослідників. Феномен гри розглядається в роботах: Й. Гейзинга, Ж. Дерріди, Е. Берна, Х. Ортеги-і-Гассета, Ф. де Соссюра, А. Фурмана, С. Шандрука, Н. Яровицької та інших. Проблематика кіберпростору та віртуалізації соціальних зв'язків досліджується вченими: Ж. Бодріаром, В. Бичковою, Д. Івановою, М. Кастельсом, М. В. Мізрахі, І. Куриленко та ін.

Ігрові принципи реалізуються в різних культурах та епохах, адже гра є невід'ємною складовою культурологічного дискурсу. Як відмічає Й.Гейзінг, автор праці «Homo ludens», гра як екзистенційна стратегія, досить складне явище, вона – «одна з головних підвалин цивілізації» [5, с. 12]. Гра есплікується крізь призму безкінечного комбінування множинності знаків, сенсів, текстів, голосів, масок, цінностей. Втіленням такої гри стає лабіринт, що створює новий образ світу безкінечних можливостей, формуючи моделі потенційних рухів в нікуди. Саме тому У. Еко нову онтологічну конструкцію називає хаосмосом, ототожнюючи її калейдоскопічній грі руйнації та створення нових комбінацій. Таким чином, ігрова свідомість сприймає культуру як симулякр і обігрує її. Симулятивність постає змістовною характеристикою сучасної культури в розмаїтті її проявів на різних рівнях життєвого світу. В цілому, симулякр – знак, який втрачає зв'язок з реальністю, спотворюючи або маскує її



відсутність». Подібно у Ж. Дельоза єдине буття у своїй множинності є віртуальною реальністю світу симулякрів. Світ сутностей виявляється «театром симулякрів Буття» [1].

Ж. Дерріда акцентує, що гра – це відкритий безкомпромісний виклик раціональному дискурсу, випадковість, свобода, свідоме порушення будь-яких правил і творчих принципів [2]. Водночас це – і пізнання, творчість, самовираження, розваги, відпочинок, діяльність, ініціативність.

У цілому проникнення віртуальності в соціальне й індивідуальне життя дає можливість говорити про «віртуалізацію» суспільства. М. Кастельс зазначає, що «комп'ютерна комунікація охоплює вже всю сферу соціальної активності, сприяючи зміцненню культурно домінуючих соціальних мереж та зростанню їх космополітизму і глобалізації» [3].

Отже, віртуальна реальність стала символом інформаційного суспільства, а гра – способом буття людини в сучасному симулятивному світі. Вона може бути інтерпретована як спроба порятунку від невтішної дійсності, подолання хаосу буття, що породжує карнавальність, розважальність, несерйозність. Негативні наслідки надмірного захоплення ігровим віртуальним простором виявляються у відчуженні від соціального оточення, комунікативних дисфункціях. Також, одним із деструктивних аспектів граїзації є домінування елементів насильницьких дій та врешті, загроза виникнення залежності від комп'ютерних ігор. Однак ряд авторів наводять приклади позитивного впливу граїзації у соціумі, а саме: гра навчає позитивно сприймати випадковість й ризики сьогодення; створює захисні механізми у складних життєвих ситуаціях; раціоналізує психічний стан людей; здатна направляти агресивну енергію та деструктивність на розгортання діяльності, яка є небезпечною для суспільства та самих акторів; завдяки реалізації ігрових форм діяльності вдається швидко включати у повсякденне життя технологічні, маркетингові та управлінські інновації [4]. Досвід використання ігрової форми діяльності у дидактиці, у педагогічних практиках викладання різних навчальних предметів для різних аудиторій також показує її ефективність та великий потенціал.

1. Делез Ж. Логика смысла. М. : Academia, 1995. 298 с.
2. Деррида Ж. Структура, знак и игра в дискурсе гуманитарных наук /Деррида Ж. Французская семиотика: От структурализма к пост-структурализму ; пер. с фран., вступ. ст. Г. К. Косикова. М., Прогресс, 2000. С. 407–427.
3. Кастельс, М., 2015. Информационная эпоха: экономика, общество и культура, Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. М., 2000. 606с.
4. Кравченко С. –Играизация общества: блага и проблемы», Сборник научно-популярных статей. Выпуск 11, М.: Октопус, Природа, 2008. С. 270-276.
5. Хейзинга Й. Homo Ludens: Статьи по истории культуры / Й. Хейзинга ; пер., сост. и вступ. ст. Д. В. Сильвестрова. М. : Прогресс-Традиция, 1997. 416 с. URL: <http://www.eup.ru/Documents/2005-12-05/35BD6.asp>



РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Ковтун О.М.,
аспірантка кафедри суспільних дисциплін
*Національний університет водного господарства
та природокористування
м. Рівне*

Значну увагу науковці приділяють ролі особистості, яка творить на практиці. Квінтесенцією процесу формування культури світогляду вони вважають інтелектуальне засвоєння суспільних знань, їх розуміння та осмислення на рівні самосвідомості та само визначеності людини, з подальшим виробленням певного вектору поведінки особистості в її духовній та практичній активності.

Є. Бистрицький наголошує, що основним завданням формування культури світогляду індивіда має бути всебічне вивчення проблемних питань сьогодення, глибоке пізнання їх особливостей, яке неможливе без процесів пізнання та свідомої інтерпретації дійсності [1].

У праці Н.Соболева «Світогляд і життєвий вибір особистості» окреслюються такі складові чинники культури світогляду:

- мислительний образ, що у тандемі зі знаннями утворює синергійні принципи індивіда щодо навколишньої дійсності та її пізнання;
- цінності світогляду;
- активна позиція світогляду особистості [2, с. 27].

Н. Соболева вважає світоглядну культуру кінцевою крапкою в становленні цілісного світогляду особистості, способом внутрішнього упорядкування взаємозв'язків індивідуального і соціального суб'єктів.

Тобто, культура світогляду є своєрідним підсумком, продуктом формування світогляду людини в цілому, а також засобом внутрішньої регуляції комунікативних дій між індивідуумом та соціумом.

За переконанням дослідниці В. Смікал, культура світогляду є фундаментом свідомості індивіда, джерелом духовної сутності світогляду певної якості, що характеризує модус існування людини та її життєдіяльності в сфері культури, де культура підноситься до сенсу життя і його найвищої цінності [3].

З цього визначення витікає пріоритетність формування культури світогляду індивіда, як базису орієнтирів людини в житті, який забезпечується процесами пізнання, розуміння явищ реальності, творчим рівнем особистості для засвоєння реалій. Культура світогляду приходить на допомогу індивідові під час визначення головних критеріїв оцінки оточуючого світу, включаючи внутрішній світ інших. Вона впливає майже



на всі психічні процеси, зокрема на емоції, волю, установки особистості; визначає її психотип.

Тому в підготовці студентів особлива увага приділяється формуванню вмінь розв'язувати ситуаційні завдання в роботі з хворими; запроваджуються в навчальний процес педагогічні технології, які спрямовані на вдосконалення професійних знань, навичок і вмінь із визначенням тактики поведінки медперсоналу в конкретній виробничій ситуації, що потребує сумлінного вивчення дисципліни «Медсестринська етика і деонтологія».

Таким чином, здійснений теоретико-методологічний аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень світоглядних регламентацій уможливорює визначення ролі та місця сестри медичної, як особистості у формуванні світоглядної культури майбутніх медичних сестер. Показано, що проблеми особистісного становлення фахівців медсестринської справи в контексті співвідношення медичний працівник-пацієнт потребує етико-деонтологічне підґрунтя щодо формування морально-духовних компонентів світоглядної культури медичних працівників у площині надання професійної медичної допомоги страждаючій людині.

1. Мирозренческая культура личности (философские проблемы формирования) / [В. П. Иванов, Е. К. Быстрицкий, Н. Ф. Тарасенко, В. П. Козловский]. Киев: Наукова думка, 1986. 295с.
2. Смікал В.О. Формування світоглядної культури майбутнього вчителя засобами мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» /Смікал Вікторія Олексіївна. Київ, 2002. 22с.
3. Соболева Н.И. Мироззрение и жизненный выбор личности / Н.И.Соболева. К.: Наукова думка, 1989. 124 с.





ПРОБЛЕМА АЛКОГОЛІЗМУ НА ТЛІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЦВІТАННЯ В ЄВРОПІ

Студентка Костюченко Т.

Наук. керівник: к. і. н., ст. викл., Панченко Ю.В.,

Сумський державний університет,

м. Суми

Актуальність теми полягає в тому, що боротьба з алкоголізмом – це найбільша медична і соціальна проблема будь-якої країни. Очевидним фактом залишається те, що навіть малі дози алкоголю можуть стати причиною великих нещасть або неприємностей: автокатастроф, травм, розпаду сім'ї, позбавлення працездатності, втрати вольових рис і духовних потреб людиною. Ці та інші показники дозволяють говорити про алкоголізм як про соціальне зло.

Алкоголізм, або алкогольна залежність – характерна психофізична залежність від алкоголю, основою якої є його наявність в обмінних процесах людського організму, яка розвивається внаслідок хронічного зловживання спиртними (алкогольними) напоями. У ширшому розумінні алкоголізм – сукупність шкідливих звичок, пов'язаних із зловживанням алкоголем, впливів на здоров'я, життя, працю і добробут людей.

Алкоголь існував ще в давнину, але удосконалення технологій виробництва відбувається і зараз. З року в рік на ринку з'являються нові напої, що містять велику або малу кількість спиртів, зростає число питущих громадян. Практично немає країн, де люди були б абсолютно вільні від алкоголю. Навіть у державах, де спиртне забороняє віра, в духовних текстах актуальні постійні нагадування про заборону алкоголю. А в Європі взагалі мало таких стримуючих факторів, тому проблема алкоголізму там стає все більш гострою.

В Європі п'ють найбільшу дозу спиртного на одну людину. В середньому приходиться 1 – 1,5 літра хмільного напою в день на людину. За один рік країни Європи втрачають приблизно 150-300 мільярдів євро від того що населення вживає спиртне. Джерело цих грошей – це витрати на покупку спиртного, а також щоб вилікувати хворобу і для того щоб вигадати в лікуванні алкоголізму щось нове. Надмірне споживання алкоголю в Європі стало причиною того, що алкоголізм увійшов до трійки найбільш небезпечних факторів ризику для здоров'я.

Постійними державам, що входять у всесвітній рейтинг залишаються країни, де дуже розвинена культура споживання так званого легкого алкоголю – пива, вина, місцевих фруктових браг. Словенія, Австрія, Італія, Польща та інші, лідирують в списку споживання слабоалкогольних напоїв на душу населення.



У списку найбільш питущих держав світу нарівні з бідними і такими, що розвиваються, присутні економічно розвинені країни з високим рівнем доходу населення. Це говорить про те, що основною проблемою пияцтва є культура вживання спиртних напоїв.

Люди часто з побоюванням ставляться до міцного алкоголю, але у величезній кількості вживають коктейлі, пиво, вино. У Німеччині, Чехії та Польщі офіційно проводяться свята пива. Вони стали традиційними, приваблюють велику кількість туристів. Роблячи бізнес на туристах, ці країни швидко зрозуміли, що це стало проблемою. Пити стали студенти і підлітки. В Німеччині місцеві напої так популярні, що про них навіть розповідають на уроках в старших класах.

У Західній Європі алкоголь продають молодим людям у віці від 18 років, іноді раніше. Особливого контролю за цим немає. Країни окремо приймають закони, які обмежують продаж сурогату і самого спиртного. У Скандинавських країнах алкоголь коштує дуже дорого, тут держава проявляє зацікавленість в лікуванні залежних громадян. У Східній Європі зростає вживання міцного алкоголю. Якщо говорити про Німеччину, то жителі цієї країни стали вживати більше вина.

В Словенії і Данії продаж алкоголю дозволений особам з 15 років. Примітно, що місцева Охорона здоров'я не вважає ці національні традиції загрозою. Багато ліків виробляються на основі пива і похідних від нього.

Угорщина залишилася єдиною країною Європи, де, можна сісти за кермо сильно напідпитку. Кримінальне переслідування починається лише за систематичне вживання алкоголю, що призвело до смерті від ДТП.

Але як боротися? В Німеччині, Франції та Англії з цією метою встановлено високий акциз на спиртні напої. Уряди цих країн вважають, що висока ціна на спиртні напої ніби обмежує їх споживання. Досвід показує, що цей крок веде лише до збільшення народних витрат на алкоголь і до збільшення державних доходів, не скорочуючи споживання алкоголю народом.

В Швейцарії з 1886 року встановлена винна монополія держави. Частина доходів від продажу спиртних напоїв йде на боротьбу з алкоголем.

В цілому можна відзначити, що проблема алкоголізму в Європі не вважається першорядною. Європейське суспільство більш стурбоване лікуванням соматичних захворювань, до яких призводить вживання алкоголю в будь-яких кількостях.





ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІЛОСОФІЇ, АРХІТЕКТУРИ ТА НАУКИ В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

Студентка Косюк К.С.

Наук. керівник докт. філос. н., проф. Наконечна О. П.

Національний університет водного господарства

та природокористування,

м.Рівне

До питання синтезу архітектури, філософії і науки в культурному контексті зверталось багато вчених. Цей феномен цікавив таких видатних мислителів людства, як Платон, А. Августин, Т. Аквінський, Л.-Б. Альберті, Ф. Бекон, Г. Спенсер, Е. Говард, Г. Зіммель, С. Булгаков, М. Вебер, Ж. Бодрійяр, М. Гайдеггер, Ю. Габермас, та ін., які через обґрунтування значення розвитку міста, а з ним культури та архітектури, продемонстрували роль даного феномену у загальних закономірностях буття людства.

Розглядаючи питання синтезу архітектури, науки та філософії, необхідно, в першу чергу, проаналізувати значення даних понять.

Архітектура – це одночасно і наука і мистецтво проектування будівель, а також, власне, система будівель та споруд, які формують просторове середовище для життя і діяльності людей відповідно до законів краси.

Наука – це форма інтелектуальної діяльності людства, спрямована на отримання істинних знань про світ.

«Філософія – це тип духовності, універсальний спосіб самоусвідомлення і самоствердження людини у світі через розвиток її рефлексивно-критичних здібностей, відшукування граничних засад людського буття» [1, 79].

Як вид мистецтва архітектура входить у сферу духовної культури, формує естетичну домінанту навколишнього середовища, висловлюючи громадські ідеї в художніх образах, також відіграючи важливу ідеологічну роль, будучи образним втіленням релігійних, соціальних, філософських і художніх уявлень людей протягом багатьох століть.

Архітектура також розглядається, як видимий артефакт людської історії, тисячолітній кам'яний літопис. Історичні міські райони є найбільш поширеними проявами спільної культурної спадщини, що формується поколіннями громад. З історичної точки зору архітектура сприяла виділенню людини зі світу природи, розвитку її творчих сил.

Сучасна архітектура – це мистецтво, яке реалізується в величезних масштабах на густонаселеному просторі. Однак, архітектура – це не лише мистецтво, а в певній мірі філософія, спосіб мислення і світогляд людей, які її створюють. Архітектура моделює образ світу, або онтологічну дійсність: складаючи лише частину світу, архітектура символічно



відображає його структуру в цілому, впливаючи на формування простору і часу і людського буття.

Людина завжди прагне до усвідомлення своїх рішень, маючи в основі своїх роздумів якусь філософську парадигму. Нова наука потребує індивідуального підходу до кожної проблеми. На противагу деревоморфній детерміністичній науці, сучасна наука є резомною і передбачає безліч зв'язків і шляхів розвитку. З цього можна зробити висновок про синергетичність сучасної науки та її взаємодію з різними сферами діяльності людини.

Філософія лежить в основі архітектури, однак, філософія виступає, як більш широкий тип духовності. У походженні філософії, архітектури та науки загалом можна виділити багато спільного. По-перше, коріння їх сягає найдавніших історичних рамок. По-друге, їх розквіт припадає на античний період, коли архітектура, філософія, наука і культура загалом досягли найбільшого творчого і розумового підйомів. По-третє, всі вони стосуються, таких понять у вивченні суспільства, як буття, образу світу, образу людини та місця людини в цьому світі.

Синтез архітектури, філософії і науки відбувається синергетично і допомагає усім сферам матеріального і духовного буття активно функціонувати і розвиватися. Здавна їх взаємозв'язок був таким, що кожна з цих сфер в певний період часу випереджувала інших та стимулювала їх до розвитку. Для сучасної архітектури дуже важливо використовувати нову філософську методологію та новітні здобутки науки. Сучасний архітектор виступає не лише професіоналом, який створює архітектуру, але й людиною, яка її сприймає і тонко відчуває. «Сучасний світ відкриває перед нами безліч варіантів майбутнього» [2, с. 426]. Сучасна синергетична складносистемна парадигма об'єднує багато сфер діяльності людини і вимагає від суспільства глибоких знань для її розуміння, але натомість відкриває можливості різнопланового та різнобічного розвитку.

1. Наконечна О.П. Філософія та релігія як типи духовності // Вісник товариства російської філософії при Українському філософському фонді. Полтава, 2007.
2. Пригожин І., Стенгерс І. Порядок з хаосу: Новий діалог людини з природою. М. : Прогрес, 1986. 426 с.





ПРИРОДА ЯК ОБ'ЄКТ АНІМІЗМУ І ПОЛІТЕЇЗМУ

Студентка Криськова С.А.

Наук. керівник: д. і. н., доц. Криськов А.А.

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
м. Тернопіль*

Релігію можна визначити як систему людських норм і цінностей, які ґрунтуються на вірі у надлюдський порядок.

У найдавніші періоди людської історії, коли основними способами виживання були збиральництво і полювання, домінантною системою вірувань був анімізм, який робив для людей обов'язковими норми поведінки і цінності, які мали враховувати розмаїття інших, часто уявних, істот: тварин, рослин, фей, привидів тощо. Усі істоти спілкувалися між собою напряму та узгоджували правила взаємодії для спільного місця існування. Такі релігії, як правило, були дуже локальними за територією вірування та підкреслювали, зазвичай, унікальні особливості певної території, клімату, явища тощо.

Перехід людства до осілості, поділ спільнот на землеробів та скотарів призвів до ускладнення людської поведінки та соціальних структур і зініціював релігійну революцію. Землероби і кочівники стали розглядати рослини і тварин як свою власність, яка не була рівною їм за статусом. Отже, коли рослини і тварини втратили статус рівноправних з людьми істот, виникла потреба у посередниках між людьми і об'єктами природи. Фактично, боги (родючості, дощу, сонця, війни тощо) і виступили такими посередниками, які в обмін на людське служіння дозволяли панувати над рослинами і тваринами.

Поступово й інші складові анімістичної системи (струмки, камені, привиди тощо) втрачали свій статус на користь нових богів, адже поява держав і розгалужених торговельних шляхів ставила на порядок денний необхідність спілкування з сутностями, чия сила і влада охоплювала всю державу або всі торговельні шляхи. Спробою задовольнити цю потребу стала поява політеїстичних релігій. Ці релігії стверджувала, що світ контролює група могутніх богів, яким треба поклонятися і приносити жертви. Проте анімізм повністю не зник: демони, феї, святі камені, дерева залишалися істотною частиною більшості політеїстичних релігій. Вони були менш важливими, ніж великі боги, поява яких істотно змінила статус людини. Тепер навколишній світ розглядався як відображення відносин між людьми і богами. Людські молитви, жертви, вчинки визначали долю всієї екосистеми. Політеїзм, таким чином, підвищив статус людини.



ВІРТУАЛЬНІСТЬ ТА КІБЕРКУЛЬТУРА

Студентка Крисюк І.Ю.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Коберська Т. А
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Комунікаційні технології сучасності відкрили широку міждисциплінарну галузь дослідження, що має відношення як до соціальних, так і до культурних змін. Кіберкультура, як форма сучасної масової культури, постає все більш вагомим аспектом повсякденного буття людини. В якості субкультури вона переростає свою конфігурацію й спрямовує свої дискурсивні практики у суспільну реальність, оскільки досягнення у комп'ютерних галузях відкрили безмежні в історії цивілізації можливості для соціокультурних комунікацій. Вони конституюють свідомість людини, визначають особливості конструювання особистості, адже за допомогою наративів і практик кіберкультури формують у людей нові способи активності й діяльності, нові потреби і мотиви, стереотипи і моделі поведінки.

У даному контексті соціальних змін особливої актуальності набуває проблема кіберсоціалізації особистості, оскільки безконтрольне залучення людини у віртуальний соціум створює особистість із віртуальними цінностями, які часто не відповідають суспільним запитам. Глобальна інформатизація суспільства з неминучістю призведе до формування нової культури, яка буде досить агресивною стосовно традиційних культур суспільства. Нова культура несе із собою не лише нові стереотипи поведінки, нову мову, але також і нові моральні цінності, формуючі дещо інші погляди на світ, людину, суспільство.

У середині 90-х років ХХ ст. поняття «кіберкультура» використовувалося в кількох значеннях. З одного боку, люди вживають термін «кібер» у визначеннях дій або соціальних проєктів, що здійснювалися за допомогою Інтернету, як, наприклад, «кіберактивність», «кібермистецтво». З іншого боку, він використовувався деякими вченими як поняття для розуміння впливу Інтернету на суспільство. Згодом, «кіберкультура» постає як нова міждисциплінарна галузь дослідження, що визначається культурним аналізом комунікативних та інформаційних технологій.

Проблема кіберкультури – це культура самого Інтернету, власне діяльності в глобальних мережах. Із зростанням свободи інформаційне суспільство повинне розв'язувати проблему нової інформаційної культури, проблему правової, моральної відповідальності особистості. І на сьогодні глобалізація культурного та соціального життя в рази збільшує частку цієї відповідальності. Водночас виникає й інша проблема: інтегрувавши



людину в цілісність світової культури, мережа Інтернет залишає її наодинці із собою. Перебування й функціонування людини у кіберпросторі, з одного боку, надають індивіду можливості об'єднуватися із іншими «мешканцями» кіберпростору у динамічні кооперації користувачів мережі Інтернет по різноманітним інтересам (науковим, естетично-художнім, політичним, релігійним, економічними тощо), що надає людині нові напрями для самореалізації й діяльності [2].

Варто очікувати, що при цьому формуватиметься і нова етика – етика глобалізованого інформаційного суспільства, яка певною мірою визначатиме ті моральні норми, правила і обмеження, якими керуватимуться мільйони жителів нашої планети [3].

Майже всі сфери життя в інформаційному суспільстві стали більш –прозорими для зовнішньої дії. У електронних банках даних різного призначення накопичується і зберігається велика кількість інформації про діяльність підприємств, державних і громадських організацій, окремих громадян. Несанкціоноване використання цієї інформації створює реальні можливості для політичного і промислового шпигунства, маніпуляції суспільною свідомістю, тотального контролю над особистістю. З'являється новий вид інформаційних злочинів проти людини, суспільства та окремих організацій [1].

З розвитком процесів інформатизації і глобалізації суспільства, ці можливості швидко розширюватимуться. Адже не лише діяльність людей в інформаційному суспільстві ставатиме все більш –прозорою, але і саме суспільство стає все більш і більш тісно пов'язаним сучасними інформаційними комунікаціями.

Активність людини у кіберпросторі не обмежується пасивною позицією реципієнта (глядача, читача, слухача), вона сам може організувати інформаційно-віртуальний продукт, може активно впливати на те, що відбувається. Поєднання віртуальних образів ілюзорно-фантастичного кіберсвіту із законами реальності й реальними образами роблять кіберпростір естетично й, як наслідок, соціально привабливим. Але, з іншого боку, перебування й функціонування людини у кіберпросторі здатні розчинити й дестабілізувати індивідуальність в ще більшій мірі, чим це здатні робити «мозаїчні» утворення і технології масової культури. Пов'язано це з тим, що суспільний індивід у сучасній соціокультурній системі фактично щодня отримує і обробляє гігантські об'єми інформації. Проте кількості цієї інформації в декілька сотень тисяч разів більше, ніж людина самостійно може обробити.

Отже, інформації значно більше, ніж необхідно людині для адекватного задоволення своїх актуальних потреб, й досить часто замість взаємозв'язаних і систематизованих інформаційних текстів, визначених гранднративами, людина стикається зі «спалахами» інформації – аудіовізуальними кліпами, новинними повідомленнями, обривками теорій та концепцій, еkleктичними сигніфікаціями, рекламними образами тощо.



1. Девтеров І. В. Роль і місце кіберкультури в інформаційному суспільстві URL: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu.gov.ua/cgiirbis_64.exe?
2. Івушкіна О.В., Сілютіна І.М. Особистість у кіберкультурі (до питання про кіберсоціалізацію людини) URL: dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92588/48Ivushkina.pdf?sequence=1
3. Чхеайло І.І. Інформаційна етика як моральна регуляція сучасного суспільства URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/informatsiy-na-etika-yak-moralna-regulyatsiya-suchasnogo-suspilstva>





ЕТНОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СУДНОВОМУ ЕКІПАЖІ

Курсант Лещенко Д. О.

Науковий керівник: к.і.н., доц. Безлуцька О. П.

*Херсонська державна морська академія
м. Херсон*

Однією з найважливіших потреб для сучасної людини є потреба в комунікації – взаємодії суспільних суб'єктів (соціальних груп, спільнот або особистостей), в ході якого відбувається обмін інформацією, досвідом, здібностями і результатами діяльності за допомогою загальної системи символів. Основою поділу комунікації на види є ступінь участі або неучасті у ньому мови (мовного коду). За цією ознакою виокремлюють вербальну і невербальну комунікацію.

Невербальна комунікація – це система знаків, що використовуються у процесі спілкування і відрізняються від мовних засобами та формою виявлення [3, с. 88].

Вираз обличчя, міміка свідчать про характер людини, її настрій, налаштованість на співрозмовника часом більше за слова.

Невербальна комунікація має важливе значення у морській галузі. Так, наприклад, у відповідності Конвенцією про Міжнародні правила запобігання зіткнення суден у морі (МППСС) 1972 р. (International Rules of Preventing Collision at Sea, COLREGS-1972) [1] моряки повинні володіти низкою комунікативних (невербальних) компетентностей: уміти сприймати і розуміти радіоповідомлення з інших суден; уміти встановлювати радіозв'язок із іншими суднами та підтримувати його; знати й розуміти значення суднових вогнів, знаків та прапорів; знати, розрізняти й розуміти звукових та світлових сигналів суден; знати, у яких випадках та за допомогою якого обладнання необхідно подавати звукові та світлові сигнали; знати й розуміти значення буїв та світлових сигналів маяків та ін.

Однак, слід враховувати, що невербальна система знаків надає спілкуванню певних нюансів, які можуть бути неоднозначними при використанні однакових жестів в різних національних культурах. Адже більшість жестів та рухів невербальної комунікації є культурно обумовленими.

Жести, як виражальні рухи рук та інших частин тіла, є найбільш поширеними невербальними знаками. У спілкуванні з іноземцями треба бути особливо стриманими і обачними щодо використання жестів-символів. Наприклад, в Бангладеш жест «Thumbs Up» – «фейсбучний лайк» або знак схвалення у слов'янських народностей – вважається образою; «о'кей» – у Франції («нуль», «нічого»), в Японії (–гроші!); кивки



головою в Болгарії мають антонімічне значення до звичних нам «так»/«ні»; в Італії та Греції нахил голови вперед означає ствердження, а назад – заперечення; потирання вказівним пальцем носа у французів означає «обережно», у голландців – «ти п'яний» [2, с. 259].

Коли маємо справу з моряками з Близького Сходу, завжди використовуються рукостискання, які можуть тривати досить довго. Ісламський етикет рекомендує, щоб один чекав, коли інший відведе руку, перш ніж зробити те ж саме. Завжди використовується права рука. У більшості арабських країн вважається ввічливим тоном і знаком дружби серед чоловіків триматися за руки при ходьбі.

Важливе значення в спілкуванні має погляд. Спілкуючись з представниками різних народів, треба враховувати традиції візуальних контактів і правильно розуміти наявність чи відсутність прямого погляду. Так, наприклад, західних культурах вчать завжди дивитися людям в очі. Те, що ви відводите очі, часто сприймається як відсутність щирості або впевненості. Але, наприклад, в Японії навпаки – постійний зоровий контакт вважається грубістю або навіть агресією. А ось у слов'янських народностей тривалий прямий зоровий контакт можна вважати свого роду запрошенням до ближчих, так би мовити інтимних стосунків [2, с. 89].

Саме такі особливості невербальної символіки можуть викликати непорозуміння, антипатію, агресію, а, інколи, призвести до важких наслідків.

Замкнений простір судна вимагає урахування особливостей невербальної комунікації, до яких, перш за все слід віднести прийняту в того чи іншого народу дистанцію спілкування, так як порушення особистого простору може бути сприйняте як конфліктна ситуація.

Таким чином, щоб уникнути конфліктів через «невербальні» особливості, необхідно вимагати від членів екіпажу під час спілкування враховувати культурні відмінності представлених на борту національностей та релігій.

1. International Rules of Preventing Collision at Sea, COLREGS-1972.
2. Корнева Л. М. Деякі проблеми міжкультурної комунікації. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2005. С. 258–266.
3. Корнева Л. М. Невербальні засоби в міжкультурній комунікації. Культура народів Причерномор'я. 2004. № 49. Т. 1. С. 88–90.





ДО ПРОБЛЕМИ ДІАЛОГУ: КОМУНІКАТИВНА ФІЛОСОФІЯ

Студентка Мартинюк В. І.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Коберська Т. А.
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Проблема діалогу, комунікації, спілкування на сучасному етапі є предметом уваги багатьох гуманітарних дисциплін (філософії, психології, соціології, конфліктології, культурології, етики, релігієзнавства, лінгвістики та ін.). Серед західних дослідників суттєве значення мають розробки: екзистенційної комунікації Ж.-П.Сартра, Е.Левінаса, проблема діалогу у контексті відношення до «Іншого» в діалогічних концепціях М. Бубера, Л. Левінаса, Ф. Розенсвейха, Ф. Ебнера, теорії соціальної комунікації Н.Лумана, технологічного детермінізму А.Тоффлера, Д.Белла та ін., що розглядають сучасне суспільство як багатошарову систему комунікацій де вербальне повідомлення це – комунікативний акт, людина – комунікативна особистість, а знання – комунікативна раціональність. Також дана тема інтерсуб'єктивності широко представлена у представників феноменологічного напрямку Е. Гуссерля, М. Гайдеггера, та поняття «розуміння», «розмова» в герменевтиці Г. Гадамера.

Популярність ідей М. Бубера не втрачає своєї актуальності, тому й потребує подальшого аналізу й філософської рефлексії.

Сенс людського життя полягає у відкритті і зверненні до «Ти», до «Іншого». Де під «Іншим» розуміється людина, соціальна група, суспільство в цілому, природа, культура, історія, форми діяльності та поведінки, ціннісні орієнтації. «Ти» може бути як іншою людиною, так і Богом, чи елементом природи. Тільки у стані діалогу, стані «Я – Ти», людина стає собою, яка живе, повноцінно існує у дійсності. У цьому стані неможливий досвід чи використання, можливий лише дотик до тайного «Ти». Таким чином діалог з «Ти» засвідчує себе не тільки у спілкуванні між людьми, але й у пізнанні, діяльності, мистецтві тощо.

Діалог розглядається в якості фактора, що детермінує становлення особистості. В цьому випадку особистість постає як наслідок структури і характеру відносин, які вона підтримує з Іншими. Як проголошено в Декларації принципів толерантності, повага до «Іншого» – «це не уступка, поблажливості чи потурання, а, перш за все, активне ставлення до дійсності, що формується на основі визнання універсальних прав і свобод людини» [2].

На думку М. Бубера, діалог, можливий не завжди. Оскільки є риси особи, які стають перепорою на шляху його виникнення. Однією з таких ознак М. Бубер «непроникливою неспроможністю до спілкування» [2].



Коли ця риса притаманна одному з учасників взаємозв'язку, діалог стає «обірваною розмовою».

Водночас бінарність «Я – Ти» протистоїть ситуації «Я – Воно», де людина звертається до одиничного предмета, відокремленого від інших, з метою використувати його. У цій ситуації немає нічого поганого, якщо тільки «Воно» не затуляє головного призначення людини, ситуації «Я – Ти».

Мислитель прагнув за допомогою бесіди і діалогу, допомогти людям зрозуміти і прояснити їх відношення до власного «Я», одне до одного, до Бога, до світу. У діалозі людина зустрічається сама з собою, через «Іншого». Рефлексія на «Іншого» аналізується М. Бубером стосовно важливих сфер «Я – Ти» де комунікація реалізується не тільки між людьми, але й у зустрічі з іншими речами, сутностями.

Отже однією з ключових проблем філософії М. Бубера є проблема міжособистісної комунікації. У зв'язку з цим виникає необхідність визначити одне з найважливіших понять концепції М. Бубера – поняття «Іншого». Де «Інший» – це той хто не являється «Я», інше стосовно мене, і водночас є подібним до мене, рівний зі мною суб'єкт, який наділений властивостями особистості.

1. Бубер М. Я и Ты // Бубер М. Два образа веры. — М., 1995.

2. Декларация принципов толерантности. Принята на 28-й сессии Генеральной Ассамблеи ООН 16 ноября 1995г. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/toler/08.php.





ПОСТМОДЕРНІ ОЗНАКИ В АРХІТЕКТУРІ

Студент Мітін В. Ю.

Наук. керівник: канд. філос. наук, доцент Коберська Т.А.

Національний університет водного господарства

та природокористування,

м. Рівне

Сучасну архітектуру можна тлумачити як живопис, поезію або ж як театральну дію. Те саме стосується й філософії, яка не лише розглядає види мистецтв у якості своїх атрибутів, а й надихається ними, як зрештою і власною нескінченністю проблем та сенсів. Якщо філософія виникає як «поетика буття», тоді архітектура – це «застигла музика», яку сприймаємо через філософію дії, її мелодіку – як багатоголосся, а архітектоніку – як ритмічний лад форм у його семіотичному прочитанні.

Поняттям «постмодернізм» позначають амбівалентне і дещо суперечливе явище в сучасній філософії, культурології, мистецтві, загалом у світосприйнятті. Як світоглядна течія, постмодернізм викликає певну складність для наукового пізнання, оскільки не містить точних визначень, а спирається на опис та численні інтерпретації. Кінець ХХ ст. демонструє зростання кількості лідерів світової архітектури постмодернізму, що презентують національні європейські школи: М. Бота, А. Россі, Г. Бема, Дж. Стерлінга [7, с. 231]. Загалом дана проблема знаходить висвітлення через «постмодерністський стан» Ж.-Ф. Ліотара та «принципи формотворення постмодерну» Ж. Дерріди [3], естетику постмодерну Н. Маньковської [6], «деконструкцію» у Ю. Легенького, Т. Андрущенко, М. Войтецької, І. Дробот. [1; 2]. І. Добріцина проводить аналіз постмодерну через авангардні проекти [5]. Дана концептуальна різноманітність підходів й обумовлює потребу науково-теоретичного аналізу та філософської рефлексії.

Завданням даної розвідки постає дослідження філософських тенденції постмодерну в просторі архітектурних візій та з'ясування гуманітарних експлікацій стосовно ритмічного ладу форм, пропорцій, колірного ладу, що робить наочними статичні зусилля сучасних конструкцій.

Виникає посмодернізм у царині художньої літератури і мистецтва США наприкінці 40-х – початку 50-х рр. ХХ ст. як своєрідна відповідь традиціоналізму [8, 28]. З'яві даного напрямку сприяло своєрідне інтелектуальне протистояння жорсткому раціоналізмові й загалом традиційній модерністській матриці її методологічним постулатам та науковим парадигмам. Представники постмодерну намагаються розхитати все те, що здавлює людину в «обіймах тоталітаризму». Вони анонсують подолання таких негативних феноменів суспільства епохи модерну, як



відчуження, преклоніння перед авторитетами, владними структурами, обмеження реалізацій людини різними засобами «раціонального», «істинного» або ж «всезагального». Заклик постмодерністів такий: більше хаосу, дискретності, плюралізму, чуттєвості, інтуїтивізму, пошук нестабільності, незгоди, нігілізму, деструкція, відсутність одноманітності, калейдоскопічність, нестійкість, іронія стосовно визнаних цінностей, символічність...

У контексті даних світоглядних змін в архітектурі постмодернізм демонструє авангардистські складові, що робить його особливо унікальним стилем. Відрізняється він неповторними формами та вміщує в себе поп-арт, концептуальне мистецтво, мінімалізм, кінетичне мистецтво, хепенінг, реді-мейд і т. д. Ч.Дженкс у книзі «Мова архітектури постмодернізму» виділяє сім основних рис стилю. Перша з них пов'язана зі ставленням до історії (повністю реабілітує історію і минуле, висловлюючи почуття гострої ностальгії за минулим); друга – це практика «відвертого ретроспективізму»; третя особливість стосується відносин архітектури з навколишнім середовищем (архітектурна споруда має органічно вписуватися в навколишній ландшафт); четверта – контекстуалізм, що включає в себе ад-хокізм; п'ята риса відкидає принцип автономії, відновлюючи принцип барокової зв'язності та цілісності через орнамент, який стає засобом нової архітектурної композиції; шоста риса – вирішення проблеми простору найчастіше здійснюється в дусі бароко і маньєризму; остання важлива особливість постмодернізму в архітектурі стосується його еkleктизму [4].

У деяких спорудах постмодерну архітектори почали застосовувати колони з канелюрами і капітелями з різних стилів, що супроводжуються орденами з ліпниною й було дуже незвичним для модернізму. Для проектування будівель та їх декоративного оформлення архітектори застосовують тільки сучасні матеріали (скло, метал, пластик). Конструктивне рішення будівель – від широкого спектру металевих, залізобетонних уніфікованих конструкцій збірно-розбірною типу до арочних, балкових і вантових. Симетрія й асиметрія в абсолютно різних пропорціях, лінії й форми – вільні та динамічні. Широка різноманітність віконних конструкцій (відкидні, розсувні, розстібні і поворотні), але у всіх випадках – просторі. Декоративні рішення – це складні геометричні та вигадливі форми. Кольорова гамма – переважання світло-брунатного з кремовим відтінком, а також: сріблястого, металевого, флуоресцентного, перламутрового тонів.

Отже, у постмодернізмі, як зазначає Дженкс, співіснують два коди: «по-перше, популярний, традиційний, повільно змінюється, подібно розмовної мови, що буває кліше і має коріння у повсякденному житті, і, по-друге, сучасний, повний неологізмів і відгукується на швидкі зміни в технології, мистецтві та моді, так само як і авангард архітектури» [4; 67].



1. Андрущенко Т. І. Дизайн / Т. І. Андрущенко, І. І. Дробот, Ю. Г. Легенький. К. : Вид. НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. 703 с.

2. Войтецкая М. „Физика» и „Метафизика» дигитальной архитектуры: поиски формы и воплощение невозможного. URL: [http:// www/stroyby.com](http://www/stroyby.com).

3. Деррида Ж. Деррида Ж. О грамматологии. М.: Ad Marginem, 2000. 512с.

4. Дженксон Ч. А. Язык архитектуры постмодернизма. М., 1985. URL: <http://tehne.com/library/dzhenks-ch-yazyk-arhitektury-postmodernizma-m-1985>

5. Добрицына И. А. От постмодернизма – к нелинейной архитектуре: Архитектура в контексте современной философии и науки. М.: Прогресс-Традиция, 2004. 416 с.

6. Маньковская Н.Б. Эстетика постмодернизма. СПб.: Алетейя, 2000. 347 с.

7. Стародубцева Л. Архітектура постмодернізму / Історія. Теорія. Практика: Наука. Освіта. Молодь. К.: Спалах, 1998. 207 с.

8. Схотний В. Рациональне та ірраціональне в науці й освіті. Київ–Дрогобич: Коло, 2003. 288 с.





СЕНС ЖИТТЯ ЯК ФУНКЦІЯ БУТТЯ ЛЮДИНИ

Студентка Мовчан Г.В.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Холодинська С.М.
*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»,
м. Маріуполь*

Актуальним питанням у філософії є осмислення сенсу життя, тобто осмислення людиною свого призначення, «самовиправдання» своєї життєдіяльності. Ще античні філософи говорили про те, що людина може філософствувати, пізнаючи себе, вся загадка існування особистості, криється в ній самій.

В історії духовних шукань людства можна виділити 3 основні підходи до розв'язання цієї проблеми:

1. Сенс життя знаходиться за межами життя – в об'єктивних порядках вищого буття, в надособистісних цінностях, у Бозі. З цієї точки зору, єдине, що робить усвідомленим життя і надає йому абсолютний сенс, це дієва співучасть у житті, що керується надприродними силами.
2. Сенс життя знаходиться в самому житті. Відповідно до цього підходу, людина здатна перевлаштувати світ на засадах добра та справедливості. Ця прогресивна мета і надає сенс людському існуванню.
3. Сенс життя задається самою людиною завдяки її зусиллям щодо самореалізації. Відповідно до даного підходу, життя саме по собі не має раз і назавжди заданого сенсу. Людина завдяки своїй діяльності, свідомо чи несвідомо, навмисно або стихійно надає їй сенс і тим самим обирає й творить свою людську сутність.

Таким чином, питання про вибір людиною сенсу життя обумовлений тим або іншим рівнем культури, релігійними догмами, соціальними умовами, а також макро- і мікросередовищем, в якому здійснюється людська життєдіяльність.

Проблема сенсу життя людини особливо загострилася в дев'ятнадцятому столітті завдяки розвитку екзистенціалізму. Серед екзистенційних питань – проблеми людини, що живе повсякденним життям, і знаходиться у депресивному стані. Така людина постійно відчуває стан нудьги та страх смерті.

Усвідомлення людиною свого сенсу життя залежить від того, наскільки вона здатна розрізняти справжні та помилкові цінності. Найбільш глибокий сенс життя людини полягає в тому, щоб всебічно розвивати свої здібності за допомогою творчої діяльності. Саме така діяльність отримує визнання з боку суспільства, колективу і в той же час приносить глибоке особисте задоволення.

Проблема сенсу життя людини тісно переплетена з її призначенням у цьому світі. Призначення – це спосіб буття людини, воно визначає сенс її



існування з самого народження. Коли людина чітко бачить свою мету, знає, чим їй займатися, вона повністю віддає себе цьому. Якщо людина не виконує свого призначення, вона втрачає сенс життя.

Сенс життя сучасної людини – це гонитва за міражами, уявним успіхом і щастям, фальшивою культурою споживання сучасності. Життя такої людини не несе цінності в духовному плані, воно виражається в постійному споживанні, вичавлюванні з себе всіх соків. Результатом такого способу життя є нервозність, депресія, синдром емоційного вигорання, втома. Люди хочуть урвати собі великий шматок, знайти найкраще місце під сонцем, незважаючи на потреби інших людей. Якщо дивитися з такого ракурсу, то, здається, що незабаром люди стануть зовсім безсердечними. На щастя, ймовірність такого перебігу подій дуже мала.

Коли людина знаходить справжнє призначення, вона стає більш впевненою у цінності свого життя, чітко може вибудовувати свої життєві цілі та ставитися до світу з добротою і вдячністю за дароване життя.

Тому покликання, призначення кожної людини полягає в тому, щоб всебічно розвивати свої фізичні та духовні сили, всі свої здібності, здатності мислення та любові. Заради таких цінностей варто жити.





РЕЛІГІЙНІСТЬ У КОНТЕКСТІ САКРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Студентка Муляр В.Г.

Наук. керівник: к. філос. н., ст. викл. Шадюк Т. А.
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Релігійність як сакральньо-світоглядна характеристика, індивідуальна або спільнотна соціальна якість включає в себе не лише релігійні ідеї, цінності, норми, а й низку містично-осмислених раціоналістичних досягнень сучасної інтелектуальної думки науки різних галузей знань, що ґрунтуються на досвіді індивіда чи спільноти. Всі ці елементи релігійного досвіду досить тісно взаємопов'язані. Складаючи собою цілісний конструкт, вони відображають не лише внутрішню визначеність людини, а й утворюють взаємозв'язки між духовною і матеріальною складовими буття. Релігійність – складна структурна й багаторівнева система, в якій можна виокремити взаємопов'язані і взаємодіючі складові, що, своєю чергою, мають власну організацію. Залежно від ступеня і форми прояву релігійності (церковної і позацерковної), життєвого досвіду, соціальних умов, освіти, віруюча людина або цілком поділяє картину світу і принципи життєдіяльності, які сповідують члени тієї конфесії, до якої вона належить, або ж припускає деякі елементи наукових пояснень певних явищ і процесів навколишнього світу, зберігаючи водночас часткову зорієнтованість на інституційні приписи.

Для багатьох віруючих релігія виступає передусім не як система поглядів, а як сукупність практичних релігійно-ціннісних дій, зумовлених сакральним відношенням до дійсності [3]. Мається на увазі реалізація віруючими своїх переконань та інтересів через специфічну для сакральної сфери даної конфесії культово-обрядову релігійність, яка виражається у сукупності певних релігійно-значимих дій, що, власне кажучи, є матеріалізованою в символічних формах духовністю віруючого.

Релігійність являє собою ціннісно-життєву орієнтацію, що оприсутнює суб'єктивну якість свідомості індивіда, його внутрішню налаштованість на реалізацію релігійних установок. Одним із важливих компонентів релігійності у сакральній практиці, індикатором, що визначає релігійну спільноту як цілісний організм, а особу – як релігійну істоту, є релігійні відносини. Вони мають системний характер зі специфічним набором істотних ознак, що зумовлені релігійними звичаями, нормами, правилами та статутами кожної конкретної конфесії. Розрізняють позакультові та культові релігійні відносини. Щодо культових релігійних відносин, то вони розгортаються у трьох основних площинах: людина – Бог, дух – плоть, людина – людина, людина – суспільство [1].



Найбільш суттєвим підґрунтям релігійних взаємин є ланки взаємозв'язку: –душа – тіло», –дух – плоть». Саме в площині духовно-тілесного взаємопроникнення уможливаються релігійні відносини. З цієї точки зору людина постає як ідеальна цінність, самосвідомість, частка від цілого, фрагмент абсолютної особи Бога. Ці відносини дозволяють не лише відчувати безпосередній зв'язок людини і Бога, віруючої особи із трансцендентним, надприродним, а й відчувати безпосередність духовного спілкування з довколишньою дійсністю. Психічна сутність релігійності такого типу реалізується в свідомості віруючого, й водночас за своєю суттю спрямована на вихід за її межі [4]. Одухотвореність людини обумовлює її приналежність до людства та природного середовища в цілому та до сфери божественного зокрема.

Релігійні відносини – це також діалог, що розгортається в психологічній комунікації, особистісному спілкуванні людини з Богом. Саме в релігійних відносинах релігія втрачає свою абстрактність та надіндивідність. Особа, яка є активним учасником релігійних взаємин і носієм релігійного зв'язку, створює специфічне поле релігійної духовності, що робить можливим її приналежність до певної релігійної спільноти. Це релігійне середовище є відбиток взаємозалежності індивіда і трансцендентного. У ньому відбувається становлення, розвиток, функціонування релігійних відносин [3].

Розглядаючи релігійність з позиції ціннісно-життєвої орієнтації, як суб'єктивну якість сакральної свідомості, слід підкреслити її активно-творчий цілеспрямований характер. Це унікальна властивість, що дає змогу людині долучатися до вищого, духовного буття і водночас конструює її саму як духовну істоту, одухотворений суб'єкт, результат синергії людського і божественного. Природа людини потребує постійного самовдосконалення та саморозвитку, відтак, у релігійності здійснюється переорієнтування людської свідомості з духовного хаосу на етично організований космос – впорядкування суб'єктивного світу цінностей, смислів та норм.

Отже, релігійність як суб'єктивна якість виявляє себе у контексті сакральної свідомості на кількох рівнях: світоглядному, культово-обрядовому та психологічному (релігійні відносини), кожен з яких має на меті не лише встановлення зв'язку людини з надприродним світом, але й свідому реалізацію релігійних установок як одухотворення й духовно-практичне освоєння дійсності.

1. Андрушко В.Т., Огірко О. В. Релігієзнавство: проблеми і перспективи викладання / Навчальний посібник. Львів: НЛТУ України, ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького, 2011. 316с.
2. Климов В. Практична релігійність і біляцерковна діяльність /Практичне релігієзнавство. Колективна монографія. За ред. Професорів А. Колодного і Л. Филипович. Київ: Українська конфедерація журналістів та Українська асоціація релігієзнавців, 2012. 315 с.



3. Огірко О. Релігія і наука: співпраця чи протистояння. Наук. вісн. Чернівецького ун-ту. Сер. Філософія. 2005. Вип. 242-243. Чернівці. С. 160 – 164.

4. Чупрій Л. Релігійна духовність в її сутності та функціональності /Релігія в контексті духовного життя. Колективна монографія. За ред. проф. Анатолія Колодного. К.: Українська конфедерація журналістів та Українська асоціація релігієзнавців, 2012. 569 с.





ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛІБЕРАЛІЗМУ ТА КОМУНІТАРИЗМУ ЯК НАПРЯМІВ ТЕОРІЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Студентка Новікова С. Є.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Холодинська С. М.
*ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»,
м. Маріуполь*

Соціальна справедливість – одна з найбільш складних філософсько-етичних категорій, яка зачіпає широку сферу людських стосунків. Вона визначає місце та роль особистості в суспільстві. Поняття справедливості вимагає відповідності між практичною роллю різних індивідів і соціальних груп у житті суспільства та їх соціальним становищем, між їх правами та обов'язками, між діянням і відплатою, працею та винагородою, злочином і покаранням, заслугами людей і їх суспільним визнанням.

Характер цієї відповідності залежить від конкретних історичних умов і специфіки цього суспільства. Разом з тим, сама вимога справедливості, заснована на уявленні про деяку норму, властива всім типам суспільства, і в цьому сенсі справедливість має абсолютний характер і є підставою суспільного ідеалу філософського порядку.

Прагнення до справедливості породжене соціальними відносинами людей у процесі їх спілкування. У ході історичного прогресу в тій чи іншій мірі розв'язувалися деякі проблеми соціальної справедливості. Кожна наступна фаза розвитку суспільства розширювала сферу здійснення справедливості, тобто певною мірою усувала історичну несправедливість віджилого суспільства. І навпаки, кожен наступний етап розвитку суспільства приносив нові, більш витончені форми несправедливості; іншими словами, на зміну одній ліквідованій історичній несправедливості приходила нова. І чим більш високого рівня досягало суспільство, тим більш витонченою виявлялася соціальна несправедливість, і тим гостріше ставала ця проблема, тому що все важче ставало обґрунтовувати право одних людей жити краще за інших. Не дивно, що філософські суперечки щодо соціальної справедливості тривають і не втраять своєї актуальності в доступному для огляду майбутньому.

Тема соціальної справедливості знайшла свій розвиток у дискусії між ліберальними мислителями та їх критиками, що почалася в 90-і роки ХХ століття в англomовній, і, перш за все, в американській політичній філософії. Ця дискусія залишається центральною темою в політичній філософії і сьогодні, а проблеми, підняті під час дискусії, продовжують привертати до себе пильну увагу філософів. Основна полеміка ведеться між лібералами (Дж. Ролз, Р. Дворкін та ін.) і комунітаристами (М. Дж. Сендел, А. Макінтайр і Ч. Тейлор).



Однією з найбільш відомих і впливових концепцій є ліберальна теорія справедливості Дж. Ролза, котрий, продовжуючи традиційну для європейської соціально-правової думки теорію суспільного договору, розглядає справедливість як першу чесноту громадських інститутів. В основу його ідеї справедливості був покладений принцип чесності. При цьому реалізація принципів справедливості передбачається тільки за допомогою чисто розподільних методів, тобто через розподіл доходів і багатства найбільш забезпеченої частини суспільства на користь найменш заможних, головним чином засобами оподаткування, тобто без конфіскаційних і зрівняльних заходів.

Таким чином, Ролз намагається побудувати теорію справедливості як раціональну, впорядковану й несуперечливу концепцію, слідуючи якій, усі члени суспільства могли б отримувати максимальну вигоду. Тому теорія справедливості Ролза вважається раціональною моделлю соціальної рівності чесних можливостей.

У відповідь на поширення теорій лібералізму у 80-і рр. ХХ століття в англо-американській політичній науці стали формуватися ідеї комунітаризму, спрямовані на відродження уявлень про справедливість, заснованих на традиційних цінностях і, перш за все, на пріоритеті громадських інтересів. Метою комунітаризму є формування сильного громадянського суспільства, основою якого є не окремі особистості, а спільноти та громадські організації. На думку представників цього напрямку, реалізація принципів соціальної справедливості можлива завдяки розвитку різних соціальних і екологічних програм, надання безкоштовної освіти й охорони здоров'я, контролю та обмеження прав підприємців у тих випадках, коли вони надаються суспільством і реалізуються за рахунок держави. Згідно з ідеологією комунітаризму, життя людини в суспільстві передбачає не тільки турботу про її права та інтереси, а й, перш за все, турботу про загальне благо. Держава в розумінні комунітаристів – це держава, що проводить «політику загального блага» та формує систему загальноприйнятих духовних і моральних цінностей.

Таким чином, у теоріях комунітаризму головне – це не споживання благ, а виховання моральної особистості.

Сучасне постіндустріальне суспільство породило нову форму несправедливості, викликану змінами виробничих ресурсів, основою яких стали інформація й знання. Розвиток інформаційних технологій створює передумови для колосальних соціальних змін: збільшується кількість працівників кваліфікованої інтелектуальної праці. Саме інтелектуальні здібності людини та її освіченість у значній мірі визначають у постіндустріальному суспільстві і рівень її доходів, і соціальний статус. Прошарок високоосвічених людей становить найбільш заможну страту постіндустріального суспільства.

Таким чином, ступінь освіченості людини, широта її світогляду, наявність у неї спеціальних здібностей фактично визначають її майбутнє соціальне становище. Нові форми нерівності, що з'явилися в сучасному



світі (такі, як нерівність у доступі до інформації, у можливості отримання освіти), часто більш несправедливі, ніж матеріальна нерівність.





АНТРОПОЦЕНТИЧНІ КОЛІЗІЇ РЕНЕСАНСУ: ПРОБЛЕМА СТАТУСУ ЛЮДИНИ

Студентка Онищук В. О.

Науковий керівник: к. філос. н., зав. каф. гуман. дисц. Українець С. Я.
*Рівненський інститут Київський університет права НАН України,
м. Рівне*

Ренесанс – це надзвичайно яскрава, бурхлива й інтенсивна доба, яка трактується філософами як поворотний момент в розвитку Європи і як особливий інтегруючий орієнтир в розумінні європейської історії та в її магістральному русі, у специфічно-європейському спрямуванні та зосередженні (в тому сенсі, що ця епоха висвітлює дещо важливе для європеїзму взагалі, класичного етапу європейського розвитку історії).

Саме тому важливо усвідомити, чому разом із високими ідеалами гуманізму та антропоцентризму, які так ревно плекав ренесанс, усі його прагнення та художньо-естетичний потенціал урешті були вичерпані. Культурний простір пізнього Ренесансу озвучений мотивом падіння людини, дослідження якого і становить мету нашої роботи.

Її актуальність обумовлюється фактичною невичерпністю означеної проблеми, оскільки людина у різних її іпостасях не сходить із пошукового поля філософії. Вона зазнає значних трансформацій і уже ніколи не піднімається на створену Ренесансом висоту.

Відродивши античність, Ренесанс водночас успадкував, хоча й у зовсім іншій, новій формі, елементи середньовічного уявлення про людину. Так, не заперечуючи відмінність між душею і тілом, "внутрішньою" і "зовнішньою" людиною, ренесансна філософія зняла їх протиставлення. Вона поставила людину у центр світу й оголосила, що це місце людина посідає не з ласки Божої, а з власної природи. На відміну від античних філософів, у яких людина визнає природу своїм господарем, ренесансні мислителі вбачали в людині господаря космосу, творця вартостей, які вона поціновує. Людина виступає більш гармонійною та досконалою, про це свідчить мистецтво, у зв'язку з чим ренесанс отримує свою другу назву «художньо-естетична епоха». Проте саме оцей художній естетичний статус дозволяє нам стверджувати про зміну та трансформацію людського світу у бік її трагізму та песимізму.

Власне оці трансформаційні процеси і становлять **об'єкт дослідження. Предметом дослідження** постають художні полотна Пітера Брейгеля та гравюра «Меланхолія» Альбрехта Дюрера.

Зауважимо, що мислителі різних народів віддавна прагнули дати відповідь на питання: "Що таке людина?" Платон не без гумору казав, що це "істота на двох ногах, але не півень". Показовим з цього приводу може бути визначення Е. Фромма: "Людина – єдина з тварин, якій може бути нудно, яка незадоволена, яка може відчувати себе вигнаною з раю. Людина



– єдина з тварин, для якої її власне існування є проблемою; вона повинна її вирішувати, і їй від неї не сховатися". Між двома наведеними визначеннями не тільки велика часова відстань, але й великий діапазон інтерпретацій.

Так, в епоху Середньовіччя, завдяки патристичній літературі, зокрема, творам Григорія Назіанзина та Григорія Нисського склався образ людини, яка хоч і була створена Богом за його подобою, але внаслідок гріхопадіння стала неповноцінною, зіпсованою, а її духовну сутність закрила завіса нездорових пристрастей, морального і фізичного приниження. Гріхопадіння людини вважалось у християнстві найбільшою космічною провиною, спокутувати яку взявся допомогти їй сам Бог, олюднений в особі Христа. Питання про сутність людини як особи, що активно самоутверджується в земному житті, середньовічною філософією не ставилось. Натомість ренесансні мислителі утвердили розуміння людини не тільки як вінця творення, що ввібрала у себе властивості решти світу, але й як вільної, богоподібної істоти, спроможної самостійно розвиватись і вільно формувати своє буття. Людина стала неначе другим, "людським Богом", "християнським лицарем" (Еразм Роттердамський).

«Бог поставив її у центр світу, не зробивши ні небесною, ні земною, ні смертною, ні безсмертною, – надавши лише можливість сформувати себе в бажаному образі», – писав Піко делла Мірандола. Людина у ренесансних гуманістів набула ознак самодостатності і самоцінності, нечуваної доти життєвої активності і здатності до творчого самовияву. На відміну від середньовічних мислителів, які, говорячи про людину, показували її звичайно в перспективі завдань, визначених Творцем, мислителі Ренесансу трактували людину в перспективі її власних діянь, які сягають небес. А. Ф. Лосєв робить важливий висновок, що саме з доби Відродження критерієм і мірилом досконалості людини стає вона сама. Ідеал Відродження – Людина з великої літери, майже рівна Богу. "Божественне в естетиці та мистецтві Відродження тяжіє до людського, але, з другого боку, і людське тяжіє до божественного (чи, можливо, демонічного, але в будь-якому випадку – "не смертного)". З поступом історії абсолютизація людського начала призведе до суб'єктивізму та втрати об'єктивного критерію естетичної цінності явищ.

Принципово важливо звернути увагу на попередження видатного російського вченого А.Ф. Лосєва про необхідність уникати вузької одноплановості, абсолютизації точки зору на суть мистецтва і літератури Ренесансу. –Естетика Ренесансу, – пише А. Ф. Лосєв, – базувалася на людській особистості, але вона прекрасно розуміла обмеженість цієї особистості. Вона буйно і бурхливо заявляла про права людського суб'єкта і потребувала його звільнення – і духовного, і душевного, і тілесного, і взагалі матеріального. Але естетика Ренесансу знала і відчувала всю обмеженість ізольованого людського суб'єкта. І це назавжди наклало печать трагізму на всю нескінченно революційну стихію індивідуалізму Відродження».



На думку Лосева, найглибшу критику індивідуалізму дав у XVI ст. Вільям Шекспір, титанічні герої якого сповнені самоствердженням цієї епохи. Герої Шекспіра (Гамлет, Макбет) показують, як індивідуалізм виявляє свою власну недостатність і свою трагічну приреченість. Ренесанс, що так глибоко пронизує всю суть творчості Шекспіра, у кожній його трагедії перетворюється лише в цілу гору трупів.

Лосев говорить і про геліоцентричну систему Коперника. Її розвиток у Бруно, – пише дослідник, – заснований зовсім не на висуненні цільної людської особистості, навпроти, на тлумаченні людини, та й усієї планети, на якій вона живе, в якості непомітної –піщинки|| у безкінечній світобудові. Коперник, Кеплер, Галілей забирають у людини її життєвий ґрунт у виді нерухомої Землі, а готика змушує людську особистість рватися нагору аж до утрати свого земного тяжіння.

Слід звернути увагу, що людина Відродження вперше звернула погляд на себе не як на предмет гріха і заперечення себе – гріховної.

Свідченням цьому є, на наш погляд, картина Пітера Брейгеля «Падіння Ікара». Це полотно-загадка, бо, споглядаючи яскравий, немов купається в сонячному світлі пейзаж, глядач з подивом запитає: "А де ж Ікар?" "І при чому тут Ікар?" Згідно з античною легендою, збереженою Овідієм, майстерний майстер Дедал спорудив собі і сину Ікару крила з пташиних пер, скріпивши їх воском. Злітаючи над морем, Дедал попередив сина про небезпеку дуже великої висоти польоту. Але Ікар не послухав батька, злетів до самого сонця, яке розтопило віск, крила зруйнувалися і зухвалий хлопець звалився в морську безодню.

Гіркими й іронічними виявилися роздуми Брейгеля над всезагальною байдужістю людства в картині –Падіння Ікара|| (1555–1560): лише ноги античного героя, що ось-ось сховає морська безодня, натякають на її сюжетну лінію – ні селянин, який прокладає борозну, ні пастух біля отари овець, ні рибак на березі, ні пронизаний сонцем морський пейзаж з кораблями не змінилися в своїй буденності. Так нідерландське прислів'я стверджує: –Жоден плуг не зупиниться, коли хтось помирає||. Разом з цим приходять усвідомлення малості та нікчемності людини в світі.

Концепція розчинення людини в суєтному натовпі спровокувала характерний для Брейгеля тип композиції, де спокійна велич природи контрастує з абсурдною марнотністю людського існування, панорамне зображення середовища – з –мурашником|| маленьких людських фігурок.

Також слід звернути увагу на творчість Альбрехта Дюрера – німецького живописця і графіка, якого називають одним з найбільших майстрів західноєвропейського мистецтва гравюри. Однією з улюблених робіт автора є гравюра «Меланхолія», сам Дюрер вважав себе меланхоліком, що дозволяє вважати цю гравюру духовним автопортретом майстра.

На гравюрі ми бачимо морський берег, безкінечну даль води та небо прорізане райдугою та світлом комети. На передньому плані сидить жінка в розкішному вбрані, підперши рукою голову та занурена в глибоку



задуму. В неї масивне тіло, сильні руки та досить великі правильні риси обличчя. На темному обличчі моторошно яскравими здаються білки очей, і погляд від цього набуває трагічного виразу. У позі жінки прочитується душевний занепад, величезна втома. Меланхолія охоплює душу через нездійсненність бажаного, вона є наслідком втрати ілюзій і наслідком того метафорично-символічного падіння людини із небесних висот, де вона мислила себе богом.

Таким чином, епоха Ренесансу дає відлік тим трансформаційним вимірам людського, які найбільшою мірою очевидні сьогодні. Культура постмодерну досліджує уже не падіння, а смерть людини. Причому формами трансформації постають скепсис, іронія, текстуальність. Позасвідомі мовні структури, до яких апелює постмодернізм, продукують безособове розуміння буттєвої реальності як єдиного безкінечного тексту.

У працях постмодерністських філософів Ж.Батая, Ж.Бодрійяра, Ж.Дерріди, М.Бланшо, Ж.-Ф.Ліотара, У.Еко та ін. постає модель децентрованого суб'єкта, котрий виявляє себе як «розумова конструкція», або як «маска», «фікція» чи «релікт минулого», або ж номад, що немає ані коріння, ані визначеної траєкторії існування. Тому обрана тема потребує нових подальших досліджень.

Філософія прагне до виокремлення помежових основ будь-якого знання, враховуючи і знання про суспільство. Сучасна філософія намагається з'ясувати основні шляхи розвитку соціуму, нові орієнтації та екзистенціальне самовизначення людини в ньому. Головна увага сьогодні акцентується на гуманістичному принципі: людина – завжди людина, а суспільство – тимчасове. Усвідомлення цього повинно позбавити соціального теоретика від захоплення методами проектування і моделювання, що було і залишається принципом абстрактного підходу й міркувань. Найвищим і кінцевим об'єктом соціальних ідеалізацій є індивід, цілісність і неповторність якого не підлягає ніякій критиці, але індивід ідеалізаціями не вичерпується. Завжди є гуманітарний залишок, який не може бути розчленований і перетворений на догматичну конструкцію. В процесі ідеалізації не можна губити індивіда, тому в сучасних соціофілософських концепціях передбачається ряд гуманістичних пропозицій і передбачень, які фіксують реальне багатство особистісних бажань, волевиявлень. Вони й складають канву життєвого самоздійснення індивіда в суспільстві. Аналіз і осмислення соціальних теорій, що реалізуються в досвіді творчих ініціатив, підводить до поняття можливих дій: що може, що не може і що не повинна робити людина в суспільстві.





СПІВВІДНОШЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ТА РЕЛІГІЇ

Студентка Панчук Т. В.

Наук. керівник: д. філос. н., проф. Наконечна О. П.

Національний університет водного господарства

та природокористування

м. Рівне

Проблема до якої ми звертаємося має значну історико-філософську та богословську традицію. «Співвідношення філософії та релігії, – на думку О. Наконечної, – є проблемою всієї людської культури, що має значну традицію і не втрачає своєї актуальності, оскільки відноситься до «вічних» проблем людського осягнення світу та само осягнення особистості. Важливість цієї проблеми пов'язана також і з потребою самоосмислення філософії у її відношення до інших форм духовного життя людей, пошуком основних векторів сучасної світоглядної парадигми і зростанням інтересу до духовних вимірів людського буття» [1, с. 71]. Актуальність цієї проблеми цікавила багатьох філософів, зокрема А.Августина, Т. Аквінського, Гегеля, Фосрбаха, К.Маркса, С.Кіркегора, Ф.Ніцше, С.Франка, М.Бердяєва, К.Ясперса. Демокрит, засновник матеріалістичної лінії в філософії, бачив причину виникнення релігії у страху перед грізними явищами природи. Пізніше філософ Петроній передав цю точку зору афоризмом: «Перших богів на землі створив жах». Центральною ідеєю філософії Платона є вчення про «світову душу», про «ідеї», які є вічними, а матеріальний світ – породження «ідей». Фіхте вважав, що релігія як відношення людини до Бога є комплексом почуттів, які виникають у результаті дії двох факторів: відчуття власної кінченості і відчуття буття як нескінченного. Гегель розглядав релігію як нижчу щодо філософії форму самопізнання абсолютної ідеї.

Розглядати цю проблему можна у багатьох вимірах, зокрема це розгляд філософії і релігії як культурних феноменів, як гносеологічних феноменів, як духовних феноменів, тощо. Ми ж зосередимося на розгляді їх як певних типів світогляду. Філософія – це теоретичний світогляд, система найбільш загальних теоретичних поглядів на світ, місце в ньому людини, пояснення різних форм відношення людини до світу, що виступає в понятійній, категоріальній формі, спирається на досягнення наук про природу і соціум та прагне бути доказовою у своїх висновках. Вихідний пункт світогляду невіддільний від особливостей існування людини, від її потреби осмислити своє місце в світі в системі «Я» «не-Я»: «я – природа», «я – суспільство», «я – світ», «я – історія», «Я – Інший».

Філософія взаємодіє в культурі з багатьма галузями людського світобачення, зокрема з релігією. Виникнення релігії є логічним наслідком еволюції і формування свідомості людини, яка вже не задовольняється



спостереженням того, що її безпосередньо оточує – земним світом, а прагне пізнати глибинну сутність речей, відшукати «начало всіх начал», субстанцію, здатну все утворити. Релігія складне соціальне і духовне явище. Як тип світогляду релігія виступає як звід моральних норм і тип поведіння, які обумовлені вірою в існування „іншого», надприродного світу й істот – духів, богів або Бога, що розумно створили й творить всі матеріальні й духовні форми буття, а також сукупність ритуалів і магічних дій, що забезпечують зв'язок людини з потойбічними силами «у задоволенні особистої потреби людської душі в спасінні» (С.Франк). Як суспільний інститут, релігія – це сукупність вірувань і віровчень, відповідних (церковних) організацій і об'єднань віруючих, наявних у суспільстві. Опираючись на культ і віру, вона включає до свого складу сукупність звичаїв, обрядів, правил життя і поведінки людей.

«Тісний зв'язок і взаємний вплив релігії та філософії не припинявся з початку їх виникнення та протягом всієї історії культури, навіть, коли вони протистояли одна одній. При цьому виникала ціла низка складних світоглядних проблем, які мали онтологічний, гносеологічний, соціальний характер і при цьому розширяли чи поглиблювали зміст філософської проблематики і сприяли як концептуальному укріпленню релігійного вчення, так і його поширенню серед віруючих» [1, с. 72].

Філософію та релігію споріднює те, що вони постають різновидами світогляду, прагнуть до вирішення складних проблем метафізичного характеру про співвідношення матеріального та ідеального, іманентного та трансцендентного, знання та віри, те, що вони надають людині найважливіші життєві орієнтири. Обидві вони також звертаються до феномену віри: релігія базується на вірі, тобто на безумовному сприйнятті догматів, абсолютів як істинних, у той час як філософія, базуючись на дискурсивному усвідомленому мисленні, намагається усе розглядати критично та доводити те, що розглядається, до рівня розуміння, однак розглядає віру як важливу характеристику людського світогляду.

В цьому контексті слушно звернутися до позиції німецького філософа і психіатра Карла Ясперса, який осмислює взаємозв'язок філософії та релігії, вводячи поняття „філософська віра». Філософська віра, на його думку, на відміну від релігійної, що ґрунтується на істині Одкровення, є результатом розмислу. До характеристик філософської віри філософ відносить наступні: віра існує в союзі із знанням, віра не протиставляє, а охоплює об'єкта і суб'єкта, віра історична, бо вимагає руху в часі, віра існує як відкрита і свободна. Тож філософська віра є вірою в комунікацію. „Людина знаходить в світі іншу людину як єдину дійсність, з якою вона може об'єднатися в розумінні й довірі» [2, с. 442]. Це сприятиме, вважає К.Ясперс, встановленню засад для взаємопорозуміння, відкритості різноманітних соціальних типів, релігій та культур, необхідних для життя людства, приреченого на спільну долю та історію.

Релігія і філософія, втілюючи здатність людини до осмислення власної смертності, проблеми трансцендентного, звертаються до



особливих вічних цінностей, поняття абсолюту й ідеї безсмертя, одним словом ідеалів, що перевершують інтереси кінцевого індивіда й складають, його «граничну турботу». Таким чином співвідношення філософії та релігії має як історичний, так і теоретичний та практичний виміри свого осмислення. При цьому їх поєднує орієнтація на персоналістичний та ціннісний вибір життєвого шляху людини, розкриття смисложиттєвих пошуків, формування духовності, моральності в умовах сучасного складного глобалізованого світу.

1. Наконечна О. П. Філософія та релігія як типи духовності. Вісник товариства російської філософії при Українському філософському фонді. Полтава, 2007.
2. Ясперс К. Философская вера. Смысл и назначение истории. М., 1994.





ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕСТРИНСЬКОЇ СПРАВИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ В МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Здобувач кафедри суспільних дисциплін Прокопчук В.Ю.
Наук. керівник д. філос. н., проф. Залужна А. Є.
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

В основу дослідження було покладено завдання перевірки ефективності впровадження організаційно-педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування професійно-особистісної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи у процесі навчання в медичному коледжі, що здійснювалося під час вивчення дисциплін «Основи загальної і медичної психології», «Основи психології та міжособове спілкування», «Основи медсестринства», «Догляд за хворими та медична маніпуляційна техніка».

У зв'язку з цим проведення експерименту здійснювалось трьома етапами. На першому, констатувальному етапі (2015-2016 р.р.), проводилася діагностика сформованості професійно-особистісної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи першого та початку другого року навчання; другий етап, формувальний (2016-2017 р.р.), передбачав реалізацію комплексу організаційно-педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування професійно-особистісної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи у процесі навчання в медичному коледжі; третій, узагальнюючий етап (2017-2018 р.р.), призначався для аналізу, систематизації та узагальненню отриманих результатів формувального експерименту.

Попередньо визначені критерії, показники та рівні сформованості професійно-особистісної ідентичності майбутніх молодших медичних спеціалістів обумовили здійснення констатувальної перевірки рівня сформованості професійно-особистісної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи. Аналіз отриманих результатів констатувального етапу педагогічного експерименту засвідчив недостатній рівень сформованості професійно-особистісної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи та наявність низки суперечностей в навчальному процесі медичного коледжу, а саме між досвідом шкільного навчання та новими вимогами навчання в медичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації; невідповідністю особистісних самооцінки тим вимогам, які ставляться перед ними у навчально-професійному процесі.

Використання нами на констатувальному етапі експерименту комплексу завдань для контролю початкового рівня знань, що включав



теоретичні запитання, ситуаційні та тестові завдання, результати анкетування, низки запропонованих методик діагностування рівня сформованості професійно-особистісної ідентичності та перевірки зрізу знань з дисциплін «Основи медсестринства» і «Догляд за хворими та медична маніпуляцій на техніка», опитування студентів щодо осмислення феномена професійно-особистісної ідентичності і його ролі у становленні особистісної цілісності з можливостями постійного розвитку, самовизначення виявлено, що високий рівень сформованості професійно-особистісної ідентичності властивий 6,51 % студентів, середній – 42,01 %, низький – 49,11 %, дуже низький – 2, 37 %.

Проведення формувального етапу експерименту передбачало впровадження у навчальний процес у медичних навчальних закладах I-II рівнів акредитації організаційно-педагогічних умов у процесі фахової підготовки в контексті розробленої структурно-функціональної моделі, здійснення вихідних діагностичних зрізів в контрольних та експериментальних групах. Значною мірою поглиблено зміст медико-психологічних дисциплін у проблемному полі значимості формування професійно-особистісної ідентичності для стабілізації емоційного стану, особистісного потенціалу, становлення особистісного цілісного Я, забезпечення новими ресурсами адекватних способів реагування на стресові ситуації й протидії кризовим проявам, усвідомлення своєї унікальності, смисловитості, оптимізму. Розроблено і апробовано у навчальному процесі посібник-практикум «Проблема особистості у загальній та медичній психології», навчальний посібник «Збірник ситуаційних задач з основ медсестринства», методичні вказівки до виконання практичних занять з дисципліни «Основи медсестринства» для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня сестра-медична галузь знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальність 223 «Медсестринство» спеціалізація «Сестринська справа».

Впровадження експериментальних методик особистісно-стабілізуючих, етико-деонтологічних, ціннісно-смилових та професійно зорієнтованих підходів медико-психологічних дисциплін у процесі реалізації організаційно-педагогічних умов та ефективності впровадження структурно-функціональної моделі стало детермінантою наступних результатів в експериментальних групах, зокрема: значною мірою зменшився відсоток студентів з дуже низьким та низьким рівнями формування професійно-особистісної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи (від 5, 83 % до 0 – дуже низький; від 44,17 % до 35,00 % – низький), водночас збільшився майже втричі відсоток студентів з високим рівнем (від 6,67 % до 23, 33 %), що призвело до деякого зменшення відсотків студентів з середнім рівнем (від 43,33 % до 41, 67 %).

Вірогідність отриманих результатів підтверджено методами математичної статистики.

Актуалізація фахової підготовки студентів медичного коледжу реалізувалася в межах особистісно орієнтованої парадигми навчання і



виховання, що нині постає своєрідним методологічним імперативом розвитку особистості у новій соціокультурній ситуації. Цьому завданню найбільш відповідає використання новітніх інноваційних технологій медико-психологічної взаємодії у навчально-виховному процесі, інтерактивних методів, методів мозкової атаки, моделювання комунікативних ситуацій, ситуативного моделювання, технології забезпечення толерантного ділового спілкування і процесу ефективного розв'язання конфліктних ситуацій, тренінгу партнерського спілкування, методу аналізу ситуацій або так званого кейс-методу, використання елементів психодрами, ділової гри, імітаційного моделювання, розв'язання ситуаційних задач тощо, що найбільшою мірою відповідає реалізації мети та завдань дослідження.

Таким чином, результати проведеного педагогічного дослідження підтвердили гіпотезу, що формування професійно-особистісної ідентичності майбутніх фахівців сестринської справи у процесі навчання в медичному коледжі набуде ефективності в ситуації комплексного впровадження організаційно-педагогічних умов та структурно-функціональної моделі, застосування традиційних та інноваційних підходів та авторських методик навчання у процесі підготовки майбутніх фахівців сестринської справи.





ТРУДОВА МІГРАЦІЯ ДО ПОЛЬЩІ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНИ

Студент Рожок В.В.

Наук. керівник: к. і. н., ст. викл., Панченко Ю.В.

*Сумський державний університет,
м. Суми*

Міжнародна трудова міграція в Україні – це явище переміщення особи працездатного віку з метою тимчасового працевлаштування, яке супроводжується перетином державного кордону та в'їздом на територію іншої країни. Зазвичай люди мігрують в пошуках більш високої оплати праці.

На даний момент це явище набирає обертів і, конкретно до Польщі з метою працевлаштування виїхало приблизно 2 мільйона наших співвітчизників. Починаючи з кінця березня 2018 року в пошуках кращого життя вже виїхало 993 тисяч трудових мігрантів. Таку статистику оприлюднює ресурс [<http://ukrainianpeopleleaks.com>], який займається онлайн-підрахунками громадян що виїжджають за межі України. Згідно лічильника з України за одну хвилину виїжджає 2 заробітчанина. Якщо поррахувати, то за добу Україну покидає приблизно 2880 людей.

Актуальність теми постає в тому, що працівники - професіонали, які можуть працювати на розвиток України виїжджають за кордон. З виїздом за кордон однієї людини Україна втрачає значний інтелектуальний потенціал. Висококваліфіковані спеціалісти, на підготовку яких країна витратила чимало бюджетних коштів, виїздить на заробітки за кордон працювати на малокваліфікованій, непрестижній праці, тому що їхній заробіток в рази перевищує прибуток в рідній країні.

Об'єктом дослідження є явище міжнародної трудової міграції, яке значно впливає на економіку країн.

Предмет дослідження – люди (мігранти), які їдуть в інші країни, зокрема до Польщі, для пошуку кращої оплати праці.

Ця тема зацікавила нас тим, що в Польщі люди з дипломом працюють на некваліфікованій праці і отримують за це вищу заробітну платню, ніж працюючи в Україні за спеціальністю. І в чому справедливість? Звісно більшість людей буде виношувати ідеї як покинути країну назавжди, або виїхати за кордон щоб заробити собі на життя.

Ситуація що склалася в нашій країні ніяк не втішає, а навпаки. Українці їдуть в інші країни й працюють на їх розвиток, в той час коли їм платять менше ніж громадянам цієї країни. А якщо на цю ситуацію подивитися з іншої сторони, то там, за кордоном вони заробляють більше і цим самим відправляють кошти в Україну, а це впливає на зростання



економіки країни. За рік в Україну з Польщі в середньому переказують близько 100 млн. грн.

Група Рейтинг дослідила, що 34% українців в Польщі працюють в сільськогосподарській сфері, 32% в сфері будівництва, 8% працюють на дому. Ця статистика дає змогу зрозуміти, що більшість людей виконують фізично тяжку роботу і більшість з них працює понаднормово, тобто не зазначені 8 годин, а й по 10-12 годин на добу.

Якщо розглядати це явище більш детально то тут є і безліч мінусів, що можна перелічити: довготривала розлука негативно відбивається на родинних взаємовідносинах, вихованні дітей. Наступним недоліком праці в Польщі можна вказати довготривалий робочий день, який триває від 10 до 12 годин. Важкі умови праці також можна вважати недоліком трудової міграції.

Для заохочення працевлаштування українців Польща змінює закони щодо трудових мігрантів, а саме полегшують умови в'їзду до країни, алгоритм прийняття на роботу, процедуру отримання та відкриття робочої візи, отримання дозволу на місце проживання.

Міжнародна міграція робочої сили є формою міжнародних економічних відносин, в основі яких лежить переміщення факторів виробництва. Це об'єктивний процес, властивий ринковій економіці. Трудові ресурси, відповідно до ринкових законів, шукають собі найбільш вигідне застосування, що дає максимальну ефективність. Отже, під трудовою міграцією ми розуміємо тимчасову міграцію, метою якої є продаж мігрантами своєї праці і отримання відповідної заробітної плати в країні в'їзду.

Отже, явище міждержавної трудової міграції в Україні має дві сторони. Позитивну:

- це здатність наших співвітчизників реалізувати свій розумовий потенціал, покращити матеріальне становище своє і своєї сім'ї, підвищити рівень своєї кваліфікації;

- з виїздом громадян за кордон в країні зменшується рівень безробіття;

- значні грошові перекази, що дають змогу збільшуватися власному добробуту населення;

- можливість матеріального утримання сім'ї, можливість оплати навчання дітей, оздоровлення, купівля продуктів довготривалого використання.

- розширення світогляду, набуття свідомості та розуміння реальних умов ринкової економіки розвинутих країн, вивчення іноземних мов;

- розвиток малого бізнесу, за рахунок збагачення українських громадян, які інвестують свої кошти в майбутнє.

Негативну:

- це руйнування сімей, батьки не беруть участі у вихованні дітей;

- відбувається відтік розумової праці у науковій сфері;

- послаблюється національний ринок праці;



- втрата навиків висококваліфікованими працівниками, які за кордоном працювали не на престижній роботі;

- зниження народжуваності в молодих сім'ях, які не здатні прогодувати дитину, тому вони й не задумуються про дітей в такому віці;

- загальна зневіра, втрата національної самосвідомості, набуття чужих звичаїв та невластивого менталітету.

Тож, як на мене, владі в Україні потрібно більше приділити уваги цій проблемі, адже масштаби її збільшуються з кожним днем.





КОМУНІКАТИВНІ МЕТОДИКИ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Студент Романюк О. Р.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Коберська Т. А.
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Сучасні наукові дослідження з означеної проблеми свідчать, що мова вплетена в повсякденне життя людей з їхніми емоціями, амбіціями, бажаннями і надіями, а також радощами, смутком, розчаруваннями, вона наскрізь комунікативна, а отже, діалогічна.

На думку багатьох дослідників О. Є. Баксанський, М. Гріндер, О. М. Кучер, Л. Лойд, Р. І. Соколова та ін., технологія нейро-лінгвістичного програмування – один із найбільш дієвих способів впливу на людську свідомість. Буквально, як відзначають Майкл Гріндер та Лінда Лойд «НЛП вивчає слова та нерви» [3, с. 8]. Де «нейро» вказує на відношення до чуттєвого сприйняття – до процесів, які відбуваються у нервовій системі та відіграють важливу роль у формуванні людської поведінки, а також до неврологічних процесів у сфері сприйняття (зір, слух, тактильні відчуття, смак та нюх). Термін «лінгвістичний» зосереджується на мовних моделях, які відіграють важливу роль у досягненні взаєморозуміння між людьми. А поняття «програмування» вказує на спосіб, за допомогою якого ми організуємо наше мислення, включаючи почуття та переконання, щоб у результаті досягти поставлених цілей подібно до того, як ми використовуємо комп'ютер для вирішення будь-яких конкретних завдань [1, с. 86; 2]. Концепт «програмування» припускає, що психіку людини можна розглядати як свого роду комп'ютер з такими ж можливостями програмування. Першочергове значення в організації впливової мови має лінгвістичний аспект (мовні стратегії). Далі іде екстралінгвістичне наповнення комунікативної ситуації. Третім за значенням виступає паралінгвістичне оформлення впливової мови (голос, погляд, міміка і жести, зовнішність та ін.). У реабілітації дуже важливими є комунікативні методики і НЛП одна із сучасних теорій впливової мови, що використовує методи сугестії, рефрейму та різні мотиваційні підходи.

Як стверджує Генрі Марш: «Комунікація з пацієнтом є значно важливішим моментом, аніж діагностика хвороб» [2]. Реабілітолог не може вирішити усіх проблем пацієнта, однак може і повинен з'ясувати, що його турбує фізично та психологічно й надати максимально ефективну допомогу. Отже, реабілітологу потрібно володіти не тільки професійними знаннями, але і майстерно використовувати професійні комунікативні навички.



Одним із основних завдань спілкування є встановлення тісного зв'язку з хворим задля подальшої співпраці і досягнення максимально позитивного результату у роботі. Не менш важливим є невербальне спілкування. Коли Тарас Григорович Шевченко був хворим, він писав: «Хоча лікар і каже, що справи непогані, однак так киває головою, що дивитися на нього сумно» [4].

Можна виділити такі аспекти комунікації з пацієнтом під час реабілітації: 1) отримання від пацієнта максимальної кількості даних про його стан; 2) максимальне донесення до пацієнта завдань і планів подальшої роботи. Під час спілкування з пацієнтом реабілітолог повинен в максимально стриманій формі доносити до пацієнта результати його роботи, щоб не провокувати у хворого жодних домислів, які можуть бути шкідливими для його стану. Також надзвичайно важливим є встановлення комунікативного зв'язку з близькими людини, яка проходить реабілітацію. Це дасть можливість нам значно покращити якість реабілітаційного процесу, бо оточення хворого може мати значний вплив на психічний і фізичний стан хворого. До прикладу можемо взяти банальну розмову у якій близькі родичі можуть стимулювати пацієнта до занять і до безпосереднього залучення рідних до реабілітації.

Ефективність психологічної реабілітації пацієнтів можна оцінити за допомогою наступних критеріїв: накопичення емоційно-позитивного досвіду і підвищення уваги до змін, що відбуваються в самому собі і в інших; розвиток активності, як психофізичної, так і соціальної; розвиток навичок самоконтролю і постановки мети; розвиток вміння будувати відносини з самим собою, з іншими людьми, зі світом; зміцнення ідентичності та визначення меж свого «Я» та створення свого «життєвого світу»; розвиток творчого потенціалу; активізація адаптаційних реакцій; поліпшення психологічного і фізичного стану для усунення наслідків перевтоми, дратівливості, депресії.

Можна зробити висновок, що гарно встановлений комунікативний зв'язок, використовуючи теорії та практики НЛП, може сформувати максимально ефективну реабілітаційну програму, яка, в свою чергу, зможе значно покращити стан хворого, а можливо і повністю відновить його нормальну життєдіяльність.

1. Баксанский О. Е. Нейролингвистическое программирование как практическая область когнитивных наук. Вопросы философии. 2005. № 1. С. 82—100.
2. Генрі Марш. Ні сонце, ані смерть URL: <https://starylev.com.ua/news/genri-marsh-komunikaciya-z-paciyentom-ye-znachno-vazhlyvishym-momentom-anizh-diagnostyka>
3. Гриндер М. НЛП в педагогике / М. Гриндер, Л. Ллойд ; [пер. с англ.]. — М. : Институт общегуманитарных исследований, 2001. — 320 с.
4. Морально-етичні аспекти у фтизіатрії. URL: dev.health-ua.com/article/17601-moralnoetichn-aspekti-u-ftizatr



ОСОБЛИВОСТІ ВЧЕННЯ ПРО БЕЗСМЕРТЯ ЛЮДСЬКОЇ ДУШІ, СПОГЛЯДАЛЬНЕ ЖИТТЯ ТА ЛЮБОВ У ФІЛОСОФІЇ М. ФІЧІНО

Студентка Фещенко А. В.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Цимбалій І. П.,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
м. Київ

Марсіліо Фічіно був лікарем, священником, головою філософського кола Платонівської Академії. Він був блискучим перекладачем, коментатором Платона та Плотіна, але також його авторству належить і низка власних оригінальних творів. Розглядаючи філософію М. Фічіно ми повинні пам'ятати, що всі сфери його діяльності були невід'ємні одна від одної.

Фічіно формує свою метафізику навколо поняття душі (якій присвячений головний твір філософа «Теологія Платона, або Про безсмертя душі»). Між ідеями Платона та християнством, вважав мислитель, існує нерозривний, навіть божественний зв'язок, а тому християнська теологія може і повинна використовувати здобутки платонівської філософії. Розуміючи в такому ключі історію античної філософії, Фічіно стверджував схожість, близькість по духу християнства та платонізму. Тому будь-який аспект його вчення містить в собі в трансформованому вигляді як християнські, так і платонівські ідеї. Важливо зазначити, що, беручи за основу антропологічні ідеї, Фічіно тлумачить інші визначальні складові християнської релігії, такі, як: розуміння особистості Христа, теорія спасіння, есхатологія.

Антропологію М. Фічіно можна сміливо назвати психологією в прямому сенсі цього слова. Адже для ренесансного мислителя вивчення душі і є шляхом до пізнання людської сутності. Фічіно на підставі характерного для неоплатонізму уявлення про ієрархічну структуру буття (запозичену із творів Діонісія Ареопагіта, з якими Фічіно був ознайомлений) будує власну космологію.

Світ у Фічіно складається з п'яти сфер: перша та найвища сутність – це Бог. Наступна сфера – Ангел (або Розум), далі – Душа, і потім найнижчі ступені буття – Якість (Природа) та Тіло (Матерія). Бог та Ангел утворюють інтелігібельну сферу, Природа та Матерія – матеріальну. Яке місце посідає тут душа ми розкриємо трохи згодом. В «Коментарі на «Бенкет» Платона» Фічіно пише: «Єдиним центром всього є Бог, чотири кола навколо Бога – розум, душа, природа, матерія. Розум – нерухоме коло. Душа є рухомою сама по собі; природа є рухомою в іншому, але не від іншого; матерія є рухомою і в іншому і від іншого» [1, <http://www.platonizm.ru/content/marsilio-fichino-kommentariy-na-pir-platona>].



Фічіно стверджує: Бог – початок всього і він, відповідно, є найвищою сутністю, тому і знаходиться на найвищому щаблі буттєвої ієрархії. Але душу Фічіно розташовує в центрі. І робить це не просто концептуально, а навіть і на рівні символу, метафори: з якого б кінця ми не почали відлік – знизу чи зверху – вона є третім елементом за рахунком і центральною ланкою всього буття. В третій книзі «Теології Платона» Фічіно справедливо називає душу центром природи, обличчям всього, вузлом світу.

Інші речі – суть окремі предмети, а душа є одночасно всіма речами. Ось чому вона – найвище диво природи. Душа є силою, що надає життя та рух космосу та всім тілам. Душа і є життя. Життя присутнє там, де є рух, і джерелом руху є душа. Отже, оскільки рухається все, від небесних сфер до елементів, то все і одухотворене, адже Бог надає рух і життя небесним колам і тілам. Центральним положенням душі в космічній ієрархії обумовлене особливе становище і людини в світі, але при цьому таке піднесення людської особистості не применшує значення та могутність Бога.

На перший погляд, намальована Фічіно картина є не структурою, а скоріше формальною схемою. Але при аналізі філософії Фічіно будь-який квапливий висновок є помилковим. Докладне визначення місця душі в світобудові зовсім не означає її статичність. Навпаки, воно вказує скоріше на онтологічне підґрунтя, на якому розкривається особлива функція душі, а саме: бути медіатором, поєднувати світ інтелігібельний зі світом матеріальним. Це в свою чергу означає, що і в самій людській душі нібито існують два центри тяжіння – прагнення до божественного та потяг до земного.

Суттєво трансформуючи ідеї Платона та античних неоплатоніків, Фічіно виділяє три основні здатності душі: 1) *mens* або *visintellectualis* – інтелект, сила інтелекту; 2) *ratio* – розсудок; 3) *viresinferiores* або *nutrienti virtuti* – сила потягів. Ці здатності є відображенням на рівні мікрокосму інтелігібельної та матеріальної сфер Всесвіту в людській душі.





РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СТЕРЕОТИПУ В МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Студент Шопін І.А.

Наук. керівник: д. філос. н., доц. Лещенко А. М.

*Херсонська державна морська академія,
м. Херсон*

Сучасне суспільство досить інтенсивно йде шляхом колосальної глобалізації у всіх сферах життєдіяльності. В цьому контексті питання міжкультурної комунікації стають де більш актуальними для наукових досліджень, особливо значення соціальних стереотипів в такій комунікації.

На сьогоднішній день існує багато визначень поняття міжкультурної комунікації, тому ми зупинимося на її визначенні у розумінні Проссера М., який вважає, що міжкультурна комунікація «це міжособистісна комунікація, що має додаткові характеристики - подібності та відмінності в мовах, невербальних засобах спілкування, способах сприйняття, цінностях і в образах мислення» [4, с. 7] Саме це визначення найбільш повно підкреслює взаємозв'язок рівнів міжкультурної взаємодії.

Термін «соціальний стереотип», введений в 1922 р. американським журналістом У. Ліппманом, автором теорії стереотипізації, що позначає спрощене, схематизированное, часто спотворене, характерне для сфери повсякденної свідомості уявлення про який-небудь соціальний об'єкт. Такий стереотип фіксує в собі певні, іноді несуттєві риси об'єкта.

«Стереотипізація служить одній із найважливіших характеристик сприйнятті в міжгрупового й міжособистісного та відображає схематизування, афективно забарвлену, властиву цій формі соціальної перцепції» [3, с. 207]. Визначаючи ролі стереотипів в міжкультурній комунікації треба враховувати те, що стереотипи завжди національні.

Не дивлячись на схематизм і узагальненість, стереотипи та побудовані на їх основі уявлення дають можливість людині скоротити час реагування на будь-які міжкультурні особливості комунікації. Це пов'язано з тим, що стереотип дає певні стабільні знання про той чи інший народ. Хоча, зрозуміло, що стереотип не завжди несе позитивну та якісну інформацію. Павловська А.В. зазначає, що роль стереотипів у тому, що вони «...дозволяють людині скласти уявлення про світ в цілому, вийти за рамки свого вузького соціального, географічного і політичного світу» [2, с. 17].

Крім того, коли людина потрапляє в незнайому групу людей іншої національності, вона переживає культурний шок, саме для його зменшення може слугувати соціальний стереотип. Стереотипи дозволяють отримати базові фонові знання про стереотипні уявленнях у поведінці в різних культурах, що є важливим для успішного здійснення процесу комунікації без конфліктів, непорозумінь і незручних ситуацій. Не можна переоцінити важливість національно-детермінованих уявлень про предмет або ситуації,



а також особливості поведінки представників різних культур в діловому середовищі. Це має відношення і до ділового етикету, і до просування товарів на міжнародному ринку тощо. Разом з тим, стереотип має розглядатися тільки як фактор, який дає первинне уявлення про той чи інший народ, адже в процесі спілкування ці уявлення можуть радикально змінитися. Таким чином, стереотип може стати і на заваді конструктивного міжкультурного спілкування, через фіксацію на вже існуючому стереотипі можна пропустити найконцептуальніші аспекти спілкування. «Стереотипи ведуть до деякого спотворення реальності і включенню в процес спілкування своєрідного «автопілота», який передбачає жорстку схему сприйняття і суттєво ускладнює або навіть зовсім виключає зворотний зв'язок з партнерами по комунікації. Наслідком цього, як правило, є те, що дійсна поведінка партнерів, як і їхні наміри, залишаються непоміченими або неправильно сприйнятими, це впливає на хід спілкування і може стати джерелом конфліктів. Тому проблема побудови адекватної поведінки з урахуванням існуючих стереотипів завжди актуальна» [1, с. 327-328].

Таким чином, роль соціального стереотипу є досить значимою у процесі міжкультурної комунікації, адже вони можуть дати багато позитивних результатів, але, разом з тим, «зловживання» таких стереотипів може привести до не порозуміння ба навіть конфліктних ситуацій. Вивчення цієї проблеми має багато перспектив та не втрачає своєї актуальності у сучасному науковому процесі.

1. Грушевицкая Т.Г., Попков В.Д., Садохин А.П. Основы межкультурной коммуникации. М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 352 с.
2. Павловская А.В. Россия и Америка. Проблемы общения культур. М.,1998. С. 17
3. Харченко Е.В. Модели речевого поведения в профессиональном общении. Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2003. 336 с.
4. Prosser M.H. Communication, communications, and intercommunication // Intercommunication among nations and peoples/Ed. by Prosser M.H. N.-Y., 1973. P. 7.





ЕКЗИСТЕНЦІАЛ ТРИВОГИ ЯК МІРА СЬОГОДЕННЯ

Студентка Яцук А.О.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Коберська Т. А
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Економічні, політичні, техногенні процеси сучасного життя та соціальні явища безробіття, бідності, хвороб породжують почуття відчуженості та невпевненості людини, продукуючи переживання тривоги та страху. Страх як екзистенціал буття проявляється у достатньо широкому діапазоні від занепокоєння, хвилювання, остраху, тривоги, страху, жаху або навіть кошмару. Зауважимо, що даний феномен не тільки психологічний, але й соціально-філософський, який не можна оцінити однозначно. Саме тому дослідження тривоги як екзистенціалу буття сучасної людини потребує подальшого розгляду, нових обґрунтувань та філософської рефлексії.

Важливий внесок щодо вивчення даної проблематики зробили представники екзистенціалізму та психоаналізу: М.Гайдеггер, А.Камю, С.К'єркегор, Ж.П.Сартр, З.Фрейд, К.Юнг, Е.Фромм. У їхніх працях розпочато розгляд тривоги як екзистенціалу буття, як онтологічної складової існування людини. Основними категоріями якими вони оперують постають: абсурд буття, межова ситуація, страх, нудьга, тривога, бунт, самотність, страждання, смерть. Протидія особистості суспільству, державі, які нав'язують їй свою мораль, ідеали, інтереси, породжує в людині відчуття абсурдності життя. Людська драма, позбавлена історичних традицій і перспектив на майбутнє, переростає у трагедію вічного пошуку, вічної ностальгії за недосяжним ідеалом.

Проблеми, що їх порушує екзистенціалізм, не є вигаданими чи надуманими. Мотив трагічності, порожнечі, безцільності, нікчемності людських прагнень породжений настроєм песимізму й розчарування. Все, що раніше здавалося майже вічним, універсальним, єдино можливим втрачає свій зміст. І тоді, як епідемія, з'являється хворобливе почуття беззмістовності життя, безплідності будь-якої діяльності, зникає сенс розумного існування.

Почуття самотності, тривоги та страху кореняться у кожній людині. Ми всі перебуваємо у такому стані перед чимось незвіданим, невідомим, новим простором та часом. Людина попри все те, що хоче пізнати цей світ, але боїться, бо відчуває себе самотньою. Тривога та страх супроводжують людину від народження. Про присутність страху під час народження С. К'єркегор зазначав: "страх смерті відповідний страху народження" [2, с. 187]. Цей страх нікуди не зникає, не вмирає, а лише на



деякий час "згасає" до певної особливої ситуації. Екзистенціал страху – це «внутрішній трансцендентно-психологічний стан людини, зумовлений реальними або можливими загрозами її біологічному чи соціальному існуванню, який забезпечує самозбереження індивіда, мобілізуючи його організм у ситуаціях невизначеності та непередбачуваності; він виражає певну форму самосвідомості та вказує на можливе порушення реальних зв'язків і відносин внутрішнього світу особистості» [1, с. 187]. З. Фройд вважає страх народження прототипом майбутніх тривог. Існують негативні та позитивні аспекти його впливу на існування сучасної людини. Основою класифікації використовують поділ на біологічні та соціальні страхи. Біологічні страхи виникають у ситуаціях загрози біологічному існуванню людини, тобто її життю та здоров'ю. Страхи та тривоги котрі впливають на зміну соціального положення та статусу індивіда, належать до соціальних [3].

Отже, дослідження змісту тривоги та страху у філософії пов'язане з усією історією виникнення та існування людства. Значення даних екзистенціалів буття у житті людини та суспільства розкривається через функції які вони виконують.

- 1.Горохова Л.В. Соціальна сутність екзистенціалу страху: URL: <http://divovo.in.ua/2010-gumanitarnij-visnik-zdia-vipusk-42-v5.html>
- 2.Кьеркегор С. Страх и трепет: Пер. с дат. М.: Республика, 1993. 383 с.
- 3.Туренко О.С. Деякі аспекти вивчення феномену страху в психології URL:<http://www.iai.donetsk.ua/ u/iai/dtp/CONF/10/articles/sec3/s3a10.html>





ПОСТМОДЕРНИЙ ДИСКУС

Студентка Ящук І.Р.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Коберська Т. А
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

В останні десятиліття ХХ століття почався перехід до якісно нового періоду розвитку суспільства, який триває й досі. Цей новий період найчастіше визначається як «постіндустріальне суспільство», «епоха постмодерну», «постмодерністська революція» або «постсучасність», і характеризується змінами в усіх сферах людського життя. На сучасному етапі розвитку соціуму формується «глобальне», «планетарне» мислення, духовним показником якого виступає саме культура. Розвиток культури під час перетворень у духовній сфері життя людства здійснюється у напрямі від модерну до постмодерну. Зміни, які відбуваються у процесі цього переходу, потребують уважного аналізу та вивчення з метою розкриття причин та передумов цього явища, виокремлення та розуміння нових особливостей розвитку суспільства у зв'язку із подібною еволюцією. Постмодернізм виступає як особлива світоглядна концепція, яка принесла із собою новий спосіб світовідчуття і світорозуміння в останню чверть ХХ – на початку ХХІ століття. Ця тема набуває особливого значення у вітчизняній науці у зв'язку із прогнозуванням та плануванням майбутнього розвитку українського суспільства у контексті глобальних світових соціокультурних процесів.

Постмодерністській проблематиці присвячені праці цілого ряду західноєвропейських науковців: Ж.Батай, Р.Барт, Ж.Бодрійяр, Ф.Гваттарі, Ж.Дельоз, Ж.Дерріда, У.Еко, Ю.Крістева, П.Козловскі, Е.Левінас, Ж.-Ф.Ліотар, Е.Макінтайр, Ч.Тейлор, М.Фуко та ін. У вітчизняному науковому просторі проблеми постмодерну розглядаються у дослідженнях А.Андрусів, І.Бичко, О.Варениці, Т.Гуменюк, Т.Гундорової, М.Савельєвої, О.Соболь, О.Хоми та ін. Значний внесок у розвиток даної проблематики зробили російські дослідники, зокрема, Ю.Бессонова, І.Ільїн, Л.Карасєв, Н.Маньковська, С.Родіонов та ін.

Постмодернізм – поняття, використовуване сучасною наукою для визначення типу існування суспільства, філософії. Згідно одного з варіантів, постмодернізм являє собою епоху розвитку мислення, а не соціальної реальності (Кюнґ, Бауман). Зараз постмодерністський стиль мислення кидає виклик класичним уявленням про світ. Сучасні дослідники цікавляться феноменом постмодернізму, досліджують це явище, вводячи у науковий обіг нові факти, що стосуються цього літературного явища. Зокрема, Ю. Андрухович зауважував, що «постмодернізм – це одна з інтелектуальних фікцій нашого часу, така собі конференційна вигадка якихось французів чи американців...» [1, 66]. Наукові революції II



половини XX століття кардинально перевернули уявлення наук про природу, людину, культуру, історію, мову. Вони спростували уявлення епохи модерну про унікальність, центральність, привілейованість нашого Всесвіту, людини як біологічного виду. Було доведено, що: 1) наш Всесвіт не такий, яким його зображували мислителі модерну, він виник близько 15 млрд. років тому, він не єдиний, має свій вік, свою історію і є зовсім не вічним; 2) антропність як форма життя також обмежена певними просторово-часовими межами і не є найдосконалішою серед усіх форм життя нашої планети. Наслідком осмислення та усвідомлення усіх цих фактів стала постмодерністська культура філософствування про світ, людину, її майбутнє у Всесвіті. Головна особливість цієї нової культури – стурбованість становищем особистості у сучасному суспільстві, в якому відбувається постійне вдосконалення комунікативних засобів інтелектуального, світоглядного, ідейного оволодіння людиною. За висловом В. Пахаренка: «Внутрішня суть постмодернізму полягає в заперечуванні нарративу реалістичного дискурсу, причинно-наслідкової залежності сюжетних ліній, психологічної зумовленості. Тобто, його аж ніяк не задовольняє все стереотипне, стале, що породжує стандартну, завчасно очікувану реакцію» [2, 5]. Процес формування постіндустріальної культури набуває специфічних форм і рис. Найвиразнішими ознаками цього процесу виступають новий некласичний тип пріоритетів – технічного, а не соціального прогресу, виробництво не речей, а інформації, як найвищої суспільної цінності, пріоритет приміського, а не міського стилю життя і типу культури, переважання нелінійних структур над лінійними. Культура постіндустріальна спрямована на світ уяви, сновидінь, несвідомого, який повною мірою відповідає сучасній хаотичній абсурдній реальності.

Новими правилами постмодерну виступають: відмова від побудови єдиної системи культурних норм на користь окремих нормативних систем; замість узгодженості і порядку – відмінності, протиріччя, протистояння; не всезагальність, а умовність і метафоричність; пріоритет не науки, а інших сфер, передусім, мистецтва; не існування, а різні реальності – світ снів, світ фантазій, релігійний світ. Змінюється розуміння основних культурологічних категорій: мови (у зв'язку з неможливістю встановити чіткі значення), свідомості, людини і світу, що її оточує (вони позбавляються звичних меж і центрів). Водиться поняття «текст», через яке розглядається світ у своїй нескінченності [3].

Таким чином, очевидно, що постмодерністська свідомість потребує «іншого» й репрезентує світ із позиції «іншого», але прагне не побороти його, а лише показати й обіграти різницю між «собою» та «іншим». Унаслідок змін, які сталися у свідомості членів культурної спільноти, відбувається переформатування картини світу, у тому числі й мовної картини світу учасників культурної комунікації, а отже, змінюється й сам формат культурного дискурсу, його акценти набувають нових конотацій.



Дискурсивний простір наповнюється гіперреальністю і симулякрами, які імітують реальність.

Ідеї катастрофізму, кінця світу стають визначальними у свідомості кінця тисячоліття, а мовна свідомість і символічний порядок культури в епоху постмодернізму набувають дискретного, різноспрямованого, фрагментарного характеру, що, безумовно постає перед дослідниками як складна, багатовекторна проблема, яка потребує подальшого аналізу і висвітлення.

1. Андрухович Ю. Постмодернізм – не напрям, не течія, не мода. Слово і час. 1999. № 3. С. 56-66.
2. Пахаренко В. Постмодерн. Всесвітня література. 2002. № 5-6. С.3-7.
3. Шерстюк Н.В. постмодерн як особлива ситуація в культурі.
URL:dspace.nau.edu.ua/.../Шерстюк%20Н.В.%20Постмодерн%20як%20особлива%20си...





ГУМАНІЗМ В КОНТЕКСТІ НООСФЕРНОГО СВІТОБАЧЕННЯ

Студентка Крестянінова А.А.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Гаєвська С.Р.

Національний університет водного господарства

та природокористування,

м. Рівне

Визнання людини вищою ціллю і цінністю, що ґрунтується на запереченні відношення до людини як до засобу (І.Кант), фіксує загальний зміст позиції гуманізму. Але не все так однозначно і просто в тлумаченні цього феномену.

Сама ідея гуманізму бере початок з епохи Відродження, коли з'являються перші гуманісти, для яких самостійність культурної творчості людини постає ла співмірною з божественним творенням світобудови. Гуманізм перетворюється в справжню ідеологію в епоху Просвітництва, з позиції якої людина здатна створити справедливе соціальне життя і розумну соціальну організацію, спираючись лише на власні можливості і зусилля. Така позиція ґрунтувалася як на обґрунтуванні домінуючої ролі людини в системі універсуму, так і на визначенні прав і свобод окремого індивіда. Тобто, в своєму становленні гуманізм постає тотожним антропоцентризму, де світ розглядається полем самореалізації людини. Отож, закономірно постає питання стосовно правомірності ототожнення гуманізму і антропоцентризму.

Як відомо з культурфілософського аналізу, такий гуманізм пов'язаний з двома протилежними соціокультурними типами як тоталітаризм та лібералізм [1]. Слід зазначити, що в культурній історії людського суспільства формується дві протилежні позиції стосовно відношення до людини. З одного боку, в центрі розглядається колектив, де людина є засобом ефективного функціонування суспільства як цілого, тобто суспільне постає вищим щодо собистісного (колективізм). І заради інтересів суспільного цілого визнається необхідність погашення і нейтралізації різноманітних відхилень, пов'язаних з особистісною свободою і творчістю (тоталітаризм). З іншого боку, права і свободи окремого індивіда є пріоритетними (індивідуалізм), де суспільство покликане створювати умови для здійснення даних прав і свобод окремої людини (лібералізм). Кожна з позицій має свої –за|| і –проти||, інакше їх можна було б легко спростувати, а гуманізм постає позицією, яка захищає свободу як самоцінність і самоціль. Але свавілля окремої особистості нічим не краще, ніж свавілля з боку –суспільства в цілому||. Прекрасним є і служіння інтересам суспільства, але предметний аналіз розкриває видимість суспільних інтересів і ілюзорність колективності (К.Маркс). У підсумку, тоталітаризм і лібералізм, зосереджуючи увагу на різних вимірах гуманізму, спираються на позицію антропоцентризму. Якщо для першого



починати треба з влаштування суспільства, яке має забезпечити в майбутньому добробут і щастя людей, то другий вважає похідним соціальний устрій від реалізації прав і свобод особистості. В своїй дійсній реалізації тоталітарне влаштування суспільства постає антигуманним щодо окремої людини, тоді як ліберальний устрій суспільства робить антигуманним саме суспільство (де пануючий індивідуалізм реалізує принцип -*homo homini lupus est*!).

У той же час, гуманізм, як антропоцентризм, культивує антигуманізм в ставленні до природи, тобто як лише до засобу задоволення людських потреб, постаю чи, по суті, абстрактним гуманізмом. Тобто, є позицією, яка вивисує людину за рахунок розриву органічних зв'язків людини з природою і суспільством, протиставляючи їх одне одному, аж до ворожості.

Осягнути істинний гуманізм, його справжню сутність дозволяє вчення про ноосферу Володимира Івановича Вернадського, яку вчений –інтепретував як синтез планети, соціуму і культури|| [2,с.29] і яке спрямоване на подолання протистояння людини і природи, суспільства і природи, на основі гармонізації стосунків людини і суспільства. Подолання абстрактного гуманізму в контексті ноосферного світобачення пов'язано з усвідомленням того, що сучасні проблеми і кризи є наслідком відставання культури міжлюдських, міжособистісних, міжцивілізаційних і міжкультурних відносин від рівня науково-технічного поступу. Перехід до ноосфери означає гармонізацію міжлюдських стосунків, стосунків між особистістю і суспільством, людиною і природою. Тобто є переходом до такої єдності, де зберігається самоцінність і природи, і суспільства, і людини. І саме за умов такої єдності постає необхідним і можливим подолання негативних аспектів як колективізму, так і індивідуалізму на основі формування розвинутої, творчої, самоусвідомлюючої індивідуальності, яка здатна розуміти і поважати і цінність природи, і цінність суспільства, і іншої особистості, а не тільки самої себе.

1. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини. Київ: Абрис, 1995. 336с.
2. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. 240 с.





ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ ЯК СПОСІБ ПОДОЛАННЯ «АНТРОПОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ»

Студентка Струк Ж.М.

Наук. керівник: к. філос. н., доц. Гаєвська С.Р.
*Національний університет водного господарства
та природокористування,
м. Рівне*

Початок ХХ століття постає епохою кризи, що охопила усі сфери життєдіяльності людини і суспільства. В той час як існуюча до цього філософія і наука виявилися неспроможними пояснити нові реалії та виклики, екзистенціалізм проголошує себе новою філософією, пов'язаною не тільки з вираженням глибоких потрясінь західноєвропейської людини, її жорстоких випробувань, радикальних розчарувань, у зв'язку з девальвацією традиційних цінностей, а й з її спротивом проти нівелювання людської особистості та «капітуляції» перед глобальною кризою [1, с.287]. Г.Лукач стверджує, що екзистенціалізм зароджується в працях С.К'єркегора і отримує неперевершений розвиток в роботах М. Гайдеггера, К.Ясперса, Ж.-П.Сартра. А одним з засадових його положень є те, що внаслідок самої сутності людського існування людина протистоїть «ніщо» [2]. Проблеми свободи і «ніщо» постають найважливішими у пошуках екзистенціалістів, а сам досвід їх осмислення є актуальним і в сучасних гуманістичних розвідках та дискусіях.

Свобода є сутнісною рисою людського буття, адже, як показує Ж.-П.Сартр, людина вільна бути такою, якою хоче, не маючи наперед заданої сутності. А. Камю вважав, що людина через своє вільне рішення безперервно творить свою сутність, тим самим пов'язуючи свободу і творчість. Свобода постає сутнісною рисою творчості, як проектування власної сутності. Усвідомлюючи абсурдність оточуючого життя, філософ шукає виходу з цієї абсурдності в творчості, яка дозволяє мисленню справлятися з духовним розпадом. Творчість, як спосіб боротьби з абсурдом, постає подвоєнням життя суб'єкта: «Творити — це жити двічі» - зазначає мислитель. Вона є своєрідною аскезою, адже потребує постійних зусиль, і є випробуванням на міцність, надаючи сенсу людському життю. Така діяльність поєднує в собі бунт проти абсурдності реальності і примирення з її глибинними сенсами. Тобто, суперечлива природа творчої діяльності проявляється в поєднанні двох різних аспектів відтворення дійсності і її «преображення». Тільки вбираючи в себе всю суперечливість життя, сповненого страждань, творча особистість перетворює їх в долю, наповнену сенсом. Для М. Бердяєва свобода є первинною і ірраціональною, а творець - це людина, якій притаманна така первісна свобода, яка перебуває за межами соціального і природного порядку [3]. Мислитель навіть поділяв епохи у відповідності з наявністю чи



відсутністю творчої інтенції. Епохи, в яких відчувається відсутність творчих геніїв, позначаються, як –критичні». Що означає не їх відсутність, а іншу їх спрямованість. Отож, бути творцем постає справжнім обов'язком людини як особистості, і для цього не треба бути генієм, адже самоцінність творчості пов'язана не тільки з результатами. В творчості людині відкривається істина, як справжня реальність. Тоді як звичність повсякденного існування людини відсторонює її від буттєвого сенсу свободи, яка постає виходом за його (існування) кінецьність і обмеженість. Фундаментальна значущість свободи, як творчості, пов'язується з тим, що вона звільняє буття від його закостенілої каузальності. В творчості (особливо культурній) долається спротив матеріальної реальності та розкривається її потенціал. Для М.Бердяєва творчість є переходом від небуття до буття завдяки свободі, коли в напруженні зусиль і волі гартується дух особистості. Для Л.Шестова постання віч-на-віч перед ніщо (смертю) є справжнім витком перетворюючої життєдіяльності, яка потребує від людини великої рішучості і мужності.

Отож, для екзистенціалістів перетворення світу як його –преображення», як перехід до якісно іншого онтологічного рівня, можливий лише в творчій спрямованості особистості. Творчість, як конститутивний чинник людського життя виступає основою творення світу, в якому людина усвідомлює себе вільною, а отже відповідальною, співпричетною до того, що відбувається. Екзистенційне розуміння творчості, як сутності людини, яка є діяльністю, що породжує цінності, сенси, ідеї, і саму людину як вільну істоту, вчинки якої постають способом її самовизначення і самоздійснення, а сама вона набуває самоцінності і значущості.

1.Соловьев Э.Ю. Прошлое толкует нас .М., Политиздат,1991. 432 с.

2.Лукач Г. Экзистенциализм. [URL](http://royallib.com/book/Lukach_georg/ekzistensializm.html)

[:http://royallib.com/book/Lukach_georg/ekzistensializm.html](http://royallib.com/book/Lukach_georg/ekzistensializm.html)

3.Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. Академический проект, 2005. 522с.





ГІПОТЕЗА СИМУЛЯЦІЇ

Студент Галичак Н.М .

Наук. керівник: асист. Чоп Т. О.

Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя,
м. Тернопіль

Філософське положення про те, що реальність є симуляцією (частіше за все передбачається, що це комп'ютерна симуляція), отримало назву «гіпотеза симуляції». Щоб симуляція виглядала реалістично для реципієнта, програма підлаштовується під його сприйняття, формуючи матеріальні об'єкти, впливаючи на розум і свідомість реципієнта. Гіпотеза симуляції — філософська гіпотеза, якою передбачається, що наша реальність і навколишній світ є змодельованими імітатором (позаземні цивілізації, суперінтелект, штучний інтелект), а люди не можуть у повній мірі усвідомлювати, що вони живуть всередині цієї імітації.

Симуляція — імітація певної реальної речі (в ситуації, яку ми розглядаємо йдеться про імітацію всесвіту, людей), ситуації чи процесу. Процес симуляції зазвичай включає відтворення деяких ключових властивостей чи поведінки обраної фізичної або абстрактної системи. Реальність — філософський термін, який означає усе те, що існує (існувало чи існуватиме) насправді. Окреслення того, що існує насправді, а що насправді не існує — складне онтологічне питання, а тому серед філософів термін реальність вживається в різних значеннях в залежності від філософського напрямку чи школи. Реальність також визначається як властивість речі, її справжній стан, те як вона існує насправді, а не те як вона уявляється.

Думка про існування в нереальному світі хвилювала людей з античних часів. Найвідомішими мислителями, що звернули увагу на ці питання, були Чжуан-цзи з гіпотезою сну — «Реальність і Сон не помітні», тобто перебуваючи у сні, не завжди можна визначити сон це чи дійсність та Рене Декарт з мисленневим експериментом, згідно з яким нашими відчуттями та сприйняттям керує злий демон, формулюючи уявлення про світ, якого, можливо, не існує.

Ханс Моравек (робототехніка в CMU) в 1998 року сформулював «гіпотезу симуляції», а пізніше Нік Бостром доповнив, що сучасні стимуляційні технології стають настільки прогресивними (*The Sims, SimCity, SimLife*), що окремі відеоігри з віртуальними світами скоро придуть до можливості симулювати цілий Всесвіт. Розвиток технологій показує, наскільки швидко ми зможемо керувати симульованими світами із симульованими істотами, відповідно, цей факт можна обернути і проти людського існування, реальність якого також може бути гіпотетичною.



Дослідник-футуролог Р. Курцвейл впевнений у тому, що до 2020 року персональні комп'ютери досягнуть обчислювальної потужності мозку; використання в медичних цілях наномашин, які зможуть проводити детальне сканування мозку людини, зроблять можливим його комп'ютерну симуляцію, а отже зможуть відтворювати та продукувати мозкову діяльність поза межами самої людини.

Проблема симуляції тісно пов'язана із поняттям «гіперреальності» - терміном, який виник в кінці ХХ століття і тлумачиться як «штучна, віртуальна реальність, що є надлишковою, занадто «реальною» порівняно зі звичайною реальністю» [1]. Такий простір, на відміну від реального, має надмірну деталізованість, насиченість, відповідно є більш яскравим та привабливим для людини. Сучасні технології дозволяють гіперреальності проникати у всі сфери людської життєдіяльності, приваблюючи безліч свідомостей та провокуючи втрату відчуття реального світу, розчарування в ньому та неспроможності відрізнити симулякр від прототипу.

Проте, як стверджує Девід Чалмерс, навіть якщо припустити, що ми живемо в симуляції, це не означає, що ми не існуємо, не живемо в світі, де є матеріальні речі. Аналіз гіпотези симуляції не послаблює, а укріплює наше знання про світ. Це, в певному сенсі, стратегія, яка дозволяє перемогти скептиків і сказати: ми дійсно щось знаємо про оточуючий світ. Симуляція чи ні, важливо розуміти структуру зовнішнього світу. Це розуміння дасть нам можливість створення відповідного досвіду різними способами [2].

Можна розглянути декілька аргументів, які підтверджують гіпотезу симуляції:

1. Інтерференційний експеримент Юнга частково може змінити ваше уявлення про наш світ і квантову фізику в цілому. Цей дослід легко пояснюється, він простий у виконанні, але цей експеримент найбільше повторювали в історії, бо він мав неймовірні результати. В ньому йдеться про проходженні хвиль та квантів крізь одну та дві щілини, які дають інтерференційне зображення в залежності спостерігають за ними чи ні.

2. Максимальна швидкість в нашому всесвіті.

Отже, на сьогоднішній момент, ми досі не можемо спростувати чи підтвердити факт, що наш всесвіт є реальним і ми не є чиеюсь просто комп'ютерною грою, яка сама розвивається. В підсумок хочу сказати, що в майбутньому, я впевнений, людство зможе довести чи спростувати цю думку.

1. Могільова С. Можливість автентичності у гіперреальному просторі майбутнього URL: philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/staff_tpf/visnyk/visnyk_992.pdf

2. Скептицизм и гипотеза симуляции URL: <https://postnauka.ru/longreads/86136>



КОНЦЕПЦІЯ ВОЛОНТЕРСТВА В НАЦІОНАЛЬНІЙ СКАУТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ «ПЛАСТ»

Студентка Островська О.А.

Наук. керівник: асист. Чоп Т. О.

*Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя,
м. Тернопіль*

Волонтерство – це безоплатна діяльність у соціальній сфері, допомога іншим з власної волі. Цей рух має глибоку історію, часом виникнення якого вважається 1859 рік, коли французький журналіст Анрі Дюнан, під впливом гнітючих подій війни, висловив потребу у необхідності створення добродійної та добровільної організації для медичної допомоги пораненим військовим – Червоного Хреста. [1]. Як незалежне соціальне явище волонтерство утверджується після Першої Світової війни. Загальна декларація про волонтерську діяльність була прийнята у 1990 році на XI Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль (м.Париж). В ній зазначалось, що «волонтерство – це добровільний вибір, що відображує особисті погляди і позиції; активна участь у громадському житті суспільства і виражається у суспільній діяльності в межах різного роду асоціацій» [1]

Сам термін «Волонтер» (лат. Volontarius - воля, бажання), використовується на позначення добровільного помічника, особи, що за власним бажанням допомагає іншим[1]. Статистика стверджує, що найбільша кількість волонтерів у США, Норвегії та Камеруні, а саме її відсоток дозволяє визначити наскільки розвинутим та зрілим є громадянське суспільство в країні.

В Україні досвід волонтерства, як правило, описують в контексті історії Радянського союзу, згадуючи про практику об'єднань «добровольців», починаючи з дитячого віку (т.з. «тимурівців»), як частину обов'язків жовтень, піонерів до участі молоді та дорослого населення в процесі «побудови комуністичного майбутнього», освоєння цілини, відбудови Магнітки, БАМу. Проте, аналогічні об'єднання були в Україні і до Радянського союзу. Одним з таких є український Пласт – організація, учасники якої склали свою першу присягу у 1912 році.

Засновник скаутського руху, Бейден Пауел, створював організацію, призначену для продукування оптимальних умов для миру та доброї волі між людьми. Сам Пласт визначає свою діяльність як роботу для Батьківщини, Інших та для Себе. «Для досягнення виховних цілей Пласт застосовує власну методику виховання, основні принципи якої полягають у добровільності членства в організації, вихованні і навчанні через гру та працю, поступовій програмі занять і випробувань, гуртковій системі самоорганізації, заохоченні ініціативи і самоврядування, пізнанні природи



і житті серед природи, підтримці спеціальних зацікавлень і здібностей дітей та молоді». [2] З цього витікають головні вимоги до його учасників.

По-суті, волонтерство лежить в основі цієї організації, оскільки його очільники, виховники та інструктори працюють як добровольці, які не лише займаються вихованням молоді та активною соціальною діяльністю на громадських засадах, їхня діяльність спрямована на самовиховання задля принесення суспільної користі.

Волонтерська діяльність в пласті розділена на 4 напрямки: виховну, інструкторську, адміністративну та суспільну. Виховники, які відіграють в Пласті найважливішу функцію, виконують роль наставників, поглиблюючи та спрямовуючи розвиток своїх підопічних, індивідуальне навчання, роботу в групах, ініціативність, відповідальність через активну громадську позицію. Важливою місією руху є власне суспільна діяльність, яка дозволяє залучати молодь до великої кількості соціальних проектів.

Залучення волонтерів відбувається у чотирьох основних категоріях: Виховання дітей – робота з дітьми різного віку, соціального стану чи національності протягом року; соціальні проекти – передбачають роботу з сиротами, неповносправними; інструкторська діяльність – навчання молоді та юнацтва медичної допомоги, спортивного орієнтування, спортивних ігор, туризму, військової справи, природознавства, мистецтва; адміністративна діяльність – робота у міжнародних службах, перс-службі, вишкільній службі, юридичній службі, медичній службі, соціальних проектах, господарській діяльності.

В умовах, коли в Україні за останні роки суттєво змінюється відношення до волонтерської діяльності та громадської активності, принципи функціонування Пласту, та інших молодіжних організації створюють оптимальне середовище, в якому виховуються майбутнє покоління українців, готових працювати не лише для себе, але й для інших та власної Батьківщини, а саме це є гарантією формування свідомого та відповідального покоління, готового працювати задля змін та прогресивних реформ.

1. Ванюшина О. Ф. Волонтерський рух в Україні: еволюція, сучасний стан та статус. *Вісник Національного університету оборони України*. 2015. Вип. 1. С. 275 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2015_1_50
2. Про Пласт URL: <https://www.plast.org.ua/about-plast/>





ЕМОЦІЇ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ

Студентка Болюх Д.І.

Наук. керівник: асист. Чоп Т. О.

*Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя,
м. Тернопіль*

Емоції — це психічні стани і процеси в людини та вищих тварин, задоволення або незадоволення, радість, страх, гнів, тобто відповідні реакції на зовнішні та внутрішні подразники. В емоціях виявляється позитивне або негативне ставлення людини до навколишнього світу.

Згідно з Я. Плампером людство пережило три етапи становлення історії емоцій, які він виокремив у три парадигми: універсалістську (емоції незмінні та надкультурні), соціального конструктивізму (емоції залежать від культури є її продуктом) та синтетичну, що об'єднує універсалізм та соціальний конструктивізм (попри наявність універсальних компонентів, емоції мають різні форми вияву в різних культурах) [1]. Д. Гросс вважає, що у різні періоди людством цінувались різні типи емоцій, наприклад, важливість пасивності, смирення і апатії для минулих європейських епох, та їхню негативність у сучасному. Він також зазначав про негласне право на певні емоції окремих спільнот та їх табування для інших.

Загалом, міленіум відкриває нову риторичу емоцій та почуттів. Увага до емоцій як до окремого предмету дослідження, що знаходиться на міждисциплінарному перетині (психіатрія, психологія, антропологія, філософія, лінгвістика, історія), зумовлює розвиток різного типу концепцій, серед яких постають питання співвідношення свідомого та несвідомого, місце рацію у емоційному становленні; універсальність чи суб'єктивність емоцій в контексті культурного впливу; співвідношення біологічного та соціокультурного у формуванні емоцій.

Важливою у розвитку емоційних теорій концепцією стала теорія «базових емоцій» Пола Екмана, в свій час надзвичайно популярна серед есенціалістів та широкого кола читачів. Екман стверджував про наявність емоцій, універсальних для усіх культур: для них характерна однакова фізіологічна реакція, експресивна міміка, спільне еволюційне походження, зміст та функції. Відносно усталений список цих емоцій – це радість, гнів, страх, печаль, відраза, здивування. У своїй теорії Екман використовував експерименти з фотографіями «чистих емоцій», впізнаваність яких він поклав в основу своєї теорії універсальності «базових емоцій». Вчений склав універсальну кодову систему визначення емоцій по виразу обличчя, яка використовувалась не лише в науці, але й системі безпеки США [2].

Проте низка дослідників, зокрема відомі антропологи М.Мід, Г. Бейсон, Р. Бердвістел, виступили проти такої класифікації, вказуючи на



симуляцію показаних на фото емоцій та той факт, що вони передавали тільки відчуття, характерні для семантичного кола англійської мови. Емоції зав'язані не лише на міміці, їхнє вираження має набагато більшу культурну різноманітність. Небезпека цієї популярної теорії полягає в неоднозначних соціальних наслідках: приписуванні тих чи інших емоцій, тим, хто їх не переживає, що може породити дискримінацію та тотальний контроль.

Альтернативні концепції останніх років не є настільки категоричними. Так, представники когнітивної антропології стверджують, що класична теорія Аристотеля та Дарвіна про наявність у людини фундаментальних, універсальних емоцій має бути доповнена таким явищем, як етно-специфічні емоції – культурним не успадкованим утворенням, різним у різних народів. Визнається існування двох типів складових емоцій: відчуття (біологічне поняття, універсальне та ірраціональне) та сентименти (власне емоції) (набутий результат культурного розвитку). Якщо відчуття є основою певних станів, то сентименти – це культурна надбудова, яка реалізується в мові та свідомості окремого суспільства[3]. Синтетичний підхід У.Редді виходить за межі соціального конструктивізму та універсалізму через концепти «емотивів», «емоційної навігації», «емоційних режимів», «емоційної ліберизації», «емоційного страждання». Вони допомагають аналізувати різні прояви емоцій та почуттів через порівняння різних історичних епох та культур. Дослідник пропонує вивчати способи висловлювання про емоції в кожному історичну добу («емотиви»), які допоможуть зрозуміти, як емоції визначають та конструюють реальність, які ритуали та практики вони породжують, як вони використовуються різними політичними режимами.

Таким чином, сучасний стан дослідження емоцій спрямований на новий виток аналізу їхньої ролі в соціокультурному житті людини. Вихід за межі однієї дисципліни, визнання ролі емоцій у різних сферах людської діяльності продукує нові концепції та гіпотези, які дозволять краще зрозуміти механізми впливу та взаємодії людських спільнот.

1. Гордієнко В. Історія емоцій у сучасній гуманістиці URL: usj.udpu.edu.ua/article/download/128667/123745
2. Клобуков П. Эмоции, сознание, культура (особенности отражения эмоций в языке) URL: www.philol.msu.ru/~slavphil/books/jsk_04_08klobukov.pdf
3. Симонова О. Изучение эмоций как область междисциплинарной интеграции: история и социология в поисках объяснения «эмоционального поворота» URL: <https://sociologica.hse.ru/2018-17-3/224869803.html>





ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІКО- ГУМАНІТАРНИХ ТА ІНЖЕНЕРНИХ КОЛЕДЖІВ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ

Аспірантка Трофімчук Н.В.

Наук. керівник: д. ф. н., проф., Залужна А.Є.,

Національний університет водного господарства

та природокористування

м. Рівне

Феномен екологічної культури, що незмінно пов'язаний з проблемами людського виживання в умовах природних загроз і катаклізмів та подолання різних екологічних небезпек, нині постає стратегічною метою сучасної освіти. Екологічна культура являє собою систему взаємозалежностей та взаємоадаптації людини і природи на основі культурних традицій, емоційно-ціннісних переживань, що забезпечує збалансованість та урівноваженість людського буття і дозволяє людині долати власну природну обмеженість. Людина мовби приміряє і пристосовує до себе світ, у якому вона живе, вловлюючи його живий нерв і пульсацію життєвої енергії. Охоплюючи широкий спектр людської реальності, екологічна культура постає як інтегративне утворення, що визначає зміст сучасних освітніх процесів. Ідея інтеграції нині є однією з домінантних, оскільки ретранслює динаміку парадигмальних педагогічних зрушень в умовах переходу від традиційних моделей структурування знань лінійного типу до більш складних, від статичних до динамічних. Дозволяючи уникнути однобокості та одноплосщинності наукової стратегії і постаючи основною умовою модернізації змісту освіти, вона націлює на побудову синтетичної освітньої моделі та розвиток інтегративних процесів в освіті.

Ідея метапарадигмального синтезу, що передбачає цілісність досліджуваного освітнього поля зі збереженням методологічного плюралізму та множинністю його репрезентацій уперше експлікована у дисертаційному дослідженні М. Романенка «Соціальні та парадигмально-когнітивні детермінанти розвитку сучасної освіти». Саму ж процедуру метапарадигмального синтезу запропоновано автором для системного аналізу та класифікації парадигмально-когнітивних основ постсучасних освітніх теорій та практик [6].

Педагогічна інтеграція як принцип розвитку педагогічної теорії і практики найпосутніше відображає специфіку сучасного стану педагогічної науки і володіє необхідним арсеналом впливу на усі її сфери і явища. Зазвичай поняття інтеграція (від лат. *integration* – відновлення, поновлення та *integer* – цілий) постає як «доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи» [5, с. 401], процес розвитку, «пов'язаний з об'єднанням в єдине ціле розрізнених частин і



елементів, результатом якого є певний ступінь інтегрованості – стан упорядкованого функціонування частин цілого» [7, с. 595]. Як зауважує І. Бех, наявна «стадія наукового мислення дедалі більше характеризується прагненням розглядати не окремі, ізольовані об'єкти явища життя, а їх більш чи менш широкі єдності. Тож інтеграція, як вимога об'єднання в ціле якихось частин чи елементів, вважається необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого можна створити в учнів цілісну картину світу» [1, с. 5]. Водночас Н. Бордовська відстежує тенденцію до «зростання теоретичної множинності педагогіки [2, с. 292], а це, на думку дослідниці, засвідчує потребу нових методологічних підходів для осмислення та визначення шляхів її розвитку. В Оксфордському тлумачному словнику інтеграція розглядається як «акт чи процес поєднання двох або більше частин таким чином, щоб вони функціонували злагоджено» [8, с. 675].

На нашу думку, інтегративний підхід являє собою стратегію дослідження процесу формування екологічної культури студентів економіко-гуманітарних та інженерних коледжів, що усуває фрагментацію знань про реальність, вибудовуючи цілісну картину світу. У контексті сказаного стає очевидним те, що власне екологічні уміння та навички мають стати не так об'єктом засвоєння знань, а передусім отримати статус психолого-педагогічного фактора особистісного розвитку, вироблення особистісних цінностей, що передбачають не тільки активну соціальну взаємодію, а й відповідні відносини з природою як екосистемою, у якій людині відведена не остання роль. Так чи інакше ідея інтегрування набула нині наскрізного характеру і охоплює собою усі сфери педагогічного знання.

Прикметно, що Концепція екологічної освіти України серед стратегічних напрямків і тактичних завдань розвитку вказує на потребу формування поколінь з новою екологічною культурою, новим екологічним світоглядом на принципах гуманізму, екологізації мислення, міждисциплінарної інтеграції, історизму та системності з метою збереження і відновлення природи України та її біологічного різноманіття, а також «екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки» [5].

Зауважимо, що програма фахової підготовки студентів економіко-гуманітарних та інженерних коледжів передбачає вивчення дисциплін загальноосвітньої підготовки та отримання ними освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст», що згідно із Законом України «Про вищу освіту» являє собою освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності [4, с. 74–121]. Як зауважує М. Хилько, нині суттєво розширилося коло наук, що експлікують екологічну проблематику. До них, зокрема, віднесено і біологію, і економіку, і географію, а також медичні й соціологічні дослідження. На думку дослідника, екологія нині,



прагнучи асимілювати наявні проблеми природознавчого та соціогуманітарного профілю, не тільки значно розширює власне предметне поле, а й так чи інакше претендує на певне лідерство в науковому пізнанні, а тому її не варто «втискувати» в рамки виключно природознавства чи соціології. Не буде помилкою визнати, що сучасна екологічна культура вибудовується на міждисциплінарній основі, щоразу залучаючи у власний обіговий контекст нові види пізнання, а тому постає відкритою системою, що передбачає координацію змісту навчальних дисциплін, їх взаємодію на єдиній мотиваційній основі. Таким чином, використання інтегративного підходу у формуванні екологічної культури студентів кваліфікуємо як необхідний елемент цілісного освітньо-виховного процесу економіко-гуманітарних та інженерних коледжів, де інтеграція традиційно представлена блоком нормативних дисциплін, кожна з яких так чи інакше актуалізує попередньо набуті знання. Така послідовність в оволодінні необхідним каркасом знань репрезентує інтегративну вертикаль предметно орієнтованого навчання. У коледжах інтегративна модель оволодіння знаннями не обмежується вимогами їх нарощування та сумування, а передбачає взаємодію та взаємодоповнення дисциплін.

Таким чином, формування екологічної культури студентів економіко-гуманітарних та інженерних коледжів вписане у контекст загальної екологічної освіти і реалізується засобами інтегративного підходу як певної стратегії в умовах множинності та поліваріативності освітнього процесу, що націлює на побудову синтетичної освітньої моделі. Формуючи взаємовідносини людини із довкіллям, екологічна культура стає одним із типів її життєдіяльності, позаяк забезпечує сталі координати соціуму, усуває екологічні загрози та внутрішній дискомфорт людини, утверджує високі гуманістичні цінності та пріоритети. Саме вони й актуалізують подальші розробки екологічної культури на інтегративних засадах.

1. Бех І. Д. Інтеграція як освітня перспектива. Початкова школа. 2002. № 5. – С. 5–
2. Бордовская Н. В. Диалектика педагогического исследования: Логико-методологические проблемы / Н.В. Бордовская. СПб.: Изд-во РХГИ, 2001. – 512 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови: [уклад. і ред. В.Т. Бусел]. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
4. Закон України «Про вищу освіту». Вища школа. 2002. № 6. С. 74–121.
5. Концепція екологічної освіти України. Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України № 13/6-19 від 20.12.2001.
6. Романенко М. І. Соціальні та парадигмально-когнітивні детермінанти розвитку сучасної освіти: дисертація д-ра філос. наук: 09.00.10 / Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2003.
7. Философский энциклопедический словарь. – М. : Совет. энцикл., 1983. – 840 с.
8. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Sixth Edition ; ed. by Sally Wehmeier. – Oxford : University Press, 2000. – 1540 p.

